

NYIRFA LOMBOK

IRTA
CZÓBEL MINKA

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK KÖNYVKERESKEDÉSE
1890

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-266-6 (online)
MEK-17682

TARTALOM
SOKÁ ELBOLYONGTAM KÖDÖS ŐSZI ESTVE.
KONDOR BALÁZSRÓL.
VADRÓZSA.
AZ ELEVEN SZENT.
NÓTA A TENGERRŐL.
A JAVAS ASSZONY.
A DOHÁNY.
A FALU CSÚFJA.
ŐSZI KÉP.
NÓTÁK S KISEBB KÖLTEMÉNYEK
BÁGYADT CSILLAG...
A BÉKA.
KÉSŐ ÖRÖM.
SIRÁLYOK.
ÖRDÖGSZEKÉR.
IGY IS, ÚGY IS.
AMEN.
NÉPDAL.
AZ ÉN SZERELMEM.
NÉPDAL.
DAL.
CSAK AZÉRT SE.
VIHAR.
A SORS.
SZÉLMALOM.
TÁVOL SUGÁR.
CSÁKY LÓRA.
CZINKA PANNA HEGEDÚJE.
A TALÁLKOZÁS.
CZINKA PANNA FOGADALMA.
FORGÁCH ZSUZSÁNNA.
A HANGVERSENY.
PRÉDIKÁCZIÓ.

SOKÁ ELBOLYONGTAM KÖDÖS ŐSZI ESTVE.

Soká elbolyongtam ködös őszi estve,
Átsugárzó csillag halvány fényét lesve,
De hiába vártam.

Fátyolt vont az alkony a csillagos égre,
Sűrű szürke fátyolt az egész vidékre,
Síkjára, halmára.

Csak a kerti fáknek sötét, komor árnya
Meredezett búsan, óriássá válva,
Ijesztően, zordan.

De hogy tovább néztem, szürke ködös fátyol
Mintha fellebbenne, és a kékes távol
Aranyossá válna.

Feltárult előttem falum vidám képe,
Kalászos határa, munkálkodó népe
Eleven színekben.

Aztán mintha zengne az az édes nóta,
Mely itt hangzott körül gyermekkorom óta
Bűbájosan, halkan.

Végre nem is tudtam, nóta-e vagy kép-e,
Mely reszketve olvad ködös messzeségbe,
Mint egy édes álom.

Ne ébredjek még fel - hát ha leirhatnám,
S álmomat magamnak továbbra tarthatnám
Szívem örömére?

Csakugyan leirtam; ha eloszlott bája,
Nem a látománynak, tollamnak hibája.
Mely erőtlén, gyöngé.

Ti, kik szép hazánknak más részét lakjátok
Gyámoltalan hangom eljut-e hozzátok
Távoli testvérek?

Le fog-e hatolni szívetek mélyébe,
A viruló Nyírség igézetes képe,
Mint a hogy én látom?

Úgy a hogy leirtam, díszet nem raktam rája,
Akép' mondom a szót, mint a népnek szája
Ezen a vidéken.

Leirtam mit láttam, s a mit hozzá tettem,
Azt is csak ez áldott föld porából szedtem,
Az is itten termett.

Nézzétek meg e tájt, kik még nem láttátok,
Hogy megösmérjétek, milyen szép hazátok
Gyéren dicsért része.

Hiszen azt tudjátok: bár merre is néztek,
Mindig igéző a magasztos természet
Örökös szépsége!

KONDOR BALÁZSRÓL.

Szomorú nóták.

I.

Sötét éjjel szállt már a sík pusztára,
Sík pusztában ütött-kopott csárdára,
A csárdának kiviláglik ablaka,
De hangos lett ez a csendes éjszaka.

«Húzd rá cigány, neked adom lovamat,
«Még ez egyszer kimulatom magamat,
«Elfelejttem a bánatot, ezt a bút,
«Elfelejtetek minden vigat, szomorút.»

Sikkangat a hegedű, a cimbalom
Csak úgy rezeget, nincs már többé nyugalom,
Cimbalomnak harmatos lett karfája,
Szegény legény könnye hullott reájára.

Szegény legény így mulatgat magába,
A faluba' halva fekszik babája,
Szemfedőjét még csak fel sem emelte,
Búcsúcsókját ajkára sem lehelte.

Hogy nézné meg két halovány orcáját?
Hogy csókolná szíve letört rózsáját?
Hiszen, mikor ő üzte a halálba,
Holt szíve is feldobbanna utána.

«Megcsaltalak, azért még is szeretlek,
«A jó Isten irgalmazzon lelkemnek;
«A hogy engem az a másik megnézett,
«Úgy elfogta szívemet az ígézet.

«Viradatig itt maradok, azután
«Elmegyek az újabb szeretőm után,
«Egy az élet, száz a halál - mit bánom,
«Más rózsa is nyílik még a világon.

«Hadd nézzem rám fényes bogár szemével,
«Vigasztaljon mézes-mázos beszéddel,
«Nem gondolok a másokra szegényre,
«*Nem termett az én szívem a hűségre.*»

Viradatra csillag fénye halványul,
Viradatra szürkül már a Tiszán túl,
Felpiroslik az ég alja egyszerre.
Mintha nem is temetésre ébredne.

II.

«Kondor Balázs, hej de várlak,
«Fáj a szívem te utánad.
«Csak utánad sír két szemem,
«Megöl érted a szerelem.

«Ha nem jössz el este felé,
«Soh'sem találsz engem többé,
«Elmegyek a másvilágra,
«El a fényes menyországba.

«Hogy ragyognak a csillagok!
«Én is oda való vagyok,
«Ha a földön nincsen babám,
«Az angyalok várnak reám.

«Felkeresem szeretőmet,
«Hozzá küldöm keszkenőmet,
«Ha nem jön el ezen jelre,
«Halva leszek már reggelre.»

Jó Anikó, de hiába
Dobog a te szived tája,
Keszkenőd elfujta a szél,
A szeretőd mással beszél.

Nézi, nézi a kapuból,
Hogy még feléje sem fordul,
Azt a *másat* ölelgeti,
Mézes szóval hitegeti.

Szép Anikó, hova, merre?
Hol veszed az utad erre?
Hol itt még a madár se' jár
Csillag fénynél, holdvilágnál.

Milyen csendes a tó partja,
Csak a szellő suhog rajta.
«Ha egy csillag belehullna,
«A menyország rám borúlna.»

Sás megrezzen a tó partján,
Hová lettél szomorú lány?
Hírt sem hallunk már felőled;
Hulló csillag lett belőled.

III.

A faluba' harangoznak gyűlőre,
Egy szép kis lányt visznek a temetőbe;
«Kondor Balázs, mi lesz most már te veled?
«Búbánatnak adhatod a fejedet.

«Jó angyalod volt neked e szép leány,
«Szeretett ő téged híven, igazán.
«Hogy elhagyott, elhervad a virág is,
«Sötét neked a fényes napvilág is.»
««Ejh, mit, sötét, bánom én a világot,
««Ha elhervadt, találok más virágot;
««Meg ne szánjál, ha drága az életed,
««Ha még ezt a rongy életet szereted!
««Soh'sem hibít a fokosom rézfeje,
««Soh'sem hibít a kezemnek ereje,
««Olyan kedvem van ma nekem, hogy csak még -
««Tánczolni vagy embert ölni szeretnék.»

IV.

Kovács volt ő, kovács legény,
Kis korától árva, szegény,
Csak a jó Isten nevelte,
Felnevelte, meg is verte.

Mert szív helyett égő parázs
Volt kebledben, Kondor Balázs,
Égő parázs forró tüze
Volt, mi búbánatba űze.

Égő parázs lángra lobban,
Ki szeretett nálad jobban?
Szenvedtél is, mert szerettél,
Azért még is hűtlen lettél.

Molnár Erzsi sötét szeme
Húzott az örvénybe bele,
Az vette el a te eszed',
Szíved-lelked rajta veszett.

Elhagytad az igazabbat,
Szereted a hamisabbat,
Az igaz már eltemetve,
Hamis borúl a kebledre.

V.

«Örzse lelkem, mondjad, szeretsz-e igazán?
«Álmomban megjelent az a halott szép lány,
«Hideg halott kezét, hogy szívemre tette,
«Nagyon megfélemlített a szívem felette.
«El fogom feledni, el fogom feledni,
«Csak te, Örzse, tudnál engem úgy szeretni!

«Esküvőnknek napját alig-alig várom,
«Mikor te lesz végre az én igaz párom.»

««Össze fognak minket nem sokára adni,
««De van egy kérésem, meg fogsz-e hallgatni?

««Eddig csak *te* kértél, most már *én* is kérek,
««Ne haragudjál, hogy igazat beszélek.

««Szégyellek én ilyen koldus módra menni
««Az oltár elébe, nászruhát kén' venni;

««Én lelkem Balázsom, vegyél egy viganót,
««Rózsásat, pirosat, menyasszonynak valót.

««Finom selyem szálból aranyosan szőve,
««Hogy majd abban menjek véled esküvőre.»»

«Örzse fiam, hadd el az ilyen beszédet,
«Tudod, hogy a lelkem oda adnám érted;

«De ha szegény vagyok, mi haszna, hiába,
«Drága a viganó, száz forint az ára.»

««Hej te Kondor Balázs, elment tán az eszed,
««Hogy az akaratom semmibe' sem veszed?

««Hát szeretőm vagy te? Uram akarsz lenni?
««Ha még egy viganót sem tudsz nékem venni.

««Jó, hogy megösmerek, de tudom mit teszek,
««Kőrösi Pistának felesége leszek.

««Bolondúl utánam, de régen is járja
««Értem a bolondját, elmegyek hozzája.

««Veszen ő viganót, nem egyet de százat,
««Nevemre iratja a telket a házat.»»

«Szót sem többet Örzse, meglesz a viganó,
«Rózsás is, piros is, menyasszonynak való;

«Hogy mi lesz az ára? - ki tudja, ki bánja,
«Meglesz, ha a lelkem is menne utána!»

.....

Feladták a hitet a szerető párnak,
Kondor Balázsra mi rózsás napok várnak!

Elmúlt az esküvő, a táncznak is vége,
Balázs mellett pihen barna felesége.

««Ki zörget az ajtón, ki néz az ablakon?
««Lelkem Balázs félek, félek igen nagyon.

««Fegyvereket látok ottan csillámlani,
««A szívem is megállt, elfogta valami.»»

Kondor Balázs, hol vagy, ne szólj, add meg magad!
Vér van a kezeden, gyilkos vagy, ne tagadd.

«Minek is tagadnám, ha úgy is megtettem?
«Az én jó Istenem ítéljen felettem.
«Elmegyek veletek, de még búcsúzóra
«Örzse lelkem fordúlj hozzám csak egy szóra.
«Hadd lássam még egyszer szép szemed hogy éget,
«Melyért od' adtam az örök üdvességet.
«Csókolj meg még egyszer, egyszer utóljára,
«Tudod, hogy e csóknak a lelkem az ára.»
««Gyilkos gonosztévő, hozzám ne merj nyúlni!
««Hogy tudnék én még csak feléd is fordítani?
««Légyen gyilkos kezed, örökre átkozott,
««Mért hogy fejemre ily gyalázatot hozott!»»

.....

Hideg őszi eső csapdossa a falat,
A lemenő hold is felhők között halad,
Foszlányos felhőkkel van az égbolt tele,
Kondor Balázsnak ez utolsó éjjele.
Épen, egészségben élettől megválni,
Szomorú, szomorú - de csak ki kell állni.
Múlik az éjszaka, eljött már a hajnal,
Hajnalban szállt hozzá egy szép szelid angyal,
Álomképében jött, hogy meg ne ijedjen,
Szólt hozzá biztatón, a legszelidebben:
«Nagy a bűnöd, Balázs, nagyobb a szerelem,
«A szép menyországba eljössz-e most velem?»

VI.

De sok nép is van az utcán,
Kondor Balázst viszik talán?
Vissza sem jön többet soha,
Ezt az utat nem tapodja.
Hisz' neki már úgy is vége.
Ablaknál áll felesége,
Egy szép barna legény mellett
A ki épen rá nevetett:
«Ugy-e, Örzse, nem is vélted,
«Hogy ily közel özvegységed?
«No, ne búsulj, nem sokára
«Eljön a te szíved párja.»

««Nem leszek én özvegy asszony,
««Azt a gyilkost megtagadom,
««Róla régen le is tettem,
««Hiszen soha sem szerettem.»»

VII.

Csendes temetőben
Rózsafa virágzik,
Esteli harmattól
Minden galya ázik.

Temető árkában
De jó is pihenni,
Nem bántja azokat
Soha többé semmi.

Rózsa levél hullott
Egy szép lány sírjára,
Egy mellette levő
Fekete fejfára.

Nem irták ki nevét,
Még betű sincs rajta,
Szomorú siremlék
Biz' az ilyen fajta.

Mindenki kerüli,
Kivált éjfél tájba',
Nincs falusi ember,
A ki arra járna.

De nem kerüli ám
A holdvilág fénye,
Arany koszorút fon
A sír tetejébe.

És nem kerülik a
Tavaszi virágok,
Nem bántja azokat
Semmiféle átok.

Átkos helyen áldás
Virít ki veletek,
Ha az ősz átkos volt,
Áldott a kikelet.

Áldott kikeletnek
Gyémántos harmatja
Kondor Balázs sorsát
Naponta siratja.

Jóságos kezével
Az áldott kikelet
Száz virágot nevel
Szép Anikó felett.

A ragyogó csillag,
A hűvös esti szél
Hűséges szívéről,
Szerelméről beszél.

VADRÓZSA.

I.

Puha mohán jártam,
Pillangókra vártam,
Ha egy hozzám szállott,
A szívembe zártam.

Zöld erdő zugása,
Patak susogása,
Jaj de szépen hallik
Gerlicze bugása.

Zöld erdőben jártam,
Vadrózsát találtam,
Egész életemben
Szebbet sohsem láttam.

Harmat a fűszálon,
Pille a virágon;
Miért is mulandó
Minden e világon?

Az a piros, drága,
Szép vadrózsa ága,
Miért van még az is
Hervadásra szánva?

II.

Sűrű erdő, bükkes erdő belsején,
Szép tavasznak langyos meleg éjjelén
Muzsikaszó kihallik a tisztásra,
Jaj de édes-bánatos a nótája!

Egy vén cigány szomorúan, egyedül,
Sátor előtt, a tűz mellett hegedül,
Azt gondolja: így csalja meg az időt,
Olyan vig lesz, jókedvű, mint azelőtt.

Hej az idő ránehezült vállára,
Deret hintett szép fekete hajára.
«Hogy is volt csak? - De másképp is volt régen!»
És egy szikra felvillan a szemében.

Mély seb helye húzódik a derekán,
Katona volt, háborúba kapta tán?
Mély sebhelyet mutat barna jobb karja,
Rongyos inge láttatja, nem takarja.

Elkopott már régen az a baltaél,
A melyről még most is az a seb beszél,
Volt multság, veszedelem is elég,
De legalább vigan élte életét.

Volt multság, zenebona, vigalom,
Szépen szólt a hegedü, a czimbalom,
Most is hallja - a mint gondol reája
Bánatosabb, édesebb lesz nótája.

.....

Ránczos képü cigányasszony oldalán
A sátorban gyönyörű szép kis leány,
Fürtös haja rákondorúl vállára,
Lágyan, puhán, erdei fű módjára.

Csillag ragyog két fekete szemében,
Virágot tart gyenge barna kezében,
Ő maga is beillenék virágnak,
Hogy is lehet *ily* lánya *ily* anyának?

Vagy ki tudja, nem is az ő lánya tán?
Ott termett a hajnalpiros rózsafán,
Ott látta meg először a világot,
Nap csókolta életre e virágot.

Selyem puha gyenge fűszál ringatta,
Erdei fán zúgó levél altatta.
Vad virágok szépen szólnak hozzája,
A csillagok mosolyognak reája.

III.

Rengő arany kalász
Tenger sokasága,
Belefárad a szem,
Hogy ha végig járja.

Szép búzavirágok
Kéken integetnek,
Búzavirág mellett
Pipacsok nevetnek.

Amott az útszélen
Az a kedves, drága
Kis szerény kakukfű
Illatos virága.

Kalászos domboknak
Lapályos aljában
Hosszan elterülő
Zsombékos mocsár van.

De jó költőhelye
Van a vadkacsának,
Aranyos élete
Sírállynak szárcsának.

Hosszan nyúló árok
Egyenes vonalja
A sok nadályt, békát
Mind magához csalja.

De a nefelejts is
Itt terem legszebben -
A kék szitakötő
Rá száll meg felrebben.

Ágas-bogas szagos,
Vad-menta bokorban
Kis lány áll, és nézi
A virágot sorban.

Most is virágokat
Tartogat kezében,
Illesztgeti, rakja
A bokrétát szépen.

Dehogyan dobna el a
Letépett virágot,
Mikor életében
Szebbet sohsem látott.

Nagyon is szereti.
Csókot lehel rája,
Az a csókra termett
Piczi piros szája.

Tetszik neki a táj,
Szeret itten lenni,
Mi tudta hát mégis
Szomorúvá tenni?

Maga sem gondolja
Mi baja mi lelte,
A zöld erdőségbe
Vissza vágyik lelke.

Ott a domboldalban
Már vagy három napja
Csónakot farag egy
Nagy nyárfából apja.

Vékonyabbik részét
A levágott fának
Felhasználja mindet
Tekenőnek tálnak.

.....

Alig sárgítja még
Az ősz a levelet,
Alig hogy egy hónap
Múlt el fejünk felett,

Vadrózsa letörve,
Hervadva - hiába,
Visszavágyott szíve
Erdős hazájába.

Nem tudott megélni
Lapályos Nyírségben,
Új tanyát keresett
A csillagos égben.

Belehelte este
Ákácza illattal
Emésztő láz mérgét,
Mire jött a hajnal

Vadrózsa már nem volt
Ezen a világon,
Eltűnt, elköltözött,
Mint egy nyári álom.

Szegény cigány ember
Most mitévő legyen?
Nincs pénze hogy deszkát
Koporsóra vegyen.

És még ha volna is
- A halott nem bánja -
Keresetét inkább
Az élőknek szánja.

Száraz levelet hint
Tekenő aljára
Lefekteti lányát
Levél-nyoszolyára,

Beleteszi szépen
Keskeny tekenőbe,
Jól pihen az úgy is
Majd a temetőbe'.

Merev kis kezében
Most is virág vagyon;
Szerette ő a szép
Virágokat nagyon.

Magad is az voltál:
Hervadt kis virágszál,
Beh korán elmúltál,
Beh korán hervadtál!

De hiszen a virág
Tavasznak képmása,
Tavaszhosszáig is
Legyen hervadása.

Igen hideg a tél
A gyenge virágnak,
A korán hervadók
De nagyon jól járnak.

IV.

Zúg a harang, de csendesen,
Csak úgy lassan, szegényesen,
A ki húzza, az is tudja:
Nincs ki érte megfizessen.

Megkérdezem elmenőbe':
«Ki jut most a temetőbe?»
Azt felelik az emberek:
«Senki - *csak* egy cigány gyerek».

AZ ELEVEN SZENT.

I.

A kis-gáti hegyben
Vigan szüretelnek,
Szőlőszedő lányok
Épen most delelnek.

Szőlő van mindenütt
Gyékényen, kosárban,
Lányok kötényében,
A nagy kerek kádban.

Jó édes szőlőnek
Van is sok vendége,
Zümmögő darázsok
Éhes falánk népe.

Zsibongó hangokkal
Az egész hegy tele,
Mintha szólna minden
Szőlőtő levele.

Munkások beszéde,
Darázsok dongása,
Lányok nevetése,
Lányok dalolása.

Ott a vályogvető
Magába hegedül,
A sok tarka hangba
Ez is belevegyül.

De egy érdekesebb hang
Felkiált most mordúl,
Minden szem ijedve
Csak feléje fordul.

«Zárjátok a kaput,
«Ki ne merjen menni,
«Mig az illő hegybért
«Le nem fogja tenni.»

A hegybíró mondja,
Szemben áll most vele
Egyik szőlős gazda,
Régi ellenfele.

Lék Mihály a neve,
Sok világot látott,
Huszároknál tanult
Huszár-bátorságot.

Hordós szekeren áll,
Lovait nógatja,
Hajszállal sem gyengébb
Az ő akaratja,

Mint a hegybiróé,
Hanem az ereje
Alig hihető, hogy
Mérkőzhetne vele.

Gáti Gáspár uram
Hires erejéről,
Meg az istentelen
Durva beszédjéről.

Csak paraszt módra él,
De ha herczeg lenne,
Kihívóbb és büszkébb
Akkor sem lehetne.

Régi nemes ember,
Büszke is reája,
Télen-nyáron mindig
Posztó a ruhája.

Sokszor is elmondja,
Mindenki hallhatja,
Viczispán volt egykor
Valamely szépapja.

Két puskás kerülő
Előáll hirtelen,
Hegybíró szavára. -
Hogy mi a félelem,

Lék Mihály nem tudja,
De engedni kellett,
Mit tehet egymaga
Ennyi ember mellett?

«Itt van,» és a hegybért
Hegybíró elébe
Vadul odadobja,
Haragos lett képe.

«Megállj, Gáti Gáspár,
«Ezt még megfizeted,
«Hogy az embert ilyen
«Rútul csúffá teszed.

«Mint egy utonállót
«El akarsz fogatni,
«De ennek az árát
«Te fogod megadni!»

II.

Nagy gyilkosság híre terjedt a mezőn,
Uj sirt ásnak a kis-gáti temetőn.

Még alig egy hete múlt a szüretnek,
Vigság volt ott - ma pedig már temetnek!

Gáti Gáspár elhagyottan magába
Halva fekszik ott a szőlő-garádba.

Pásztor gyerek a faluba beszaladt:
«Jaj nézzék csak mi van ott a fa alatt!»

Pásztor gyerek elterülve találta.
Fokos éle küldte őt a halálba.

Halántékán fokos ütés friss helye,
Ítéletnap sem forrasztja aztat be.

A faluba megeredt a sok beszéd,
Beszélük a Gáti Gáspár esetét.

Tán szent is lett, hogy úgy tódúl hozzája
Az a sok nép búcsú-járók módjára?

Körülállják Gáti Gáspár tetemét,
Itt kezdődik újból csak a sok beszéd!

Rablók voltak - haragosa tette tán?
Ott a sok pénz a zsebében, igazán!

Felesége könnyezve néz reája,
Durva is, meg zsémbes is volt hozzája,

De azért csak ura volt, hát szerette -
A hogy épen árva szíve tehetette.

III.

Gáti Gáspár teste felett
Keskeny halom emelkedett,
De fenmaradt az emléke,
Titokteljes gyászos vége.

Kérdezik a gyilkos nevét -
Ha ráfordúl a szóbeszéd,
A mint többen hányják-vetik,
Lék Mihályét emlegetik.

Nem is tudnák megmondani,
Hogy először ki mondta ki,
Most, akárki esküt tenne:
Bizonyos, nincs kétség benne.

El kell fogni, bekisérni,
A büntetést rá kell mérni!
Hát itt köztünk gyilkos legyen?
Hogy talán még több kárt tegyen?

«Mihály gazda, add meg magad,
«Hiába vón' minden szavad,
«Ezer tanú van ellened,
«Tagadd bűnöd, ha teheted.»

Mihály sápadt, mint a halál. -
Legény-öcsce mellette áll,
Szelid arczú jámbor gyerek,
Mind szeretik az emberek.

Még csak egyszer volt sor alatt,
Azóta egy félév haladt.
Gyengélték még katonának,
Mondták: hogy egy évet várnak.

Rá néz bátyja dúlt arczára,
Síró-rivó magzatjára,
S bátran lép a fiú elő,
Mint valami követelő.

«Csendőr uram, van egy szavam,
«Én vagyok a gyilkos magam,
«Bosszu volt mi bennem támadt,
«Megbosszúltam a bátyámat.» -

««Ne tréfálj, ez komoly dolog,
««Kérdésben egy élet forog.»»
«Nem tréfálok, mert megtettem,
«Gyilkosságra vetemedtem.»

S újra beszéli a gyerek,
Gáti Gáspárt hogy ölte meg.
Elkisérik. - Testvérbátyja
Szomorúan néz utánna.

Búsan ül az asztal mellett,
Majd felugrik: «Nem, nem lehet!
«Ő bűnhődjék én helyettem? -
«Elmegyek, még elérhetem.»

De hiába minden beszéd
Felesége fogja kezét:
««Ne tedd, hogy ha elmegy tőlem,
««Mi lesz aztán én belőlem?

««És gyermekünk? hogy ha apja
««A nevén ily foltot hagyna?
««Gyuriczának nincs gyermeke,
««Nem oly drága az élete.»»

IV.

«Tizenöt év alatt az én ifjúságom
«Elmúlik, elhervad, de hisz' úgy sem bánom,
«Hervadjon az élet, mielőbb egészen!
«Tán a más világon több boldogság leszen?»

Tizenöt évig a rabigát viselte.
Tizenöt év alatt megtört teste-lelke.
Most haza mehetne. De minek? - hiába -
Nem várja már senki régi falujába'.

Az akkori lányok menyecskékké lettek,
Akkori legénykéek mind felnövekedtek,
Akkori öregek sírba szálltak régen
Nem ösmeri őt már senki a vidéken.

S kiért ő azt a nagy áldozatot hozta,
Testvérbátyja, vajjon véle megosztogna?
Hát még a gyermeke? ha felcseperedett
Szemére vetné tán a száraz kenyeret?

Nem nagy örömet hoz az atyafiságba,
Ki oly sok évet ült a Munkácsi várba',
Mindenki szégyeli - őtet ne szégyeljék,
Inkább búvó-helyét soha meg sem leljék.

Elmúlik az élet valahogy csak egyszer,
S ha újra kezdődne: megtenné még egyszer?
Nincsen - mit megbánjon - semmiféle tette,
Csak hogy testvérbátyját nagyon is szerette.

NÓTA A TENGERIRŐL.

I.

A VETÉS.

Vetik a tengerit, szépen egy sorjába,
Aranysárga magot, barna barázdába.

De nagy a szárazság, felhő sincs az égen,
Porzik a szántóföld, nem esett már régen.

Ez a drága jó mag, ki fog-e még kelni?
Érdemes leszen-e a földet művelni?

Ha nem esik rája az égnek harmatja,
Bogárszemű kis lány könnyével áztatja.

Lepereg szeméből barna két orczáján,
Sötét kék kötényén, virágos szoknyáján.

Foszlányos a szoknya, el van nyűve nagyon,
Pedig milyen szép volt farsang vasárnapon.

Hogy repült a tánczba' piros fodra széle.
El mehetett volna menyasszony is véle.

Nem is volt a bálban szebb lány Juliskánál,
Menyasszony sem lehet boldogabb nálánál.

Illedelmes módra tánczolt vele szépen
A falu virága. Bodor Jóska épen.

Nem szólt Juliskához, csak nézte, csak nézte,
Égő szemeivel majd hogy megigézte.

Meleg lett egyszerre a lány szívetája,
Lángot vetett tőle selyem két orczája.

Kigyuladt a táncztól, vagy tán a nézéstől?
Azt hitte hogy feje mindjárt beleszédül.

A többi legények is csak ötet lesték,
Juliskát a tánczban legjobban keresték.

Hiszen Jóska tánczolt vele a legtöbbet,
Ki tudja ő lelni mindig a legszebbet.

Elmúlt már a farsang, a bőjtnek is vége,
Husvét keddi bálra megy a falu népe.

Ki húzódik ott meg a kapufélfánál?
Csongár Juliska az, nincs árvább nálánál.

Piros ajka nem szól, csak beszédes szeme
Búbánat-harmattal, könnyekkel van tele.

Hozzá sem szól senki, nem is hívják tánczra,
Juliska, Juliska haza mehatsz már ma!

De nem tud elmenni, meg sem tud mozdulni,
Valami készleti feléje fordulni,
Bodor Jóska felé - jaj de szépen járja
Azt az arany tánczot... de nem ő a párja!
De hisz' Jóska neki soha sem is mondta,
Hogy őtet szereti, miért is gondolta?
«Hej Juliska lelkem, ne állj itt magadban,
«Még azt fogják hinni, szívbeli bajod van.
«Hiszen nincsen neked, nem is volt szeretőd,
«Gyere inkább fordulj velem egyet-kettőt.»
««Kedves Pista bácsi, dehogy bánt szerelem -
««De miként tánczolna kigyelmed én velem?
««Mikor a többi lány mind hiába várja,
««Kigyelmed csak nézi, egyikkel sem járja.
««Öreg is már kelmed ily szegény kis lányhoz,
««Érdemesebb, szebbet válaszszon magához.»»
«Igaz, nem tánczoltam» - s sóhajt Pista nagyot,
«Mióta a rózsám hűtlenül elhagyott.
«De ha öreg vagyok neked már a tánczhoz,
«Haza viszlek lelkem az édes anyádhoz.
«Jobb lesz neked otthon, ha itt észre vesznek
«Egyedül és búsan, hidd el kinevetnek.»

.....

Vetik a tengerit szépen egy sorjába,
Aransárga magot barna barázdába.
Takáts Pista földje be van vetve szépen,
A Juliskáéval szomszédos az épen.
Pista munkája már készen - hisz' ő birja,
Juliskáénak még igen sok a hijja.
Elvetné ő neki szívesen a magot,
De egyet ránt vállán: «Ejh, hisz öreg vagyok».

II. TENGERT-KAPÁLÁS.

Langyos meleg eső a földet puhítja,
Földben fekvő magot életre buzdítja.
Aztán a napsugár hívja, csalogatja:
«Ébredj fel, ébredj fel, Isten adta magja».
Felemeli a mag a jó barna földet,
Gyenge levelet hajt, selyemlágyat, zöldet.

Keskeny finom szallag minden egyes levél,
Mi szépen forgatja, hajtogatja a szél.

De már halaványabb lett haragos zöldje,
Kivánja a kapát, gazos lett a földje.

Most is szomszédosak Pista Juliskával,
El vannak foglalva nagyon a kapával.

Mintha óra mérné, rendben megy a dolog,
Csillámlik a kapa, a hogy a rög forog.

Erejét veszti már szálló nap sugára,
Csendes alkony borul a széles határra.

Lentesb helyeken már sötétül az estve,
De a nyugoti ég aranyra van festve.

Aranyos a por is, a mint a szél hordja.
Amott az út mentén - felverte a csorda.

Fényesen csillámlik túl az ákác-soron
Aranyos gömbjével a falusi torony.

A toronyra, gombra, büszkék a kik vették,
Ujdonat-uj pléhvel csakis tavaly fedték.

Takáts Pistának is nagy benne a része,
De egyéb gondja van, a tornyot mit nézze?

Elvégezte ő már régen a munkáját,
Maga elejébe támasztja kapáját,

És rábámul hosszan az aranyos porra,
A mint lassan felszáll a zöld ákác-sorra,

Nem aranyos már az, szürke lett egészen.
Egykor ő is hitte, hogy aranyos lészen.

Az ő gyöngy élete - hej de megváltozott,
Szívére milyen nagy szürkületet hozott.

A többi mezőről nevetés és nóta
Hangzik, így megy ez már kora reggel óta.

Az ő földje ugyan rendes, igaz rendes,
De olyan szomorú, olyan igen csendes.

Juliska, fiatal, az sem dalol meg se',
Pedig milyen édes, a hangja csengése.

Nézi egy ideig a lány két orcáját,
Szép szemének sűrű lesütött pilláját.

Szinte belefárad a hosszú nézésbe,
Hogy hanyatlik a nap, alig veszi észre.

Egyszer csak szemébe tűnik ott valami,
Éles tüzes színben látja csillámlani

Egy asszony kendőjét; a nap lemenőbe'
Rávilágít épen a piros kendőre.

Pista úgy képzei, mintha lángot vetne
 S szívében egy fájó, mély sebet égetne.

Piros kendő alatt fényes két szem ragyog,
 Azt mondja e két szem: hát utolsó vagyok,
 Hogy felém sem néztél? Vagy talán sajnálod,
 Hogy nem Bodnár Rózsi a te hitves-párod?

Jaj, de *hogy* sajnálta! szíve majd megszakadt
 A nagy sajnálatnak szörnyű terhe alatt.

Milyen forrón, híven, igazán szerette,
 Amaz pedig csak úgy szóval hitegette.

Vagy tán szerette is? de nem tudott várni,
 A mint kezdett Csóri Pál utánna járni.

Ha nem is tetszett Pál, de a háza tája
 Tetszett neki nagyon, el is ment hozzája.

Most már özvegy-asszony, kacsingat Pistára,
 Hány - de hányszor hívta őtet vacsorára.

Pista még sem ment el, - Hogy le tudott hűlni! -
 Nem tudna már szíve hozzája békülni.

Gondolja: ha elmúlt, elszállt a szerelem,
 Mért maradt hát mégis a búbánat velem?

Mintha most is tudná az órát, a napot,
 Mikor vad makranczos lovára felkapott,

Csak hogy ne hallgassa azt az átkos hangot,
 A mint esküvőre húzzák a harangot.

Nem is hallotta már rendes egy folytába,
 Csak úgy egyes kongást, szaggatva, magába.

Úgy vitte utánna hébe-hóba a szél,
 Mint mikor a harang tűzről, vésszről beszél.

Hej nagy veszedelem volt is a szívében.
 Mintha ketté vágnák, úgy érezte épen.

De hiszen már ennek úgy is régen vége,
 Mért is bántja őt a mult idők emléke?

Egy barna kis lány kéz érinti subáját
 Melegedni érzi menten szíve táját. -

Úgy érzi, e kis kéz békét, nyugtot hozott:
 «Édes Pista bácsi, de elgondolkozott!»

«Ugy-e haza kísér? Félek a kutyától,
 «Egy nagy buglyos állat ottan kullog hátúl.

«Nem jó a nézése, én meg nem ösmerem,
 «Magamba maradtam, megszállt a félelem.»

««Ne félj szép kis hugom, majd haza kísérlek,
 ««Ugy-e danolsz is még, hogy ha szépen kérlek?»»»

Mennek hazafelé, szép csendes éjjelen,
Nem bántja Juliskát többé a félelem.

A nádas tó partján csendesen haladnak,
Mennek, meg-megállnak, megint elmaradnak.

Benéznek a tónak síma viziükrébe,
Miként úszik rajta a holdvilág képe.

Semmi nesz a parton, csak a sás rezgése
Meg a teknősbéka hosszú fütyülése.

Még vissza a tóra egy pillantást vetnek
Aztán összenéznek, egymásra nevetnek.

Előbb a lány kezdte, mert Pistát úgy látta,
Mintha ködből lenne alakja, ruhája.

Jaj, ha szétoszlana, elmúlna egyszerre!
Nagyon megijedett, nevetett is erre.

Pista meg gondolta: «Ha van is bánatom,
«Jól esik, ha ötet ily vigan láthatom.»

És neki is azon gondolatja támadt:
«Ha ködbe oszlani látnám Juliskámat!

«Átlátszó orczája e halovány fénybe'
«Ha most beolvadna az ezüstös légbe!»

Tűnődött majd tovább: «Mi is történt velem?
«Tán azért vagyok vig, mert oly rég' ösmerem,

«Jól esik vele ily gyermekmódra banni,
«Aztán szegény árvát, igen tudom szánni.

«A fiatal szívre nehéz ilyen bánat,
«Tudom, mikor tőlem elszólták babámat,

«Erősebb volt szívem, mégis alig álltam,
«Csak kicsibe mult, hogy halálra nem váltam.»

Pedig Juliskának nem volt most eszébe
Bodor Jóska nyalka, csalogató képe.

III.

A TENGERI-TÖRÉS.

Kora őszi reggel felszállt a ködpára,
De gyönyörű szép nap viradott is mára!

A tiszta kék égen, nyoma sincs felhőnek,
Szinte csengő hangja van a levegőnek.

Sötét zöld ákáczon egyes sárga levél
A nyár elmúltáról, hervadásról beszél,

Úgy veszi ki magát mint sötét haj között.
Ha már néhány ős szál beléje költözött.

De amott a kertben ingó nyirfák' ága
Hervadó levéltől tiszta arany sárga.
Mellette piroslik eczetfa levele,
Mintha ezer tüzes lánggal lenne tele.
Kertifák sűrűjén hány, de hány szín látszik,
A mint a napsugár levelökben játszik.
Fényesen tündöklük az átlátszó légben,
Csak úgy úszik minden a mennyei kékben.
A tengeri föld is, mit a nép megszállott,
Mint dolgozó méhraj illatos virágot,
Fürdik arany fényben, tiszta napsugárban,
Nagy a nap melege, mint akár csak nyárban.
Foszlányos, ezüstös, vékony, fehér szálak
Őszi ökönyálból könnyen tova szállnak.
Hol magasabb fű vagy kóró áll elébe,
Megköti a szálát annak tetejébe.
S onnan magát tovább egy másikhoz fonja,
Alig az egész tarlót ezüsttel bevonja.
Olyan lesz a tarló, mintha vizzé válna,
Tükrös, síma, fényes, minden fénye, árnya.
A tengeri földön, mint tarka virágok,
Eleven színekben sok dolgozó lányok,
Egyik része töri, a másik meg fosztja,
A hogy gazdájuk ép' a munkát kiosztja.
Milyen gyönyörű nagy aranyos halmaz nőtt
Tengeri-csövekből a csősz-kunyhó előtt.
A suskó¹ halmazból pedig alig látszik
Szép kis szőke gyermek, a mint benne játszik.
Játszik azon helyen, hol anyja letette,
Egy kis tarka kutya szunnyadoz mellette.
Markol a suskóba, kis, piczi kezével
A fakó levelet tépi szerte széjjel.
Aztán a lágy szálát, mely a csőből fakad,
Nézi és próbálja: milyen könnyen szakad.
Vörhenyes a színe, selyem a fogássa,
A szemére teszi, csak hogy jobban lássa.
Ha ezt is megunta, tiz kis gyenge újja,
Magas napraforgó virág után nyúlna.
Le van róla szedve mind a nagyobb fajta,
Csak a selejtesét felejtették rajta. - - -

¹ «Suskó»-nak nevezik a Nyiren a tengeriről lehántott levelet.

Este felé aztán a tüzet meggyújtják,
Mert a hántást, fosztást, éjjelre is nyújtják.

Rá világít a tűz a dolgozó körre,
A két ott pihenő gyönyörű ökörré.

De szép egy pár állat! síma fehér szőre
Szinte világot vet a sötét mezőre.

Még szarva is fényes, a ki ránéz látja,
Jól tartja ezt a párt, szereti gazdája.

Szereti is nagyon, nagy is rá a gondja,
Hogyha nézi, sokszor magában elmondja:

«Ez nekem mindenem, egyetlen jószágom,
«A mit szerethetek széles e világon».

Takáts Pista mondja, mert az ő jószágga
Most is mellette áll nagy búsan magába.

A mint fejökről a jármot leemelte,
A két ökör nyakát mindjárt átölelte.

«Hej Csákó, hej Bimbó, de nehéz elválni,
«Tudom, hogy ti fogtok engemet sajnálni.

«Úgy sincs nekem senkim, a ki engem bánjon,
«De nem is kívánom, hogy valaki szánjon.

«Nem is szánandó az, a kinek élete
«Ennyi drága arany szabadsággal tele.

«Szinte belefájult a sok szabadságba
«Az én árva szívem - de nagyon is árva!»

A leányok nézik, mint hogy ölelgeti
Pista két szép ökrét. A többi neveti,

Csak Juliska, a ki épen közelében
Ott áll, megszólítja, szelid hangon szépen:

«De gyönyörű szép is a kigyelmed ökre!»
««Ejh hadd el Juliska, - elhagyom örökre.

««Elhagyom, eladom legdrágább jószágom,
««Mi lesz osztán velem, aztat úgy sem bánom.

««Le is út, fel is út, hogy merre visz útam?
««A jó Isten tudja, nem hogy magam tudjam.

««Nem állhatom tovább, hogy itt veszteg legyek,
««Elbujdokolok, vagy katonának megyek.

««Beviszem a termést, hogy módját megadjam -
««S minden szegénységem igaz rendben hagyjam.

««Aztán nem lát többet senki e határon -
««De Juliskám lelkem, búcsúszavad' várom.»»

És kezébe veszi a lány hideg kezét.
Szólana, de ajkán elakad a beszéd.

««Juliskám, galambom»» - tovább nem mondhatja,
Zavaros lett nagyon minden gondolatja,

Mert a lány szemében sűrű könnyü ragyog -
««Hiszen te azt mondtad, hogy én öreg vagyok!»»

.....

Milyen forró a tűz, forróbb a szerelem -
««Juliska, galambom, megelégszel velem?»»

Nem felel a leány, csak gömbölyű karja
Szeretője vállát ölelve takarja.

Sűrűn, szaporábban kezd a könnye hullni,
Oly nagyon jól esik hozzája simúlni,

S mi tűrés-tagadás, hogy férfi léttére
Takáts Pistának is harmatos lett képe.

««Ne sirj, virágszálam, hisz már el nem megyek,
««Soha sem gondoltam, hogy ily boldog legyek!»»

A JAVAS ASSZONY.

Egy igaz történet a Nyírségből.

Tudós asszony, javas asszony

«Igen nagy az én bánatom,
«Hiába is kérdeznék mást -
«Kendtől várok vigasztalást.

«Megásták a temetőmet,
«Elszólták a szeretőmet,
«Csalogatták, hitegették,
«A mig tőlem elszerették.

«Én nélküle nem élhetek,
«Soha mást nem szerethetek,
«Érte fáj a szívem tája,
«Orvosságot kérek rája.

«Vagyis nem az én szívemre,
«Inkább hűtlen szerelemre,
«Ne ölelje a más karja,
«Ha a szívem nem akarja.»

««Nagy a bajod, Klári lányom,
««De nagyobb a tudományom;
««Szer is van, de meg kell várni,
««Sokat kell utána járni.

««Holdtöltekor, éjfél tájban,
««A temető nagy árkában,
««Hétféle fű hét levelén
««Harmat csillog, azt szedem én.

««Éjfél tájban, keddi napon
««Kopogtassál ablakomon,
««De hogy senki meg ne tudja,
««Merre visz a lábad útja.

««Ha a kuvik megszólalna,
««A szeretőd belehalna,
««Ha a bagoly felrepülne
««Anyád szíve de lehülne.»»

«Sára néne, nem tehetem,
«Ha megöl is a szerelem,
«Ha megtudná édes anyám,
«Átkot szitkot szórna reám.

«Most is csak úgy lopva jöttem,
«Hogy a borjút bekötöttem,
«Azt mondtam, hogy fűért megyek,
«A jószágnak fűvet szedek.

«Nem jöhetek többet vissza,
«Könnyemet a föld felissza,
«A könnyemet nap szárítja,
«A szívemet láng pusztítja.

«Könnyebbitse e nagy átkot,
«Adjon nekem orvosságot.
«Nagy a kelmed tudománya -
«Sára néne, meg nem bánja.»

Sára néne ránczos képe
Ránczosabb lett, a szemébe'
Éles, tüzes szikra látszik.
Száraz ajkán mosoly játszik:

««Jó, van egy szer - neked adom
««Szép Klárikám, kis galambom,
««Ki ebből egy cseppet veszen,
««Hűtlen többet sohsem leszen.

««Mikor én fiatal voltam,
««Egy legényért majd megholtam,
««Szívem jó volt, szép volt orcám,
««Mégis hűtlen lett én hozzám!

««Akkor én e szerhez nyúltam,
««Még az anyámtól tanultam,
««Ki boszorkány hírben állott,
««Boszorkánynak be is vállott.

««Tej elzüllött, ha ránézett
««A tehénre - megigézett
««A kit akart a szemével,
««Gyógyított is nappal, éjjel.»»

«És a legény?» kérdi Klára.
Nagyot bólint Farkas Sára:
««Soha többet el nem hagyott.»»
Szép Klárika nevet nagyot:

«Azt gondoltam, kend nem szeret
«Csak kuvikot, bőregeret,
«Ki gondolta, ki hihette,
«Hogy a legényt is szerette!»

««Balga lány, ki nem ösmered,
««Alig láttad az életet,
««Tudd meg: míg a szív nem alhat,
««A szerelem ki nem halhat.

««Kiben nagy gyűlölség vagyon,
««Fájt annak a szíve nagyon
««A szerelem el nem fogyott,
««Gyűlölséggé savanyodott.»»

Sára megy a benyilóba,
Visszafordúl az ajtóba:
««Klári lelkem - no de semmi,
««Meg fogom ezt érted tenni.»»

A benyiló fülkéjébe'
Ódon szekrény van letéve,
Rozsdás zárja, réz a sarka,
Sok cifraság ragyog rajta.

Sára néne fonyadt nyakán
Rozsdás kulcs függ, ez nyitja tán?
Rozsdás kulcsát előveszi,
Vigyázva a zárba teszi.

Csikorg a kulcs, a hogy nyitja,
De régen is nem volt nyitva.
Rejtekhelyen, egy szögletben
Fehér por van kis üvegben.

««Itt van -»» és tölt az üvegből,
««A szeretőd hű lesz *ettől*,
««Add be neki piros borban,
««Nagy erő van e kis porban.»»

Mohón nyúl a lány feléje:
«Az ég áldja, Sára néne,
«Soha meg nem köszönhetem,
«Áldja meg az én Istenem!»

««Hadd el Klári Isten nevét,
««Az nem ide való beszéd.
««Nem is mondták itt azt régen -
««Nincs Istentől mesterségem.»»

Holdvilágos csendes éjjel
Félve néz a leány széjjel,
Futna, futna, de hiába.
Alig bírja fáradt lába.

Az idő már éjfélre jár,
Meggzólal a kuvik madár,
A dült kemény odva felől
Suhogva egy bagoly repül.

A lány szíve sebesebben
Dobog, a hogy ez felrebben.
Alig-alig tudja állni,
A mint látja tova szállni.

Sára néne dült kéménye,
Rozzant háza a holdfénybe',
Mint fehérlik, fénylik ottan,
Egyedül, és elhagyottan.

Erdőszélen ki is járna?
Jámbor ember mi jót várna?
Hol itt csak a halál-madár
Halálhírre sivitva vár.

Szalad a lány, a mint szalad.
Az árnyéka vele halad,
Csak úgy lebeg a fűszálon,
Mint egy sötét muló álom.

De hosszúra nyúlt az útja,
Merre, hol jár, alig tudja.
Feléje egy ablak ragyog:
«Hál' Istennek, itthon vagyok!»

««Lányom, lányom, hova lettél?
««Hol van a fű, a mit szedtél?»»
«Jaj anyám, a kísértetek
«Megkergettek, ijesztgettek».

.....

Legény áll a kapu előtt,
Beni Klári a szeretőd,
Ki szeretett, de elhagyott,
Gubás Péter nézeget ott.

««Beni Klári mutasd magad,
««A fülemben' cseng a szavad.
««Ide készítettél valami,
««Nem is tudnám kimondani

««Hogy mi hozott udvarodra?
««De úgy vágyom a szavadra.
««Nézd, mi szép nap derült mára -
««Haragszol még, Beni Klára?»»

«Nem haragszom. Gyere velünk.
«Épen mostan szüretelünk.
«Kóstold meg az új borunkat,
«Ne kerüljed a házunkat.»

««Nem kerülöm, be is megyek,
««Csak hogy megint veled legyek.
««Ha mással is mulatoztam -
««Itt a szívem - visszahoztam!

.....

««Klári lelkem, a borotok
««Fejembe szállt - részeg vagyok,
««Vagy az a te fényes szemed
««Háborítja az eszemet?

.....

Másnap reggel, hajnal után
Gubás Péter zárt kapuján
Ott zörgetnek, de hiába,
Üres a ház, nincs gazdája.

Ott van az, de már nem hallja,
Hogy zörgetnek, - meg van halva.
«Mi a baja? Mi lehetett?»
Kérdezik de nincs felelet.

Halott-néző nép közébe
Sára néne ránczos képe
Belevegyl, meg felmerül,
A mint jó a kapu felől.

Fejtől áll a halott mellé,
Merően néz maga elé,
Ajka mozog, - gondolkodik,
Azt hiszik, hogy imádkozik.

Érthetetlen hangon mondja:
«No Klárikám, szíved gondja
«Csillapulhat; a kedvesed
«Hú lesz most már - elhiheted.

«A leányszív igen gyenge,
«Könnyen hajlik szerelemre,
«Férfi szíve kőből vagy,
«Nem tud az szeretni nagyon.

«Nem is tudja, nem is bánja,
«Mennyi bánat száll utánna,
«A ki tudja, ki nem mondja,
«Dehogy bánja - más a gondja.

«Azt akartad, Klári lányom:
«Segítsen a tudományom,
«Biztos e szer - már a végett -
«Beh megőrzi a hűséget!

«Nem lesz ez már hűtlen többé,
«Tiéd marad mindörökké,
«Csak mikor már kiterítve,
«*Akkor* hú a legény szíve!»

A DOHÁNY.

I.

Tél van, hideg tél van, megy a szán
Téli este fehér alkonyán,
Olyan fehér ez az alkonyat,
Mint a kiterített patyolat.

Nem is tudom, minek neveznék,
Világosság, avagy sötétség?
A mely széjjel omlik a tájon,
A hó- s alkony-lepte határon.

Olyan puha ez a hólepel,
Olyan simán, lágyan fedi el
A vidéknek halmát, mezejét,
Árkát, bokrát, távol erdejét.

Fel-feltűnik a hold az égen,
Megcsillámlik a hó pelyhében,
Aztán felhő borúl felébe -
Fénytelen lesz a hó fehére.

Domboldalról messze ellátszik
Fürge, vidám kis nyúl mint játszik.
Ravaszszemü róka osonva,
Eltűnik a rezgő nádasba.

Ismét csendes, néma a vidék.
Élettelen hideg fehérség
Öleli a földet. - Álmodhat
Öreg földünk most szép álmokat.

Érzi-e a tavasz közelét?
Jövő napok áldott melegét?
Virágoknak édes illatát?
Hallja e madarak vig dalát?

Alszik az öreg föld. Álmai
Még ha volnának, sem mondja ki,
Ha ő alszik is még, érzem én:
Uj tavasznak állunk reggelén.

Mintha látnám már a hó alatt.
Növény fejlődése mint halad,
Látom virágoknak mezejét,
Jövő s elmúltaknak ezerét.

Harmat csillog minden virágon,
Fészek épül minden zöld ágon,
Megnépesül, éled a magány,
Ujra dalol már a csalogány.

Amott egy elhagyott temető,
Azon is, de mennyi rózsza nő!
Rózsza, piros rózsza virága
Hajlik sok elkorhadt fejfára.

S kik ott már oly régen pihennek,
Uj tavaszra mind felébrednek,
Vándor lelkők pille képében
Nyugtot lel a rózsza kelyhében.

Az ákáczsor de megváltozott,
Uj tavasz rá mi szép dísz hozott!
Sok virágtól hajlik az ága,
Hull a földre fehér virága.

A mint jobban nézem, meglátom,
Nem virág, de hó van az ágon,
Eltűnik a bűvös látomány,
A tavaszt én csak úgy álmodám.

Falú közelében vagyok már,
Szememet megkapja egy sugár,
Mintha szívemhez a szemem át
Kötné a fény arany fonalát.

Úgy vonz ez a sugár magához,
Faluvégi ház ablakához,
Kis ablakon a fény kiárad,
Kis ablakon szemem befárad.

Nem hiába - mert mit ott láttam,
Életemben ritkán találtam.
Az volt ott, mit nem ad a világ:
Semmi más, csak egy kis boldogság.

Benéztem én sok ház ablakán,
De szomorú volt a látomány,
Bú, betegség, harag és nyomor,
Undok keverékké összeforr.

Ott van vigaszul a megadás,
De ez is csak pótlék, - semmi más,
A hol megadás és vigasz kell,
Nem örvendhet ottan a kebel.

Bár ha vélem sokszor láttatott
Ház ablaka fájó bánatot,
Itt, e nádfedél csak örömet,
Tiszta boldogságot rejteget.

A kis háznak négy lakója van,
Kik ott élnek csendben boldogan,
Éltes asszony, ifjú házas pár,
S piczi gyermek. - Mint egy napsugár,

Olyan vidám kedves e gyerek.
Czirmos macska véle enyeleg,
Kis kezét még alig emeli,
De a czirmost mégis megleli.

Mig a gyermek játszik, az alatt
A nagyok dohányt simitanak,
Dohány művelése kenyerök,
«Dohányos Simonék» a nevök.

Az alacsony füstös kis szobát
Friss dohány zamatja lengi át,
Ott a dohányfűzér készen áll,
Ránczos levél simításra vár.

Kis szobának deszka asztalán,
Barna, érett, selymes, lágy dohány
Egy csomóban, minden levele
Akár könyökötőnek remeke.

Úgy egymáshoz állnak hegyei,
Mintha olló vágta volna ki.
Nincs repedés rajta, tiszta ép
Lapja, hegye, széle, drága szép.

«Mozogjon kezetek szaporán,
«Nem tűr késedelmet a dohány.
«A beváltás napja már közel,
«Ha így késtek, nem készülünk el.

«Hagyjátok már azt a gyermeket,
«Játszhattok majd véle eleget»
Sürgetve az ifjú gazda int,
A mint munkájáról feltekint.

Szeretne komolynak látszani,
De kedvet kap ő is játszani,
Ott áll már a bölcső oldalán,
Mellette a karcsú szép leány.

Vagy mit mondok? - hát a fejkötő? -
Biz' nem is lány, hanem asszony ő,
Csakhogy olyan gyenge kis virág,
Eladónak alig mondanák.

Hát még a férj? annak ajakán
Nagy árnyékot vet a bajusz tán?
Biz' az csak amolyan lágy pehely,
Hogy bajusz lesz egykor - hinni kell.

Anyja váltig mondta is neki:
«Fiam jókor lesz még kezdeni
«A családos élet bú-baját»,
De ő az ilyenre mit sem ad.

Hallgat is a boldog szerelem
Arra, mit szól érett értelem!
Boldogságot kíván - ez elég.
Hát ez nem igazi bölcsesség?

Most az anya is megváltozott.
Menye, házába csak jót hozott
- Vidám kedvet, ezer örömet -
Unokája szeme fénye lett.

Szép is nézni ezen gyermekek
Közt, mi igaz, nagy a szeretet.
Most - mivel hogy másra nincs gondom -
Hogy kerültek össze, elmondom.

II.

A jó fekete föld megszámlolt egyaránt,
Ültetésre készen sok szép dohány palánt.

Barnás fűzfa kosár dohánynyal van tele,
De szépen hajlik rá picziny zöld levele!

Mint a friss saláta, egy bokorba rakva,
Igen finom fajta, Gálocsról jött magva.

Ültető leányok vigyázva szétveszik
Gyenge kis gyökerét, a jó földbe teszik.

Az ültető fával erős-gyöngédesen,
Hogy a czérna-vékony gyökér ne szenvedjen,
Életadó földet hozzája szoritják,
Öntöző kupákból harmattal boritják.

Kis dohány, levelét bátran terjeszti ki,
Mintha büszkélkedne, hogy ő is valaki.

Nem mint melegágyban, hol alig volt helye,
A sok ezer közé úgy be volt ékelve.

Az ültetők között egy asszony alakja
Feltűnik, a dohányt milyen szépen rakja.

Erős ügyes kézzel - halad a munkája,
Hasztalan beszédre nem is nyílik szája.

Többi dohányossal nincs bizalmas lábbon,
Nem is itt született ezen a határon.

Honnan jött? merről jött? vették ugyan neszét,
De oly sokfélekép szólt róla a beszéd.

Tisztességes ugyan minden tette, szava,
De mégis, ki tudja, hogy milyen ő maga?

Azt is rebesgették, hogy egykori férje
Főbenjáró bűnért el is volt ítélve,

Hogy fogházban halt el - mostan már fogháza
Olyan mély, hogy lánczát soha le sem rázza.

Hosszú szenvedése a sirban ért véget. -
Megszokta az asszony már a sok beszédet,

De nem felel rája; nagy szürke szemével
Maga elé bámúl, szótlanul néz széjjel.

Sugár nagy alakja, nemes élű arcza
Szépségversenyben is kiállhatna harczra.

Hogyha csak az kéne, két eladó lánya
Versenyezhet véle, egy sem rótabb nála,

Két lányát az asszony szigorúan tartja,
Egyik sem kikapó, nem is olyan fajta.

Serény ügyes lányok rendes a munkájok,
Még az irigység sem rakhat szennyet rájuk.

«Mit nézel ott Zsófi? tán az estét várod?
«Avagy a kezedet munkától sajnálod?»

Megijedt kis Zsófi anyja haragjától,
Mélyen rezgő szava haragos hangjától.

Hogy bele tekintett az anyja szemébe,
Talán ijedtségtől pirosabb lett képe.

Vagy tán nem is e szem volt, melytől hirtelen
Zsófi fehér arczán piros rózsza terem?

Anyja szemébe néz, de hogy ez ne lássa,
Oldalt fordul mégis egy-egy pillantása.

A kis gyalogútra épen mostan ért el
Dohányos Simonné legényfia, Péter.

Kigyuladt a szeme Kontér Zsófikának,
Mintha közepében mécset gyujtanának.

Vagy mint mikor az ég tüzét szórja széjjel
Egy csillag-hullásos meleg nyári éjjel.

Ha már a szeme is ilyen lángot vetett,
Hát a szívecskéje, az még hogy éghetett!

A fiú is megáll, szólana is vagy mi -
De csak jobb lesz a szót mostan abban hagyni.

Hogy volt, és hogy nem volt? ki tudja mint vagyon,
Bizonyos, hogy egymást megszerették nagyon.

Dohányos Simonné, a mint neszét vette,
Szegény Zsófikának szemére vetette:

«Ne csábítsd a fiam, jött-ment népnek lánya,
«Férjed soh'sem lesz, ha anyja nem kívánja.»

A lány azt feleli: ««Ha meg is szerettem,
««Azt is csak az ő sok szép szavára tettem.

««Nem leszek én menyé soha kigyelmednek,
««Nem megyek oly házba, hol engem megvetnek.

««A csábitásomtól kelmed sohse féljen,
««De Pétert szeretem; Isten úgy segéljen!»»

Aztán fiával szólt Simonné asszonyom:
«Már édes jó fiam, én csak úgy gondolom,
«Nem te hozzád illő, nem is rendes dolog,
«A hol kérdésben egy ilyen leány forog.»

Oda veti Péter: ««Mi rosztat tud rája?
««Vagy testvér nénjére? vagy édes anyjára?

««Utána is jártam, becsületes népek,
««Vagyonosak voltak, bár mostan szegények.

««Szamos partján laktak, árviz felvetette
««A lakóházukat, s őket tönkre tette.

««Akkor fult a vízbe a leánynak apja,
««Csak egy hete mult el, évforduló napja.»»

De az anya szívét bárhogy puhitgatja,
Péter szép szavakkal - nincsen fogamatja

Hej pedig Dohányos Simonné asszonyom
Volt egyszer egy idő - legalább gondolom

Hajdan - mikoriban még talán kigyelmed
Sem vette oly könnyen az igaz szerelmet?

Az élemedett szív szinte belefásúl,
A mit egykor érzett, nem teszi fel másról.

«Úgy is elfelejti, elmúlik» - így mondja,
«Csak időt kell várni, másra lesz a gondja.»

El is múlik igaz, hogyha csak azt várjuk,
Mikor éltünk könyvét örökre bezárjuk.

De mit egykor láttunk és olvastunk benne,
Jó volt-e, vagy rossz-e? hát az mindegy lenne?

Ha egyszer meglopta szívünk kincses tárat
A sors, mindhalálig fizetjük az árát.

Sokszor nem is tudja a szív, mi fáj neki? -
- Régen kiállt harcznak régi sebhelyei.

.....

Borzasztó kísértet, ragályos betegség
Járja be a falut, nincs előle mentség.

Kik az utcán járnak, halkabban beszélnek,
Talán még a saját szavuktól is félnek.

Lélegzetet alig-alig mernek venni,
A falu kútjához nincsen kedvök menni.

«Hátha a vízben van betegítő féreg?
«Hátha a légben van életölő mérég?»

Szép nyári estéken, piros alkonyatra
Senki nem ül már a ház előtti padra.

Nem alszik kint senki csillagos éjjelen,
Házban tartja őket a halvány félelem.

Előbb ha harangszó szállt a falu felett,
A sok kérdésnek vége-hossza se' lett.

«Ki halt meg? hol? miben?» lázasan kérdezték.
S félve hozzá tették: «Terjed a betegség».

Most mintha fülökből ki akarnák zárni,
A harangszó végét alig tudják várni.

Nem kérdeznek semmit, mert mind attól félnek:
Legjobb embereik tán már nem is élnek.

Félnek, hogy elibök hozza a felelet,
Ezt vagy azt a kedves jó ismerős nevet.

Dohányos Simonné házát is megszállta
A szörnyű betegség ragadozó átka.

Eltemették immár szép hajadon lányát,
Most a más világra a fiát kívánják.

Arczán fehérlik már a halálnak hava,
Nincs hozzá reménység, elállott a szava.

Zsófi, hogy meghallja Péter veszedelmét,
Félreteszi mindjárt leányi félelmét.

«Megyek, hozzá megyek, nélkülem ne haljon,
«Hütlenséget lelke én rám sohse' valljon.

Anyja visszatartja: «De bizony nem mégy el,
«Nem tartozik reád a Dohányos Péter.»

A testvér nénye is fordul Zsófikához:
«Tudod, hogy nem illő tisztességes lányhoz

«A legényes házhoz, hogy ő maga menjen,
«Nem lesz, mit a falú nevedre ne kenjen».

De már Zsófi nem fél az édes anyjától.
Sietve, szaladva, kioson a házból.

Mit neki a falú! csúfság vagy nevetség!
Betegéhez hívja édes kötelesség.

Simonék küszöbét Zsófi már átlépte,
Szegény Péter mellett ereszkedik térdre.

Halk reszkető hangon így szól az anyához:
«Kijöttem kigyelmed haldokló fiához.

«Az élet végéig Pétert elkisérem,
«Istennek köszönöm, hogy még *itten* érem».

Száraz, rekedt hangon az anya feleli:
 ««Keserűséggel van az én szívem teli.
 ««Ellenére voltam - most igazán bánom,
 ««Ha fiam megmarad, szívből neked szánom»»».

Eljött a betegség titokteljes napja,
 Mely a halált hozza, vagy az éltet adja.

Imbolyog a mérleg tálja fel-, lefele,
 Csak egy porszem hulljon az egyikbe bele.

Leszáll, a másikat könnyen fellebbentve,
 Elveszett az élet - vagy már meg van mentve.

Péter mérlegébe arany porszem hull,
 Melytől állapota mihamar javúla,

Az öröm porszeme, - hej nincsen is nála
 Beteg test, s léleknek hasznosbb orvossága!

Előbb nem is tudta, talán csak érezte,
 Hogy szép hű kedvese ott viraszt mellette.

De hogy ébredezni kezdett az eszmélet,
 Zsófi látására visszajött az élet.

Csak lassan jött vissza, mintha már fonalát
 Fösvénykedő kezek elgombolyítanák,

Hogy vége szakadjon, de erős volt szála,
 Péter egészsége ismét helyre áll.

Simonné öröme végtelen e felett,
 Csak egy bántja őtet - azon emlékezet,

Hogy egyetlen fiát Zsófinak ígérte,
 Nagyon rossz kedvű lett, haragudott érte.

De ha fejes volt már a megtagadásban,
 Fejes marad most is minden némű másban.

Egyszer kimondott szót ő vissza nem veszi,
 Szíve ellenére - de mégis megteszi.

Olyat ne mondhasson soha senki rája,
 Hamis ígéretet, hogy tett volna szája.

Kezdene már szíve hozzá melegedni
 Leendő menyéhez, - meg tudná szeretni,

Régi makacssága vet ebben is gátot:
 «Nem kívántam soha ezt a házasságot.

«Nincs ugyan ellene semmiféle szavam,
 «Saját jó szántomból, én kötöttem magam,

«Csak a leány bennem anyát ne keressen,
 «Csak azt ne kívánják, hogy én megszeressem».

.....

Négy ökrös szekérről a midőn leszálla
A szép kis menyasszony, hófehér ruhába',
Fehér koszorúval, esküvőről jöve,
Simonné asszonyom, de meg volt ütődve,
Saját maga felett, magára mond vádat.
Hogy szívében olyan szilaj öröm támad.
«Bolondos vén asszony, nem tudod már eszed,
«A dolgokat ma *így*, holnap meg *úgy* veszed.
«Mi örömem lenne ezen házasságba'?
«Inkább maradt volna a fiam magába».
De az mind hiába, öröm volt szívébe,
Mit ő lecsendesült bosszúságnak véle.
És még nagyobbodott, napról-napra látva,
Mikép növekedik fia boldogsága.
Mikor unokáját karjain ringatta,
Az elzárt örömet tovább nem állhatta.
Fiának, menyének, nem mondott egyebet:
«De nagyon szeretem ezt a kis gyereket!»
Azóta boldogság rózsaszínü képe
Milyen földi lehet, egész teljességbe,
Simonék házába ötödik lakónak
Beköltözött, vidám élet-fentartónak.
Melyet a jó Isten sok számos évekig
Életök végéig tartson is meg nekik.
Aztán - hogy a földön ki ne fogyjon magva,
Ily boldogság legyen sok háznak megadva.

A FALU CSÚFJA.

I.

Csendes nyári este szállt a tájra,
A Nyírségnek legszebb falujára,
A csorda is haza tért már régen,
Semmi nesz a széles nagy környéken.

Csak itt ott az ákácdfa tetején
Tyúk felretten, megijedve szegény,
Elsuhanó éjjeli madártól,
A kuviknak mélabús hangjától.

Megint viasszaszál az ákáczfára,
Helyezkedik éjjeli álmára,
A kuvasz meg a kapu tövében
Nyujtóz kodik, most ébredt fel épen.

Egy nagy sötét árnyékra rámordúl,
Megösméri - hamar visszafordúl,
Szégyelli, hogy olyan rosszúl látott,
S ugatja a fényes holdvilágot.

Nyári éjjel andalító fénye
Békét hoz az emberek szívébe.
Jaj, ha minden szívbe béke szállna,
A világ de gyönyörűvé válna!

De ki ottan, mint egy kóbor lélek,
Mely sírjából vissza-visszaéled,
Jár-kél, békét, nyugtot nem ösmerve,
Mért van az úgy átokkal megverve?...

Gondolkozik Rút Feri magába:
«Minek is születtem e világra?»
Azaz, hogyha gondolatja volna,
Talán mostan ilyenképen szólna.

Tudott ő is gondolkozni régen,
Mikor ott ült jó anyja ölében,
Gyermezmódra gondolt a bárányra,
Kis csikóra, nyikorgós csizmára.

Azután egy nagy sötétség támadt -
«Rút Feri, már szegény jó anyádat
«Soha többet éltedben nem látod,
«Elhagyta ő ez árnyékvilágot.»

Kondás bátyja aztán felfogadta,
Mondván: «Apja helyett leszek apja».
De hogy rút lett s ügyetlen a gyerek,
Mecsajnálta tőle a kenyeret.

Egész nap csak szidta és ütötte,
Felesége szemére vetette:
«Mért hoztad el ezt az ábrázatot,
«Baj lesz ebből, előre láthatod».

Rút Feri lett csúfondáros neve,
Pedig «Szűcs»re szólt keresztlevele,
Végtére már elhitte az árva,
Nincs jussa a földi boldogságra.

Hogy az idő napról-napra haladt,
Ő csak mindig törpe tömzsi maradt,
Csak feje nőtt, és hajlott előre,
A mint fogyott ki az ész belőle.

Nagy keserűség volt a szívébe',
Mégis vigyorgásra állt a képe.
Őtet is ha itt-ott észre vette
Ifja, vénje, mindig csak nevette.

Ha megszólalt egy jobb szívű legény:
«Hisz' nem tehet rútságáról szegény,
«Hagyjátok már el» - az asszonyfajta
Csak nagyobbat hahotázott rajta.

Bánja is az, ha más szívét vérzi,
Azt gondolja: «Hisz' az úgy sem érzi».
Pedig hát a féreg is a porba'
Érzi, ha kegyetlen láb tiporja.

Egyszer még volt öröme bánatja,
Mondám, kondás volt nevelő apja,
Új év után, úgy vizkereszt tájban,
Tarka malacz született a nyájban.

Szegény Feri nagyon megszerette
A malaczt, titokban etette,
Csíkos, kondor szőrét simogatta,
Mint kis kutyát magához szoktatta.

Egykor este bekerült a házba,
Pirosra sült malacz volt a tálba',
Megkinálja a nevelő apja:
«Egyél, Feri, ma van nevem napja.

«Nem mindennap élünk pecsenyével,
«Ezt az uraságtól szép szerével
«Megszereztem - tarka csíkos háta
«Úgy sem illet volna már a nyájba.»

Ferinek a szájában a falat
Megakad - az ajtó felé szalad,
Szalad, mint a kit esze elhagyott
Siratja a tarka kis malaczt.

Aztán majd az árok felé tartván,
Lehanyatlík ott az árok partján,
Dudvás bozót lett a bűvő helye,
Hogy az este senki meg ne lelje.

Szemetes a keskeny árok partja,
A sok dudva körülfonva tartja
Nem ápolta senki, nem vetette,
A jó Isten örökös felette.

Ott a poros, szürke csalán ága,
Mellette a csodafa virága,
Puha fehér, mint a hattyú pelyhe,
Ezüst fényű, mint liliom kelyhe.

Az átlátszó fehér virág mellett
Szuró mérges gyümölcs foglal helyet,
S a virágnak hókelyhéből éjjel
Mámorító illat árad széjjel.

Édes illat száll az ákáczfáról,
Ákáczfának hulló virágából,
Száll a hulló virág ezre, száza,
Száll a fáról, pedig szél se' rázza.

Kékes árnyú lapú levelére
Száll a virág - mintha attól félne
Hogy felébred, - gyöngéden érinti
A mint rája bűvös havát hinti.

Vad kendernek csipkés levélzete
Fényes éjji harmattal van tele,
Minden csepp egy gyémántkőnek látszik,
A mint rajta a holdsugár játszik.

De halványul éji fénynek árja,
Ébredő föld már a hajnalt várja,
Sűrűbben hull az égnek harmatja
Az új napot előre siratja -?

Kelet felé hajnal szürkésege
Átváltozik sárgás-piros fényre,
Fényes lesz az egész dudvás vadon,
Feljött a nap, újra reggel vagyon.

Rút Ferit a reggel ébren érte,
Szeme a sok csillagot kísérte,
Hogy halványul - végre fázva, éhen
Elszunnyadod, ott az árok szélén.

A hajnali harmat hullott rája,
Egyszerre csak mosolyra állt szája.
Mosolygott, mert kedves volt az álma:
Előtte állt tarka malaczkája.

II.

Kora reggel óta nyüzsgő népség járja
A Halmadi utcát, mert a vásárt várja.

De széles az utca, mégis alig fér el
Az a tenger népség, állattal, szekérrel.

Ott a templom előtt a nagy pocsolyába'
Mélyen megfeneklett egy portékás-láda.

Hullámos szakállu vén zsidó ül rajta,
Haddonászó kézzel piczi lovát hajtja.

Az csak fejét rázza, nagyon ki van állva,
Máté-Szalkáról jött szegény fáradt pára.

Dörzsölődve tolong egy szép marha sereg,
Vigan, büszkén hajtja barna pásztor gyerek.

Mind is egytől-egyig válogatott állat,
A legjava mellé bátran oda állhat.

Pattogó ostorral a gyerek tereli,
Ide-oda úzi mig helyöket leli.

Halmadi vásártér örvendetes képe,
Nincs hozzád hasonló Szabolcsvármegyébe'!

Hosszú nagy ákáczsor vezet el hozzája,
Erdős ligetekkel ékeskedik tája.

Éjszak-kelet felé, dombok veszik körül,
Míg a nyugoti rész lapályosan terül.

Homokdomb teteje nagyon ki van hordva,
Mert a falusi nép meg a szél is hordja.

Nyárfa van ültetve a dombhátán széjjel,
Hadd birkózzék ott a homokhordó széjjel.

Nyárfáknak aljában soványos fű terem,
Nem terjedhet tőle a fűvásos verem.

Itt-ott akad közte páfránnak levele,
Tanúskodik; e domb régi erdő helye.

Áll még lent az erdő hátramaradt része,
Hogy az emberi szem gyönyörködve nézze.

Tölgyfa erdő lombja megbarnúlt egészen,
Megzörren a galyon, lehullásra készen.

A barna levélre kékes ködös fátyol
Száll fel füst alakban, sok laczikonyháról.

Ott sűrű a népség, zsidongó moráját
A távol állók is zivatarként hallják.

A domb partos részén ökrök, lovak állnak,
Hajcsárok, kupeczek jó vevőkre várnak.

Im' egy leánysereg, viritó szineken,
Együtt áll, majd félve, visongva szétrebben.

Egy kis sárga csikó, bozontos fejével
Közéjük vágatva, riasztotta széjjel.

Vágtat a kis csikó, vidor, virgoncz állat,
Úzóbe vette a kis tarka kutyákat,

Melyek a vásártért ólálkodva járnak,
Elhulló falatnak szerencsáját várják.

Darútollas legény, de kevélyen lépdél,
Csak félvállról beszél a hajadon-néppel.

Hogy mellettök elmén nyikorgós csizmája,
Beh sok szép lány szíve viszhangot ad rája!

De egy kis lány szíve legnagyobbat dobban,
Hogy a büszke legény elejébe toppan.

«Adj' Isten, galambom, hát mék' kertből szedted
«Azt a szép virágot, vagy csak boltban vetted?»

Szép bokréta is az, selyemből kivágva,
Piros rózsabimbó, s kék nefelejts ága.

A kis lány csak tartja, od'adná ha merné,
Gyönyörű'n illenék a darútoll mellé!

De hát csak nem meri, ránéz a rózsára
S feltüzi kis öcsce pörge kalapjára.

«Sándorunknak vettem, szegényke, úgy vágyott
«Kalapján hordhatni vásári virágot.»

Megy a legény tovább, de még soká látja,
Hogy libeg a kis lány rózsaszín szoknyája.

Fehér keszkenője, rózsaszín szoknyája,
Miként simúl hozzá kis szürke gubája.

Barna oláh ember fakupákat árul
Csak most emelte le fekete lováról.

Senkivel sem beszél, úgy sem értenék meg
Nyíri vásártéren az oláh beszédet.

Hollószínű haja fültre kondorúlva
Leomlik fejről, vállára borúlva.

Éles tűzű szeme felvillanó fénye
Idegenen, zordan néz a vásártérre.

De szelidül éle a szeme tüzének,
Ha meglátja arcát alvó gyermekének.

Karjain ringatja a kis virágszálat,
Eszébe sem jut, hogy ő maga is fáradt.

Gyönyörű kis gyermek, gyenge két orcája
Harmatban fűrésztött erdők vad rózsája.

Különösen illik vad oláh kezébe
E mennyei angyal földön járó képe.
Rút Feri ki ottan ólálkodva bámúl,
Nagyon megijedt a fekete oláhtól.
Aztán ránevetett, pedig szíve felett
Fájóan húzódott ködös emlékezet.
Nem gondolta tisztán, csak árva fejébe'
Elmosódva vonúlt gyermekkorra képe.
Ha soh'sem is volt szép, de gyermek volt ő is,
Hogyha álom szállt rá, elringatták őt is.
Rút Feri ögyeleg, bekandikál sorba'
Kovácshez, gubáshoz, a könyves sátorba.
Gyönyörű kisasszony a jegyzőnek lánya,
A sok könyvet, naptárt össze-visszahányja.
Képet tart kezében - Ferinek megtetszett,
«Gyönyörű kisasszony, vedd meg nekem eztet.»
Gúnyos mosolylyal néz a szép lány reája.
Gúnyos szóra nyílik eperajku szája.
«Tükröt veszek neked, abban megláthatod
«A legszebbik képet, ékes ábrázatod.»
Tetszett a tréfás szó, a ki megértette,
Közelében állván, kaczagott felette.
A ki nem hallotta, csak a többit látva,
Belenevet az is, a nagy kaczagásba.
Ragadós a vigság, mint harag vagy bánat
Az egy tréfás szótól, hangos kaczaj támad.
Rút Ferit kíséri a sok nép kaczajja,
Már az erdőben van, de még ott is hallja.
«Hé, Feri hol jársz itt? van hozzád egy szavam.»
De Feri csak szalad: «Felakasztom magam'.»
Ez volt a szándéka, azért még sem tette,
Mert mire haza ért, rég elfelejtette.
Vigasztalja szívét, bús kondás nótával:
«*Bujdosik a disznó kilencz malaczával*».

III.

Jegenye fa tetejében fú a szél,
Megrezzen a vékony szárú falevél,
Forró szélről fű, fa, virág elszárad
Forró szélben a madár is kifárad.

Visszarepül kis fészkére lihegve,
Rábámúl a porfellegre ijedve,
Porfelleget hajtja a szél előre,
Meghajlik a lankadt fűszál előtte.

Kergeti a porfelleget a mezőn,
Árkon, bokron, zöld vetésen, legelőn,
Dombtetőkre - nyári szélvész vad árja
Boszorkánytáncz legvigabbját ott járja.

Belékap a nagy útszéli nyárfába,
Terebélyes százlevelű galyába,
Szórja róla a levelet el-széjjel,
Tréfát űz az elillanó levéllel.

Rongyos guba mért fekszik a fa alatt?
Ide fűtta tán az erős fuvallat?
Nem biz az, a fáról hullott alája,
Ott a fán függ élet nélkül gazdája.

Ekép esett Rút Ferinek rút vége,
Régen ott volt *árva buta* fejébe',
Régen űzte őtet az a gondolat:
«Hát csak mégis felakasztom magamat». -

Elcsendesült már a zúgó fergeteg,
Csendes langyos nyári eső megered.
Lemossa a szürke port a vetésről,
Fűről, fáról, virágról és levélről.

Langyos eső áztatja a vidéket,
Záporától a tikkadt föld feléled,
Száz új virág nyíló kelyhe ragyogva
Mosolyog a felpirosuló hajnalra.

Rút Feriről elhallgatott a beszéd,
Nem említik ködös-borús életét,
Emlékét is zápor eső elmosta,
Ki bánja, hogy a sors úgy eltaposta.

Még csak tegnap volt róla szó az este,
Hogy a halált ily módon mért kereste?
«Eszelős volt, megúnta az életet,
«Mert a nyájból három darab elveszett.»

Ma már ugyan nem törődnek szegénynyel,
Kevesebb van egy rút kondás legénynyel,
Nem siratja sem anyja, sem kedvese,
Hiszen őtet nem szerették sohase'.

Gazdasszonya örül, hogy már nem látja,
Gazdája sem sopánkodik utána;
Minden jussa egy elhagyott sirhalom;
Talán így még édesebb a nyugalom?

ŐSZI KÉP.

Ködös este tesped a vidéken,
Elmult a nyár, ha nem is oly régen.
De úgy elmult, mint mikor a lélek
A halottból végtelenbe széled.
Szép letűnt nyár, visszajön még másszor,
Hasonképe feltámadhat százszor
A halottnak - de ő már örökre
Elszállt, behalt, elszéledt a ködbe.

Lilaszín fény, távol az ég alján. -
Homokdombok hullámzó vonalján
Őszi ködnek seper fehér szárnya,
Mintha visszatérő lélek járna.
Köntöséből egy-egy tépett darab
Az ákác sor zöld lombja közt marad;
Zöld az ákác, nem értette még meg,
Hogy már letűnt a nyár, és az élet.

Friss vetésnek halvány zöldje felett,
Kavarodik egy fekete sereg,
Minden varjú most ide szivárogoz -
Rossz időt mond, ha a varjú károg,
Fel-felszállnak, újra visszacsapnak,
Közepén a bágyadt zöldes lapnak
Feketélik tömegök sötéte,
Társas élet - elhagyottság képe.

Hosszú az út, nem is fordul vissza,
Puha földje csak nehezen issza
Őszi esőt - telítve már véle
A közepe, sikamós a széle;
Kerékvágás belevész a mélybe,
Lesiklik egy kátyu fenekére,
Túl oldalán lát ismét világot,
Mert ott jobban, mélyebben levágott.

Nem bánják az utat e határon,
A jó Isten igazítja - nyáron.
Nem gondozza, a kinek a gondja,
Majd kiszárad - a nép is így mondja
Csak egy gazda - földje itt határos -
Azt gondolta: rossz út neki káros,
Tele hányta, már hogy épen teljen, -
Tök indával a legrosszabb helyen.

Széles uttal egy irányban halad,
Két oldalán, két fekete szallag,
Keskeny árok - árnyékot vet rája
Az útszélnek két sor ákáczfája.
Vége sincs tán e két ákáczsornak?
Ha van is, jó, ha elérem holnap,
De ott mégis, mintha vége lenne,
Vagy mintha egy pontba bele menne.

Fényes a pont, tűz vagy lámpavilág?
Úgy nyílik ki, mint egy sárga virág
Izzó kelyhe, mely bágyadtabb fényben
Elhalványul sárga levelében.
Fényes lámpa, hej kinek is fényel?
Kinek lesz ez világosabb éjjel
Te általad? csak úgy idegennek
Világítasz? - Sokan jönnek, mennek.

Indóháznak közelében állok,
Minek? hiszen utast nem is várok.
Vagy ki tudja? - jön és megy az álom -
Megálmodtam: nem hiába várom.
Zakatolva jön a vasszörnyeteg,
Hogy fénylenek a nagy vörös szemek.
Piros lámpa van az elejére
Ráakasztva, tündöklök az éjbe.

Nagy mozdonyok fekete kéménye
Szikrákat szór a csillagos égre,
Hull a szikra, megy a füst utána,
Szikrát, füstöt, mindig egyre hányja,
Csak jön, csak jön, közelebb, közelebb
Gyúlnak, nyílnak a nagy vörös szemek,
Itt is van már, csak még egy gondolat -
Sivító fütty - megállott a vonat.

Megálltára alig-alig várnak
Az utasok - kiszállnak, beszállnak
Rossz kedvűen, zordul, ingerelve,
Mindegyik csak magával eltelve.
Fáraszt az út, dehogy gondol másra.
Dehogy bánja, hogy ott jön a társa
Kifáradva. Meg se kérdezi tőle:
Hova? Merre? csak megyen előre.

Lámpafény és az alkony világa
Sugárt hint egy utas alakjára,
Rövid perczre - elhaladt már régen
Sötétebb pont, kétes sötétségen.
Szétoszlanak. Az indóháztájék
Lecsendesül, csak egy asszony vár még.
Vár, mindig vár, nem hiszi, nem érti.
Hogy még se jött - fütől-fától kérde.

Benéz minden kocsi ablakába,
Megint csak vár, egyedül, magába':
Hátha, hátha eljön mégis végre,
Árva szívem végső örömére?
Hej, pedig de nehéz aztat állni,
Minden órán, minden perczen várni,
Várni, várni, minden érzeménynyel
Oszladozó pókháló reménynyel.

Várni, várni, elhagyatva lenni,
Hiszen ehhez minden átok semmi,
Éget a tűz, de nem éget jobban,
Mintha a szív elhagyatva dobban.
Egyedüllét sötét, szörnyű átka,
Szívemet is befonta, megszállta.
Fagyaszt a jég, de nem fagyaszt jobban,
Mintha a szív elhagyatva dobban.

Elhagyatva, elhagyatva halad
Ott az úton egy nehézkes alak,
Szürke, rongyos köpenyeg takarja,
Inog, himbál soványos két karja.
Inog, himbál, nincs mit vigyen véle,
Visszahajlik a köpenyeg széle,
A mint azzal esti szellő játszik,
Köpeny alatt rossz hegedű látszik.

Muzsikus volt egykor, hajdan, régen,
Most már neki ez is mint egy szégyen,
Szégyelli, hogy egykor szíve álma
Hír s dicsőség nagy mezejét járta.
Hír s dicsőség mezejére vágyott,
Látta a sok szép tarka virágot,
De hiába - asszott tarló már az,
Rajta minden élettelen, száraz.

Már letért a kavicsos útszélről,
Gyenge szellő keletkezik délről.
Terjeszti a ködös nedvességet,
Sejtelmessé teszi a vidéket.
Az utas csak elhagyatva halad,
Nehéz lábbal tapossa a sarat.
Minden lépés, minden nyom hagyára
Uj sár borul széles csizmájára.

Megy az utas, nagy nehezen halad,
Utána kis tarka kutya szalad,
Vagy szaladna, de az egyik lába
Még séremllett egy tövises ágba.
Benn a tövis, fáj, ha rá lép lába,
Azért csak a másik hármát váltja.
Nyöszörögne, de azt is elhagyja,
Minek? hiszen senki sem hallgatja.

Megszokhatta a nyomorúságot,
Gazdájával régen e világot
Kóborolja; jó szót sem kap tőle,
Mégis, dehogy távozna mellőle.
Szegény állat csak megyen előre,
Megnehezült hosszú nedves szőre
Őszi ködtől, a mint rája szakadt,
Bojtorjától, mely a fülén akadt.

Mennek, mennek, vége már az útnak,
Tágas, széles major felé jutnak,
Kutyasereg dühös ugatása
A vándornak hangos fogadása.
Csattogtatják fehér foguk élet,
Kapják, tépik a köpenyeg szélét.
Bátrak, vadak, oka is van annak,
Jólakottak - aztán otthon vannak.

Könnyű e kis vándorkutyát tépni,
A házból ember úgy sem lép ki,
Csillapítani a kutyák haragját.
Nagy ugatást magoktól elhagyják,
A mint egyik-másik belefárad.
A házból lámpavilág árad,
Barátságos sárgás meleg fénye
Kifénylik a major közepére.

Áll az utas, benéz az ablakon,
Bent a házban jólét, béke vagyon,
Piros képű, kipihent emberek,
A bölcsőben két szunnyadó gyerek.
Ujra benéz - majd elfordul onnan.
Nem kérdezi senki: hova? honnan?
Hiszen ő már maga alig tudja,
Hova vezet, honnan jött az útja.

Megy hát tovább, alig tudja merre,
Réges-régen nem járt ő már erre.
Felmerül most ott egy emlékezet:
Rácsos kapu, mely a kertbe vezet.
Sárgás lapján a kerítés-falnak
Eső cseppek szétfutnak, elhalnak,
A ráhajlott ákáczfáról cseppen,
Hull a harmat, mindig sebesebben.

Az utas már a nagy útra tért be,
Mely bevezet a kert közepére,
Feje felett mind összehajlanak
Ágas-bogas leveletlen galyak.
Egy-egy csillag kivilágító fénye
Átszűrődik a fák tetejére,
Felhő-fátyol, s galy-rostélyon által
Nyájaskodik az éj utasával.

Nyájaskodik a rózsza levelén,
Mely ott virit a nagy gyep közepén,
Mint egy darab tavasz oda vetve,
Ősz van, mégis viritni vón' kedve.
Egyik bimbót másik után hajtja
Piros rózsza, - a hónapos fajta,
Nyilik, nyilik a nagy őszi ködbe,
Tavaszt látott - vágyakozik többre.

Csak hull rája az őszi permeteg,
Ellankadnak a selymes levelek,
Egyik kis csepp a másikhoz szakad,
Pillanatra levelén fennakad.
Megnehezül, fényes, teljes gyöngye,
Lesikamlik - hull a rózsza könnye,
Egymásután, egyhangun a földre,
Minden csepptől megrezdül a zöldje.

A tó vizén borong még az estve,
Sima tükrét aranyosra festve,
Nem tud a fény a víztől elválni,
Köd megfogta, nem tudott felszállni.
Megfogott fény van a fa tetején,
Még a nyártól tartogatja, szegény,
Napsugárnak minden forró csókját
A levelek fukarkodva óvják.

Minden sugár, mit a levél látott,
Tüzes fényü szín aranyra váltott,
Áthuzódott levél szövetébe,
Kiviláglik a ködös sötétbe.
Sugárzik az elsárguló levél,
Elmúlt nyárnak melegéről beszél,
Elmúlt nyárnak legutolsó fénye
Tündöklük a kertifa levélbe.

Az elhagyott őszi tájkép felett,
Mint egy édes, fájó emlékezet,
Gyenge, édes illat terjedése:
Nyár utolsó, végső köszöntése.
Bevegyül a rózsza illatába,
Friss, nedves föld felszálló párája,
Nedves földön muló levél-réteg
Halmazából gyenge illat széled.

Gyenge illat, enyészet küldöttje,
De mintha ott lebegne fölötte
Jövendőnek halvány, bágyadt fénye,
Jövő tavasz csábító reménye.
Illatot hint a rezedá ága,
Elhalványult száradó virága.
Illatos még, gyenge lehellése
Beolvad a ködös őszi légbe.

Megy az utas, bekanyarult végre,
A kert sűrűbb, bokrosabb felébe,
Fák alatt, a kanyargós út mellett
Alacsonyos gyep-ülőhely terjed.
A nyírott gyep vad növésnek eredt.
Hosszas szála hullt levelek felett,
Ottan himbál, nyúlik az ég felé,
Igyekezne a napsugár elé.

Nem is tudja az utas, mit teszen,
Lehanyatlik a nyirkosas gyepen,
Zavart fővel, fáradt, törött testtel,
Sirna talán, de könnyezni restell.
Mi is hozta vissza e vidékre?
Nem kellett vón' visszajönni még se!
Előtte volt, mint hajnali álom:
Hogy egy szép hely van még e világon.

Most már ez is elvesztette fényét,
Gyermekkora utolsó reményét.
Minden lépés sárosra taposta,
Minden ködcsepp halványabbra mosta.
Itt is csak az elhagyatott, régi,
Itt is kóbor - idegen, vidéki,
Itt is csak a fájó, régi nóta:
Még a fa is másképp nőtt azóta.

Hosszan-hosszan maga elé bámul,
Fényt keres a multnak sugarából.
Őszi ködtől szürke haja ázik,
Csak azt érzi, azt tudja hogy fázik.
Rongyos köpeny hiába takarja,
Remegve nyul hosszú, sovány karja
A rongy után, nedves szövetébe
Befészelt az este hidegsége.

Volt, volt egykor még egy szép idő is,
Hiszen akkor «lány volt még a kő is» -
Mért nyomorult, ha nincs egyéb vétke,
Mint hogy soha szerencse nem érte?
Nincs is ennél irtóztatóbb vétek,
Átká alatt görnyednek a népek.
Felkapni a szerencse kerekén,
Jutalmazott, drága, dicső erény.

Nem kapott fel, - most ő is úgy tenne,
Ha még hozzá kedv - s ereje lenne.
Üldött farkas, de legalább étkes,
Ha nyomorult megérdemli - vétkes. -
Hideg, hideg minden gondolatja,
Agyát, szívét, a hideg áthatja,
Megfagyasztja - oh, bár fagyna végkép!
Bár itt érné rongy élete végét.

Egyszerre csak hideg keze mellett
Elsimul egy éltető lehellet,
Meleg, gyöngéd, - dermedt öt ujjára
Reá lehelt kis tarka kutyája.
Oda simul, kérő szemmel néz fel,
Az utas majd eltaszítja kézzel,
Aztán ránéz: - de hűséges - gyöngé -
Forrón, sűrűn megeredt a könnye.

NÓTÁK S KISEBB KÖLTEMÉNYEK

BÁGYADT CSILLAG...

Bágyadt csillag, mit tündökölsz

Oda fenn az égen?

Az én rózsám elköltözött,

Más földön jár régen.

Nézem halvány sugárodát.

Nézem azt a képet,

Melyhez rózsám szép szava köt

Sok drága emléket.

Mintha most is itten ülne

Vélem a tó partján,

Vagy mintha ott ringatóznánk

A kis könnyü sajkán.

Fehér virág alatt görnyedt

Zöld májusfa ága,

De édesen, szépen szólott

Kertünk csalogánya!

Aztán langyos eső hullott

A fehér virágra,

Mintha most is eső hullna

Szemem pillájára.

Most rideg az ág, a világ,

Csak a vihar fujja

Vad nótáját, hol elhagyja,

Hol megkezdí újra.

De a vihar szárnyain jó

Tavaszi a világra,

Tavaszkor eljő-e hozzám

Szívem boldogsága?

A BÉKA.

A föld kietlen, száraz és kiholt,

Igen mély, hosszú téli álma volt.

Pedig mi hön óhajtom a tavaszt!

Mi régen vágyva, várva-várom azt.

A zöldre hajló füvet nézem át,

Keresve a legelső ibolyát.

De az bimbóját még a földre hajtja,

A legkorábbi is, a fehér fajta.

Azért még sem hiába néztem szét,
Elémbe küldé egyik hirnökét
A kikelet, bár eztet nem is vártam,
Azért örültem néki, hogy találtam.
Mit gondoltok, hogy pille volt talán?
Vagy egy időelőtti csalogány?
Hát nem biz az, mert ennek nem volt hangja,
Sem a szépségből semmiféle rangja.
Nem volt az más, csak egy varangyos béka,
Széles feje, akár egy régi véka.
Sárgás-zöld színben fénylett ránczos bőre,
Fél ugrásokkal mászva ment előre.
A téli álom-mámor volt szemében.
Azt gondolom: így nézhet széjjel épen
Azon hires, mesés indus fakir,
Kiről azt mondják: hogy aludni bir
A föld alatt is; tetszhalottak álmát,
Mig sirján nőnek vetemények, pálmák,
És végre, ha kiássák, bizton vélve,
Hogy már meghalt, - hát ott van, vigan, élve,
Azaz, hogy alva, de hamar felébred,
A napsugárra mindjárt visszaéled.

Biz' nem volt ő szép - már a béka, mondom,
- Mert a fakirra nékem semmi gondom, -
De mikor jó a hír, ugyan ki nézne,
A hirmondó arczára, öltönyére.

A békának úgy megörültem én,
Miként ha lenne, fényes tünemény.
Mint ezer ibolya, oly bizton épen,
Oly hangosan, ha nem is olyan szépen,
De oly megnyugtatón hirdette az:
«Elmult a tél, már itt van a tavasz!»

KÉSŐ ÖRÖM.

Szomorúan vár a kis lány,
De régen is várja,
Messze földről mikor jön el
Hozzá a babája?

Sok ideje nem hallott már
Távol kedveséről,
Csak legalább egy sor írás
Jönne a kezétől!

Sok ideig hiába várt
Hirre, feleletre -
Egyszerre csak a kedvese
Ottan áll mellette.

Örül a lány - de öröme
Már az sem a régi,
Fél év előtt, hej de másképp
Örült volna néki!

Nem a szíve lett hűtelen,
Csak öröme bágyadt,
Abba a sok dobogásba
Szív is bele fárad.

Barna legény hű kedvessel,
Ha az ég megáldott,
Soh'se hagyd bús árvaságba
Hajlékony virágod.

Vagy ha sorsod útra késztet,
Hogy ha el kell menni,
El ne felejts a távolból
Hiradással lenni.

SIRÁLYOK.

Jajgató sirályi viharteljes égnek,
Lelkem tengeréről,
Viharos egéről
Mind, mind eljövének.

Hallom szívet-metsző éles kiáltásuk,
Nyugtalan csapkodva körül repes szárnyuk,
Egyedül, egyedül -
Csak fejemen felül
Zaklatott sirályok.

Zaklatott sirályok, szárnyas gondolatok,
Hagyjatok - jobb nékem, ha egyedül vagyok.
Nagy tenger zugása,
Égnek villámlása
Besötétült lelkem legigazabb társa.

Sötétlik a tenger, fel-feltárul mélye,
Kavarodó habja fehéren felébe
Ráborul, elterül,
Belé-belé merül
A villámlás fénye.

Villámok cikáznak sárgás-piros fényben,
Keresztül vágatnak a nagy sötétségen,
Áradoznak széjjel,
Hogy az egész éjjel,
Még sötétebb légyen.

Zugó, habzó vihar, zugó, viharzó hab,
Viharos ég, tenger, mi lesz veled holnap?

Csak az Isten tudja,
Hogy a vihar útja,
Milyen fordulást kap.

Csak elmulik egyszer az éj sötétsége,
Csak te is lenyugszol, bele fáradsz végre,
Elterülsz majd szépen,
Nyugodt csendességben
Elaltat, elnyugtat a halál, a béke.

ÖRDÖGSZEKÉR.

Ördögszekér, ördögszekér,
Hova kerget-kurgat a szél?
Akárhova, a szívemet
Rád kötöm és szerelmemet.

Vigyed, vigyed a szél útján,
Kopár tarlón, sima pusztán,
A homokos dombtetőre,
Perjés, füves temetőre.

Ha megállit árok szele,
Dobd le, soh'sem gondolj véle,
Inkább árok legyen sirja,
Csakhogy szívem más ne birja.

Hej a legény mind hűtelen,
Igaz köztök egy se' terem,
Ki a szívét neki adja,
Nincsen annak boldog napja.

Ördögszekér, ördögszekér,
Akár merre kerget a szél,
Vidd magaddal a szívemet,
Röpítsd el a szerelmemet!

IGY IS, ÚGY IS.

Elhagytál, elmentél,
Miért hagytál itten?
Elhagytál, elmentél,
Verjen meg az Isten!
A szívembe' tövis maradt, az kinozza vérig,
Éjjel-nappal, minden órán, életem végéig.

Tövist én kiszedem,
Kidobom az útra,
Kivánom: bár csak a
Te szívedbe jutna!

Miért fájjon csak az enyém oly nagyon utánad?
Mért maradjon csak *én* velem e keserű bánat?

Istenem, Istenem,

Ne hajts a szavamra,

Hogy is jött az eszem

Ilyen gondolatra?

Nem tövist, de piros rózsát hintenék elébe,

Nem bánatot, de örömet vinnék a szivére!

Elküldöm utánad

Szerelem rózsáját,

Sok kedves emléknek

Szende ibolyáját,

A tövist meg mind magamnak összeszedem szépen,

Elhamvad az úgy is szívem lángoló tüzében.

AMEN.

Bucsujáró helyen jártam,

Áldást kértem, áldást vártam,

Bár mit kértem, - imádságom

Csak érted volt, gyöngyvirágom.

Elfordult a gondolatom;

A jó Istent kértem nagyon:

Szánná meg a világ vétkét,

Adjon nekünk nyugtot, békét.

Összetettem két kezemet,

Kértem az én Istenemet:

Hogy így lenne - vagy úgy lenne,

Neved volt az ámen benne.

NÉPDAL.

Orgonafa viritása,

Hogy a könnyem más ne lássa,

Orgona fa alatt ejtem,

Fehér virágába rejtem.

Hűtlen lett a babám hozzám,

Ha lehetne, visszahoznám,

Jaj, ha tudnám merre járhat,

Felkeresném a rózsámat.

Ha lehull a gyenge virág,

Szebb lesz-e nekem a világ?

Én teremtem, jó Istenem,

Hozd vissza a rózsám nekem!

AZ ÉN SZERELMEM.

Hát nem tudod még: hogy szeretlek?
Hát nem tudod még: ki vagyok? -
Egy szikra lángja, mit a szélvész
Viharzó szárnya felkapott.

Egy olthatatlan szikra lángja
Telíti lelkem szövetét,
Egy olthatatlan szikra lángja
Gerjeszti szívem melegét.

Elég a szív izzó tüzétől,
Mit éget rajta - fáj a seb,
Se baj, - ha tápot nyújt anyagja -
A láng csak annál fényesebb.

Nézz hát a lángba, és ne félj, hogy
Szemed világa belevész,
A nap egünk leghőbb sugára,
S a sas a nappal szembe néz!

Jer hát! repüljünk a magasba
Villámos távol szép egen,
A föld, a por, a köd homálya,
Lelkünknek úgy is idegen.

Jer, jer, repüljünk! s hogy ha szívünk
E tiszta lángban hamvad, ég, -
Behalni fénybe, tűzbe, lángba.
Hát ennyi üdv még nem elég?

NÉPDAL.

Szépen virít a vadrózsa csipke-bokor zöld galyán,
Minden virág úgy tündöklök csillag-fényes éjszakán,
De vihar jön, záporosó letöri a rózsafát,
Fog-e rajta majd tavaszkor,

Fog-e rajta nyilni még egy új virág?

Bedőlt már a, bedőlt már a
Gyöngyös csárda teteje,
Új rózsámnak, új rózsámnak
Tekintek a szemébe,

Azt a régít, azt a régít, hogy el tudtam feledni!
Sohse hittem, sohse hittem,
Hogy a szívem még egyszer tud szeretni.

DAL.

Remegve nyúltam, vágytól égve
A távol csillagok után,
Repülni vágytam - úti kedvem
Megtört az élet derekán.

Hátha csalóka fény az is csak,
Mi ottan távol, fent ragyog?
Hátha csak képzetünkben égnek
Az örök fényű csillagok?

Oly messze, távol, nem kereslek,
Én az eget másnak hagyom,
Csak te tekints rám fényes, édes,
Szeretve bámult csillagom.

CSAK AZÉRT SE.

Csak azért se', csak azért se',
Nem szeretlek, még se, még se,
Hej keserű a hű szívnek
Szerelemre ébredése.

Csak aludjon, ne ébredjen,
Miattad ne keseregjen;
Víg a szívem, dallos madár,
Szárnyára bűt miért szedjen?

Jaj, ha szívem felgyuladna!
Pusztító láng belekapna.
Életemnek - isten őrizz' -
De leszállna fényes napja.

Sohse gondolhatnék másra. -
Arra a nagy lángolásra,
Tiszába víz, Dunába víz,
Nem vón' elég eloltásra.

Én Istenem, jó Istenem,
Hát a hűség mi fán terem?
Hűséges a szívem nagyon,
Nem szabad szeretni nekem.

Jaj Istenem, nem jól tettem,
Hogy a szemem rád vetettem.
Csak egy percze, rövid percze,
A szemedbe tekintettem.

Édes volt a pillantása,
Ajakadnak mosolygása
Még édesebb. Szép szavadnak
E világon nincsen mása.

Szeretem a szavad nagyon,
Azért mégis megfogadom,
Hogy a szívem, hej a szívem
Hatalmadba még sem adom.

Csak azért se', csak azért se',
Nem szeretlek még se, még se.
A hű szívnek, más hű szív kell,
Hogy szeresse, hogy megértse.

VIHAR.

Künn zúg-búg a vihar - tovább nem állhatom -
Szívemet széttépi az őrült fájdalom.
A boldogság után nyujtom ki kezemet,
Csak visszahanyatlok - nem lehet - nem lehet -
Nem lehet, és miért? mi az oka ennek?
Mások üdvezülnek, mások égbe mennek,
Csak én, csak én legyek mindörökké fogva?
Csak körültem rakjon a fájdalom pokla,
Égő, irtó tüzet?

Könnyem? - még ha vón' is, akkor sem ontanám,
Könnyebbit a könnyü érző szív oldalán,
Leborulni, sirni, egy szerető szíven,
Boldog ki teheti - nékem nincsen hivem. -
A hideg világra forró könnyem essék?
Csak hogy *ezt* meglássák, csak hogy kinevessék?
Azért se, azért se!
Úgy sincs nékem könnyem -

Mosolyogva nézni a zajló világot,
Szélnek bocsájtani a kis boldogságot,
A mi még lehetne.

Hadd teljék majd kedve
A zugó viharnak.
Kapkodja, tépdesse a száraz levelet,
Viruló, zöldellő az már úgy sem lehet.
Vigye hát magával sivitó őszi szél,
Mely az enyészetről vad szomorúsággal
Fájdalmasan beszél.

Mosolyogva nézni a zajló világot,
Szélnek bocsájtani a kis boldogságot,
A mi még lehetne!

Úgy sem elég másra,
Csak hogy hosszabbuljon e nyomorult élet,
Csak hogy tovább fájjon, szenvedjen a lélek.
Tovább húzni? minek? veszsen hát egészen,
Mi már úgyis régen elmúlásra készen,
Muljék el örökre! -

Nem készen, nem készen, - és ez fáj úgy épen,
Tudna még az élet mosolyogni szépen.
Tudna még a szívem örvendni, nevetni,
Lángolóan, forrón, igazán szeretni,
Fénylő napba nézni gyönyörködő szemmel,
Szeretni! szeretni! igaz szerelemmel.
Tudna - de hiába.
Nincsen ki kérdezze, nincsen ki megértse,
Nincs ki visszatartsa, elmulástól féltse.
Haljon be hát, veszszén az ég viharába,
Pihenjen, rohanjon a csendes halálba,
Egyedül, magába!

A SORS.

Pihenni? - nem, még nem lehet.
Ne álmodjék ki él, tehet!
Az élet fájó küzdelem,
A végperczé a győzelem.

A végperczé, mely már talán
Ott van a holnap hajnalán,
Vagy távol évek végén áll,
Bizonytalan - biztos halál?

A cél homályos, szűk az út,
Verejték, könnyü összefut.
Virág, ha nyilva lát napot,
Verejték, s könnyü áztatott.

A fűre önti harmatát,
Lábunk alatt a föld porát
Áztatja, véle egyesül,
Por lent, verejték s könnyü felül.

A sors ragad, tovább, tovább,
Megállás nincs - előre hát!
Előre hát e tengeren,
Melyen csak bánat s kín terem.

Az élet kín és fájdalom,
Nincs más öröm, csak nyugalom,
Nyugalmas csöndes, szép halál,
Még nem - előttem élet áll!

Szívem harczolni, túrni kész,
Mégis remegve visszanéz,
Hogy elmaradt a végremény
Gyermekkorom derült egén.

Letűntek a derült napok,
Mi voltam - többé nem vagyok.
És a jövő? mit tartogat
Titokzatos homály alatt?

Küzdelmet, harczot, életet.
Megyek jövő, megyek veled!
Fájó gyönyört, bizalmat ad:
Megállni bátran a csatát.

Megállni, bár a vég közel,
Nem biztat semmi égi jel,
A nagy jövőnek éjjelén,
Nincs egy sugár, nincs egy remény.

Csak érzemény, csak gondolat,
A lelkesülés elragad,
Hő lelkesülés, égi jel -
Megyek a merre menni kell!

Nem kérdelem én: mi lesz a vég?
Harczolni *kell*, ez már elég.
Szívem harczolni, tűrni kész,
Emelj, vezérelj égi kéz!

SZÉLMALOM.

Forog a szélmalom négyes vitorlája,
Hüvös esti szellő fujdogálgat rája.
Csak forog, csak forog, pedig a garadon
Két-három búzaszem - az is alig vagyon.

Szívemben is forog ilyen négyes kerék,
Hajtja gondolatom, csak feléd, csak feléd.
Rég megörölhette volna a bánatot,
Melyet távozásod a szívemben hagyott.

Rég megörölhette volna a szívemet
Az a gond, mely váltó, de sohasem feled.
Mikor jön már szélcsend, békesség, nyugalom,
Mikor csendesül le e nyugtalan malom?

TÁVOL SUGÁR.

Csendesülj le háborgó sziv,
Nem oly messze, még se, még se
Mint hogy látszik, a halálnak
Nyugovása, pihenése.

Milyen lesz majd elnyugodni?
Milyen lesz majd megpihenni?
Milyen lesz majd az a kétes
Büvös-bájos titkos semmi?

Az a *semmi*, melynek fátyla
A *valót* csak eltakarja,
Melynek ölelésre készen
Mámorító hívó karja.

Az a semmi mely valóság,
Földön el nem képzelt béke,
Távol napnak fénysugára,
Menynek büvös édessége.

Fény, melyet szemünk nem látott,
Béke, mit szívünk nem érzett,
Semmin túl az örök minden -
Hogy óhajtlak, várlak téged!

CSÁKY LÓRA.

Egy szerelmi historia a XVII. századból.

Ó falai Szepes várnak
De komoran, árván állnak;
Hogy nem lakják e nagy házat,
Ide s tova már egy század,
Tornya vége, bástyafalak,
Lassan-lassan leomlanak.
Hej megvíni e nagy várat
Sok ellenség belefáradt.
De, ki mindennek ellene,
Az idő, nem fárad bele;
Lassan-lassan falát bontja
Erősségét földig rontja.
Az asszonyok háza előtt
Elpusztítá a zöld mezőt.
Most, ha itt-ott fűszál terem,
Leszakit'ni alig merem.

Ennyi itt már csak az élet,
Életről csak ez beszélhet,
Pedig egykor, hajdanába,
Fördött e kert illatárba',
Fehér rózsák integettek,
Piros szegfűk itt nevettek;
Minden hajnal hasadtára
Harmat hullott száz virágra.
Most, ha az ég gyöngye leszáll,
Pusztá kóró a mit talál.

Pusztá kóró ledült falak, -
Mint hervadnak, mint porlanak.

De más élet volt a várba,
Csáky István hogy megszállta
Szép nejével, gyermekivel,
Hadakozó cselédével.
Aztán jöttek más Csákyak,
Aggok helyett sok ifiak;
Szűz virág is virult ottan
Világtól elzárkózottan,
De a vár legszebb virága
Szőke Lóra, Csáky lánya.
Ő egy szelid angyal képe,
Imádja a környék népe.
Mézes szava, puha keze,
De sok sebet gyógyítja be.

Lágy a keze, jó a szava,
Jóság, szelidség ő maga.
Bármikor a kápolnába'
Harang csendül, hi imára,
Istenfélő Csáky Lóra
Megjelen a harangszóra,
Olvasó van a kezébe',
Hő imája száll az égbe.
Üdvöztőnk képe előtt
Hosszan térdel, imádva őt.
Ekép hangzik hő imája:

«Köszöntelek áldott reggel, Te a szép természetet
«Ujjá szülsz, s kellemeddel Belé töltsz minden életet,
«Gondolatim elsőjét is Ime neked szentelem,
«Szívem kedves érzését is Hozzád viszem, emelem!
«Tőled jött ki véghetetlen, A pompás, nagy természet,
«Tőled vagyunk kebelünkben A lángoló szeretet!!
«Tőled folyt ki, csak te adtad Szívem forró érzését,
«Akaratod, szent hatalmad, Mutatta itt tetszését.
«Tedd, atyám, azt széppé, jóvá,
«Nemessé és állandóvá».²

Egy harmatos nyári reggel,
Győzedelmes hű sereggel
Diadalról visszatérve,
Új csatára sikert kérve
Belép Csáky a templomba.
Lovagok követik nyomba'.
Emelt fővel, büszkén halad,
Mellette egy sugár alak
Régi bajtársának fia

² Csáky Lóra imája a gf. Csákyak levéltárából.

Eöry Bálint e dalia.
Noha üres az erszénye,
Nem is híres nemzetsége,
Bátorság van a szívében,
Nemes tűz ég a szemében;
Czimere ha nem is fényes,
Öltözete ha szegényes,
Karja erős, jó a kardja,
Folt nem esett soha rajta.

Eöry Bálint, mi van veled?
Merre, hol jár sötét szemed?
Nem emeled az oltárra,
Nem az ékes Szűz-anyára.
Azt véled, tán megtestesül
Valamé'k a szentek közül,
Hogy most fehér köntösében
Ott térdeljen, szendén, szépen?
Az csak földi lény alakja,
Noha az ég fényes napja
Szendébb szívre nem világlott
Szelidebbet soh' sem látott.
Ékessége ő e várnak,
Leánya a vár urának,
Hajlandó a szépre, jóra,
Aranyhajú Csáky Lóra.

Szent zsolozsmák hangja mellett
Lassan száll a tömjén felleg.
El-széjjel száll boltívekre,
Oltárképre, feszületre.
Elhúzódik az íveken,
Végig vonúl a híveken,
Mint egy ködös szürke fátyol,
Olyan közel, olyan távol.
Néha egy fény átvillámlik,
Tömjénfüstben megcsillámlik,
Égő viasz gyertya szálak
Fonnak ezer arany szálát.
Hosszú, keskeny ív-ablaknak
Festményei mint ragyognak,
Hogy ráárad a nap fénye
Színes festett üvegére.
Szent Erzsébet, mintha égne
Tüzes piros köntösébe',
Fején arany koronája,
Mintha dicsfény körré válna.
Szent György ezüst páncéljában
Mintha úszna holdvilágban.
Jelenségek olyan égi,
Olyan tünde, olyan légi.

S alattok a sok czimerek
Mint ragyognak, mint fénylenek.
Török főnek vére cseppen,
Sárkány repül sebesebben.
Minden mozdúl, minden éled,
Hogy a tömjén tova széled.
Eöry Bálint, mi van veled?
Hova téved sötét szemed?
Meglepte a szived álma,
Ezen bűvös félhomályba'?
Tömjén felhőn át keresztül
Feléje egy sugár rezdül.
Arany hajnak arany szála,
Jaj, de fényes a sugára!
Bálint Lórát hosszan nézi,
Mig a leány is megérzi,
Megrezdül a szempillája,
Melegebb lesz szive-tája.
Egy pillantást vet feléje,
Fényesebb lesz szeme kékje.
Bálint visszanézi jobban,
Két ifjú sziv összedobban.

Ki kérdezi, hogyan terem
Bűvös virág, a szerelem?
Néha egy percz, egy gondolat,
S a bimbóból virág fakad.
Néha hosszú évek sorja
Kell, s hogy gyöngéd kéz ápolja
Néha kemény szikla felett
Türelmesen ver gyökeret;
De bárhol nyiljék virága,
Földi élet égi bája,
S későn, korán, de megterem
Minden szivben a szerelem.

II.

Hajnal előtt, éjfél tájba'
Csáky Lóra ablakára
Föveny zápor, apró kövek
Ráhullanak, felrepülnek.
Kinéz a lány az ablakon,
Ablak alatt lovag vagyon.
Milyen fényes a sisakja,
Milyen délczeg az alakja!
Csillogó, mint Szent György képe
Templom-ablak üvegébe. -

«Fordulj hozzám, Csáky Lóra,
«Fordulj hozzám csak egy szóra.

«Mert nekem már el kell menni,
«Eljöttem még búcsút venni,
«Holnap elhagyom a várat.
«Szívem, lelkem belefárad
«E tusába; téged látni,
«Téged forrón, hön imádni,
«Sziv szerelmét ápolgatni,
«Sziv szerelmét elhallgatni.
«Mert ha atyád venné nesztét,
«Eöry Bálint merész szemét
«Az ő lányára emelte,
«Felriadna büszke lelke.
«Csak a multkor volt szó róla,
«Kié legyen Csáky Lóra?
«Akkor, mondá édes atyád,
«Minő fényes sors vár reád:
«Vagy egy hercegi korona,
«Vagy szent szüzek kolostora
«Legyen az én lányom része
«Köznemes őt soh' sem nézze!
«Elhagyott a reménység is,
«Azért Lóra - még is, még is,
«Oh ha valósággá válna
«Szivem bűvös titkos álma!
«Előtted most tárva nyitva
«Éltem édes átkos titka.
«Könyörüljél e hő sziven,
«Mely érted ver tisztán, hiven,

Nem szól a lány, hosszan néz be,
Holdvilágos nyári éjbe.
Végre-végre nyílik ajka,
Halkan hangzik a szó rajta:

«Mért tagadnám, hogy szeretlek,
«Rabja vagyok szerelmemnek
«Ha te elmégy, láthatárom
«Elsötétül, napvilágom
«Véled leszáll mindörökre.
«Hozzád van a szivem kötve.
«Hanem atyám akarata
«Szent nekem, mint Isten szava.
«A leányi kötelesség
«Igy tanítja - nincsen mentség.
«Neked szent fogadást teszek:
«Másé nem, csak tiéd leszek.
«Ha a tiéd nem lehetek,
«Csendes kolostorba megyek.
«Hátha atyám szive lágyul?
«Hátha lemond a világról,
«A világi fényességről,

«Számomra a gazdag férjről?
«Hátha évek hosszú sorján
«Szívünk mégis egybe forrván,
«Elfeledve a világot,
«Elérjük a boldogságot,
«Bizzunk bizzunk az Istenben
«Mindent tűrő szerelemben».

S megered a leány könnye,
Sűrűen hull szeme gyöngye,
Hull a lovag sisakjára,
Mintha éji harmat szállna,

Fellázad a lovag vére,
Azon két szép szem könnyére
Nem nézheti, nem állhatja,
Erősebb lesz akaratja:

«Lóra, Lóra, gyere velem,
«Gyöngyvirágom, szép kedvesem,
«Szívem bájos oltárképe,
«Fehér rózsá, szépek szépe.
«Gyere velem, gyere velem,
«Mindent pótol a szerelem!»

De a leány szavába vág:

«Eöry Bálint, Isten hozzád,
«Ne beszélj a boldogságról,
«Az még tőlünk igen távol.
«Atyám ellenére soha
«Nem lehetek menyasszonya
«Senkinek sem e világon. -
«Hanem tartom fogadásom,
«Múljanak bár napok, hetek,
«Hozzád mindég igaz leszek
«S ha te is megőrződ szived,
«Itt megleled igaz hived
«Talán késő, évek múlva,
«Sorsunk szeliddé simúlva,
«Összeköti kezeinket,
«Összefűzi lelkeinket. -
«Eöry Bálint ne szólj hozzám,
«Szavad meg nem hallgathatnám.
«Csak még jobban belefájul
«Szívem ajkad szép szavától.
«Szeretlek én s mert szeretlek,
«Mostan veled nem mehetek.
«Oly nőt neked nem kívánok,
«Kit sujt az atyai átok.
«De visszajössz, szívem érzi,
«Bár most búcsú kinja vérzi,
«Visszahoz a jó ég nekem

«Téged, egyetlen kedvesem.
«De éltünk bár mikép múltjon,
«Akár merre is forduljon,
«Sorsunk útja, rosszra, jóra,
«Tiéd marad Csáky Lóra».

Csendes, néma a nagy éjjel,
Nesztelenül árad széjjel
Éjji fénynek száz sugára,
Száz virágnak illatárja,
Elfogyó hold tiszta képe
Tündöklük a sötét kékbe'
Égbolt sötét kék tengerén
Aranyosan árad a fény.
Elömlük a várfalakon,
Elterjed a virágokon
S mintha édes feleletre
A virághad felébredne,
Tündöklük a fehér rózsza,
Harmat kincsét széjjel szórva,
Égő piros szegfű felett,
Mint egy múltó emlékezet,
Bársony puha sötét szárnyak
Éji lepék könnyen szállnak.
Liliomnak hó kelyhében
Bűvös halvány zöldes fényben,
Fény bogárka hosszú útján,
Pihenőt tart - ide jutván.
Rezedának szerény ága
Fördik harmat s hold világba'.
Milyen néma, mily beszédes,
Mi varázsló, bűvös, édes,
Nyári éjjel tünde bája,
Nyári éjjel félhomálya.
Kik magokat föld urának
Nevezik, rég elalvának.
Helyet hagytak, adtak másnak
Tündér-földi báj-varázsnak.
Minden éjjel fel-felébred
Álomképe száz regének,
Mely láthatlan marad nappal,
Eltűnik a viradattal.
Földi ember ne is lássa
Tündér földet, mert varázsa
Elragadná, és ki tudja,
Hol állna meg, hova jutna?
Egyszer van csak nekünk nyitva
Tündérország mesés titka,
Midőn lopva szivünkbe száll
Az a fényes csoda madár,
Az a hires, réges-régi,

Melynek dala olyan égi, -
A szív igaz költészete:
«Szerelem» e madár neve.
Ha elszállt, ha elköltözött,
De mély gyászba is öltözött
Ez a világ, múlik bája,
Halványúl a rét viránya.
Elnémúl az édes ének.
A csillagok nem beszélnek,
Hallgat minden néma gyászban
Szomorító változásban.

De azon két lény szívébe',
Kik benéznek bűvös éjbe,
Ott van még a madár ének.
A csillagok mit regélnek,
Ők még értik. Ők még látják
Tündérország látományát.
Fájó bár ez édes óra,
Fájó néked Csáky Lóra,
Melyben búcsúszavad várja
Szived délczeg, igaz párja,
S bár a fényes pánczél alatt
Eöry Bálint, gyorsan halad
Maró bánat a szivedbe,
Hogy ott örök helyét lelje,
Mégis mi nagy boldogságtok!
A szerelem édes átok,
Édes átkos áldást terem
Szív virága, a szerelem.

III.

Megy az idő, gyorsan halad,
A bimbóból virág fakad,
Évek jönnek, évek múlnak,
A virágok mind elhúllnak.
Csak falai Szepes várnak
Érintetlen, büszkén állnak.
S kiért Eöry Bálint égett,
Megőrizte a hűséget.

Csáky Lóra várva várja
Mig eljő a szive párja
És gondolja: harczol érted,
Érted keres dicsőséget.
Eddig mind hiába várta,
Fején maradt még a párta,
Bár mi sokan kérték szivét,
Nem nyerték el Bálint hivét.
Hej pedig, de nehéz dolog,

Mint az idő, gyorsan forog,
Várni, várni türelemmel,
Sohsem muló szerelemmel.
Hirt kérdezni fűtől-fától,
Napsugártól, holdvilágtól,
Minden hirnek hitelt adni,
Minden neszre felriadni.

Egyszer oly hirt hozott a szél,
Eöry Bálint hogy már nem él,
Ugy beszéltek azt a várban,
Hogy elesett a csatában. -

Évek szállnak, évek múlnak,
A virágok mind elhullnak,
De falai Szepesvárnak
Érintetlen, büszkén állnak,
Sőt most újra éled fénye,
Nagy hirneves dicsősége;
Sűrög-forog a vár népe,
Készül egy nagy ünnepélyre,
Mondják mátkaságba járna
Szőke Lóra, Csáky lánya.
Eddig - úgy mondja a beszéd -
Ha valaki kérte kezét,
Atyjának csak azt felelte:
El nem birná az ő lelke,
Hogy hűtlenség vádja érje,
Hogy más legyen az ő férje,
Mint a kihez sziv-varázsa
Köti, és szent fogadása.
De most jöve másodizben,
Szemvakító büszke diszben,
Más részéről az országnak,
Nagy vendége Szepesvárnak.
Drága vendég, szép dalia,
Hirneves ház első fia,
Kis királyság birodalma,
Messze terjed a hatalma.
A szép Lórát egyszer látta,
Hogy először volt a várba.
Meglátta és megszerette,
Vissza is jött ő érette,
Vissza is jött, meg is kérte,
- Atyja oda is ígérte -
Leányához szépen szóla:
«Ne hervadj így fiam, Lóra,
«Mielőtt a sirba szálllok,
«Örömet még tőled várok,
«Ifjúságom benned élem,
«Te vagy legfőbb büszkeségem,

«Nemzetségem disze, bája,
«Családom gyöngykoronája.
«S kihez egykor esküd kötött,
«E világról elköltözött.
«Nincs fogadás mely örökre,
«Siron túl is összekötne».
Szól a lányhoz gyóntatója:
«Ne vonakodj, Csáky Lóra,
«Atyád szava, Isten szava,
«Mintha Isten szólna maga.
«Asszony sorsa: túrve túrni,
«Szilaj daczot elkerülni,
«Szót fogadni szendén, hiven,
«Uralkodni forró sziven».
Enged a lány végre, végre,
Bár még szóval nem ígérte,
Belefárad ellentállni,
Belefárad jobbat várni.
Hogyha úgy is eltemetve,
A ki őtet hűn szerette,
Hogyha már nincs e világon,
Ő még kire, mire várjon?
Pusztá néki már az élet,
Kedve elszállt életének;
Nincs már más örömnék helye,
Csak hogy atyja kedvét lelje -

Zene harsog, közel távol,
Fény árad ki Szepesvárból.
Kiviláglik minden ablak,
Tömörsége várfalaknak,
Mintha fogyna, oszladozna,
Éji légbe olvadozna,
Csak a torony közepében
Áll komoran, áll sötéten,
A többi fal általtörve,
Fénysugárral általszőve,
Mint egy lenge tündérsátor,
Mint egy arany csipkefátyol
Széles völgyre büszkén néz le
A vár legkiválóbb része,
Sziklafalnak pusztá ormán,
Sziklafallal egybeforrván,
Lovagterem a vár éke,
Vár urának büszkesége.
Ott mulatnak a vendégek,
Kik a várba eljövének,
Ünnepélyre, kézfogóra,
Mert menyasszony Csáky Lóra.

Alig győzik a cselédek
Hozni a sok drága étket,
Kék folyóból gyenge halat,
Zöld erdőből puha vadat,
Kincsét küldé közel-távol,
Sok felől a szép hazából
Bekerült a lakomára
Sok nemesi telek ára.
Kupa telik, kupa ürül
Minden egyes vendég körül:
Aranykupát ha kiissza,
Megtöltve tér hozzá vissza,
Mert közel a pincze verem,
Felette a lovagterem,
Lovagterem kő padlója
Pincze boltos ivét ójja.
Ives boltban állnak sorban
Mint egy rendes nagy táborban
Gerendákra felemelve,
Hordók, szinaranyyal telve.
Hej de régen is nem látott
Ez arany bor napvilágot,
Rég kiforrott már belőle
A mi gyenge, a mi lőre.
Nagy hordókban régen fogva
Tarka jó kedv, pincze foglya,
Tarka jó kedv széjjel árad,
Elözönli a nagy várat.
Szilaj jó kedv lángja gerjed,
Szilaj jó kedv hangja terjed.
Összevegyül vig zenével,
Hangzik nappal, hangzik éjjel,
Már vagy negyed izben látott
A sötét föld napvilágot,
Negyedizben hogy felváltja
Napot az éj holdvilágja,
A mióta eljövének
Ünnepélyre a vendégek;
Ötödik nap viradóra
Ablakából Csáky Lóra
Kinéz - vigan száll feléje
Dőzsölőknek vig zenéje.
Harsány hangot a szél hozza,
Mintha abból bontakozna
Édesdeden, lágyan, szépen,
Egy hang mely már elszállt régen,
Mintha most is ottan állna
Szive régi bűvös álma,
Mintha intene feléje
Eőry Bálint ifjú képe.

Azt gondolta, elfeledte,
Emlékét is eltemette
Azon régi egyetlennnek,
Azon régi szerelemnek.
Most erősben rája támad,
Emel rája ezer vádat:
«Hitszegő vagy, azt ígérted,
«Más nem leszen sohasem férjed,
«S most, egy másé akarsz lenni!
«Hogy is tudnál ilyet tenni?
«Igaz hived elfeledni,
«Másra nézni, mást szeretni,
«Vagy hazudni a szerelmet
«Bűnös, hamis eskű mellett.»
Gyötri Lórát kétség láza,
Szűk lesz néki tágas háza.
Kilép a kőfolyosóra
Arany haju Csáky Lóra,
Folyosóról sok terembe,
Emeletről emeletre,
Viszi ötet szive átka
Mindenfelé a nagy várba.
Némán nézik, a kik mellett
Mint a könnyű esti szellet,
Mint egy tündér-álom képe
Hosszú fehér köntösébe
Elsikamlík Csáky Lóra,
Meg sem állva, csak egy szóra.
Ha cseléd sóhajtvá nézi,
Mert a közel búcsút érzi,
Jó úrnőjük ha elhagyja,
Sötétebb lesz a vár napja.
Hogyha lovag hön kívánja:
Lenne bár övé a mátká,
Hogyha asszony, szánva mondja:
Ennek is van elég gondja.

De Lóra nem nézi őket,
A feléje tekintőket.
Ott van ő már a várszélen,
A magas nagy köerkélyen,
Zord időkben itt hirdetnek
Ki halálos ítéletet.
A várurak jogában áll
Ez ítélet - élet halál.
Lóra szívében felgerjed
Borzalma e véres helynek,
Mintha most ő maga felett
Mondanák az ítéletet.
Nem marad itt - tovább csalja
Fájó érzés vad hatalma,

Tovább, tovább - elért végre
A vár külső szegletére.
Szikla tartja a nagy falat,
Mélység tátong lába alatt,
Mosolygón tárul elébe
A távolabb vidék képe,
Igéző hegy-völgyes tája,
Erdők bokra, erdők fája;
És a várnak közelében,
A várhegygyel szemben épen,
Feljövő nap hő sugára
Rá süt a kis városkára. -
Nézi Lóra a vidéket,
Mig szívében újra ébred
Eőry Bálint ifju képe,
Mintha intene feléje. -
Hisz ő most is csak azt várja, -
Lóra karjait kitarja:
«Szivem Bálint, megyek, megyek,
«Nem sokára véled leszek.
«Mi lenne, mi közöttünk áll?
«Semmi más, csak az egy halál;
«Halál nékem nem ijesztő,
«Inkább édes, inkább tetsző.»

Akarat-e? szédülés-e,
Viszi Lórát a mélységbe?
Mintha nőne fehér szárnya,
Mintha égből angyal szállna,
Ugy repül könnyü alakja,
Vándor szellő majd elkapja.
És ez alak, és e szép lány
Szétzúzódjék kemény sziklán?
Ne viruljon már szépsége
Föld lakói örömére?

Rózsa bokor őt megszánja,
Rózsa bokor utját állja,
Galyát terjeszti eléje,
Nem hogy köntösét letépje,
De hogy Lóra biztos helyen
Mélység felett támaszt leljen.
Itt áll már sok évek óta
Ez a halvány csipkerózsa,
Sziklahasadékba szerte
Gyökereit mélyen verte.
Mostan Lórát tartja ága,
Ráhull sok halvány virága,
Tüskés ága tartogatja,
Mély álomba elringatja.
Valóság-e? Álomkép-e?

Mely ott hajlik, rá, felébe?
Nevén hívja: Lóra, Lóra!
Felébred a lány e szóra.
Ez a hangja kedvesének!
Azt gondolja, égi ének.
Azt gondolja, égbe szállott,
S már belőle angyal váltott,
De nem, hisz ez Bálint maga,
Bár halkabb lett csengő szava,
Arcza éle is soványabb,
A színe is halaványabb.
Ismét Lóra felé hajlik,
Szívében vad öröm zajlik:
«Megtalállak végre, végre,
«Lelkem drága üdvössége;
«Itt a csipkerózsza ágon!
«Leszakítlak, szép virágom».
Mond neki sok édes-szépet,
S hol elhagyja a beszédet,
Szeme toldja, nézve rája
S többet mond még, mint a szája.
A leányt ölelve tartja
Harczban edzett erős karja.
Lesegíti a szikláról
Sokan nézik bár a várból.
De ők ezt már úgy sem bánják,
Magukat egymásnak szánják,
Ki merne még ellentállni?
Ki most vélők szembeszállni.

Kérdi a lány: «Hogy jöttél el?
«Azt beszélték szerte-széjjel,
«Hogy elestél a csatában.
«Érted volt a lelkem gyászban».

Felel Bálint: «Én is véltem,
«Véget ért már rövid életem.
«De hogy sebem bekötöttem,
«Mindjárt hozzád, érted jöttem.
«Utam hosszan, soká tartott,
«Mig elértem e kőpartot.
«Gyenge voltam, leszédültem,
«Azért lóra nem is ültem.
«De most bennem újra éled
«A viruló ifju élet;
«Könnyen száll az élet vissza,
«Ha sziv, öröm borát issza.
«És te, szivem gyöngyvirága,
«Hogy jöttél e rózságra?»

Zengőn, halkán szól a válasz:

«Hogy jöttem le? mindegy már az,
Lopva szöktem el a várból,
El a gyűlölt mátkaságtól.
Bár nem durva erőszakkal,
Inkább mézes szép szavakkal,
Atyám ahhoz erőltetett,
Kit a szivem nem szeretett.
Mondák, hogy már téged régen
Eltemettek, más vidéken.
De felébredt sziv hatalma.
Légy életben, légy meghalva,
Téged szeretlek, csak téged,
Néked őrzöm a hűséget».

Megköszöni Bálint csókja:

«Te bűbájos fehér rózsza,
«Milyen más nincs a világon,
«Nékem nyiltál tövis ágon.
«Tövis ágról én letéplek,
«Megőrizlek, meg is védlek;
«Nincsen már ki elválaszszon,
«Nincs erő mely elszakaszszon.

«Éltünket bármerre hajtja
«A szerencse fordulatja,
«Tiéd marad a győzelem,
«Változatlan hű szerelem»

CZINKA PANNA HEGEDŰJE.

(ELŐLJÁRÓBA.)

Magyar ember a világot
Bármerre is járja,
Szép hazája szép földjének
Sehol sincsen párja.

Tán' azért oly drága e föld,
Mert már néha napja
Egyszer-másszor de sok könnyű
S vér volt a harmatja.

Sok könny elhullt, sok vér elfolyt,
Elterjedt a réten,
Attól zöldel, attól virit
Olyan igen szépen.

Vér-harmattól, könny-esőtől
Nőtt e földnek drága
Legcsodásabb, legkedvesebb,
Legszebbik virága.

Csodás virág, bűvös virág
Az a magyar nóta,
Nem kell ahhoz sem tudomány
Sem nyomtatott kóta.

Érzés tengerébe' nőtt fel,
Bánat volt a földje,
Könnyesőtől, vérharmattól
Frisselik a zöldje.

Nótában van magyar ember
Öröme, bánatja,
Homályos lesz annak szeme
A ki azt hallgatja.

Gyér az öröm, sok a bánat,
A ki végig sirná
E keservet, rövid élet
Végéig se birná.

De elbirja nóta szárnya,
Felviszi az égbe,
Égig emeli a szívet
Édes keservébe.

Nótában van magyar ember
Minden érzeménye,
Uj szerelme, régi búa,
Százados reménye.

Nóta hallatára minden
 Szívben ébred, támad
Fanyar öröm, vigalmas bú,
 Mámorító bánat...

Volt egyszer egy magyar nóta, -
 Csak visszhangja, árnya,
Róla költött másodképe
 Hangzik nálunk már ma.

De még ez a visszhangja is
 Olyan szivet-metsző,
Oly szomorú, olyan édes,
 Olyan igen tetsző.

Hegedű zeng, tárogató
 Fel-felsívit benne,
Mintha minden egyes hangja
 Diadalra menne.

Aztán bánatosra fordul,
 Mintha búcsúzóra
Utoljára integetne
 Erdők bujdosója.

Hát mikor az «igazándi»
 Hangzott szerte-széjjel
Minden felé az országban
 Hangzott nappal-éjjel.

Az lehetett csak a nóta!
 De kár hogy oly régen
Fénye bágyad, el halványúl
 Század messzeségben.

Aztán volt egy másik nóta
 Hallgatók bújára,
Elköltöző, elbúcsúzó,
 Darvaknak nótája.

Mint a darvak seregestől,
 Ki kelet, ki délre,
Elköltöztek a bujdosok
 Boldogabb vidékre.

Akkor hangzott az a nóta
 A piros czizmáról,
Ösmert kedvelt zöld erdőknek
 Hives árnyékáról.

Mint elfujja az őszi szél
 Piros czizma nyomát,
Mint borítja a téli hó
 Zöld erdők árnyékát. -

Ti rég elhalt muzsikusok,
De haragszom rátok,
Hogy oly végkép' lecsendesült,
Elszállt a nótátok.

Barna Mihály, jó Rákóczi
Udvara zenésze,
Mért is nem szól immár nékem
Hegedűd zengése?

És te bűvös cigány asszony,
Czinka Panna névleg,
Ez életben miért is nem
Láthatlak már téged?

Húrjaidon mér némúlt el
A kezed fogása?
Melynek már egy század óta
Nem volt többé mása.

Jó Amáti hegedűdet
Talán most is félted?
Hogy az még a koporsóban
Is ott pihen véled.

Csak nagy hired szállt el hozzám,
Mint egy késő ének,
Mégis akkép rémlik nekem,
Mintha ösmernélek.

Mintha látnám barna orczád
Meleg pirulását,
Mintha látnám sötét szemed
Tüzes villámlását.

Látom a mint nagy szemedben
Szikra tüze gerjed,
Miként a tűz két kezeden
Végig, tova terjed.

Terjed a tűz, száll a nóta,
A ki aztat hallja,
Annak szivén végig süvölt
Tüzes zivatarja.

Hej e tüzes zivatarban
Beh szivesen állnék!
De mi abból reám szállott
Csak egy múltó árnyék.

A TALÁLKOZÁS.

I.

Volt, hol nem volt - hogy úgy kezdjem,
Mint a mesét - régen,
Volt egyszer egy cigányasszony
Gömör vármegyében.

Mai napig ott borong még
Hirének árnyéka.
Somogyból jött, cigány szülők
Árva maradéka.

Jó Lány János felfogadta
Nevelte az árvát,
Mig napja mult bőkezűen,
Hiven fogta pártját.

Különösen, hogy nevelje
Zenetudományba',
Gondoskodva, elhelyezte
Rozsnyó városába'.

Nőtt a gyermek s nőtt lelkének
Oly hatalmas szárnya,
Melylyel büszkén, bátran repült
Nagy tündér-országba.

Szeme sem úgy járt ő neki,
Mint más gyermekeknek,
Kik oly kedves bamba módon
Sirnak és nevetnek.

Volt valami mélységes tűz
Fekete szemében,
Valami megfoghatatlan
A tekintetében.

Ugy érezte, ki rá nézett,
Hogy perzsel és éget
E szemekből kisugárzó
Izzó, tüzes lélek.

Barna piczi két kezét ha
Hegedűre tette,
Hallgatója minden baját -
Búját elfeledte.

Csak hallgatta nóta szavát,
És elszállott véle,
Tündérország rózsá-termő
Tövises kertjébe.

Édes rózsza, szuró tövis
Szívét körülfonta,
Egész lelkét édes-fájó
Ábrándokba vonta. -

Nőtt a gyermek, szófogadó
Szelid volt másképen,
De csak oly vad virág maradt
Mint az előtt, épen.

Házban soká nem állhatta,
Ki a zöld mezőre
Hivta őtet a napsugár,
Bársony legelőre.

Selyem gypjas bárányokat
Simogatta végig,
Legszelidebb nótácskáját
Hegedülte nékik.

Innen a zöld erdőségbe
Vitt balgatag útja.
Mit beszélt a virágokkal,
A jó Isten tudja!

De szólt hozzá, csillag, virág,
Erdők csalogánya,
Patak vize lombok árnya,
Minden szólt hozzája.

Pókhálóban ringatózó
Színes harmatcseppek,
Tövis-indán málna bogyók
Feléje nevettek.

Mit ő hallott virágoktól
Jártában-keltében,
Hegedűjén elbeszélte
Eljátszotta szépen. -

Egyszer - bizony, hol, s mikor volt -
Bár utána jártam,
Napját helyét krónikákban
Sehol sem találtam.

De tudom, - vagy képzelem csak? -
Egy szép nyári reggel
Arra vonult nagy Rákóczi
A magyar sereggel.

Ott állt a kis cigány leány
A zöld erdő szélén,
Rongyos piros szoknyácskája
Lebegett a szélben.

Kékes árnyú, sötét haját
Tele tűzögette,
Vadrózsával, pipacsokkal
Körül tekergette.

Felébe még hozzá tűzte
A rétek virágát,
Azt a messze rikitgató
Arany színű sárgát. -

Csak hallgatta nagy Rákóczi
Milyen madár szállott
Az erdőbe; olyan szépen,
Hogy ki muzsikál ott?

Sólyom szeme hogy megakadt
A kis lánycseléden,
Szóla: «Fiam, Vay Ádám,
Hozd el ide nékem»;

Tudakozva hadd kérdezzem,
Hogy mi bokron termett
Az a szépen hegedülő
Csodálatos gyermek?

Áll a gyermek, mohos fatörzs
Oldalához dülve,
Hol merengve, hol meg újra
Szépen hegedülve.

Ábrándozó nagy szemei
Még észre sem vették
Eddiglen a fejedelmi
Sereg közeledtét.

Akkor néz fel, mint sötéten
Hajlik már feléje
Lóhátáról egy vitéznek
Zordon ékes képe.

Félve nézi az alakot
S bámúlva a gyermek
Azt gondolja, hogy a földből
Ott mellette termett.

De a vitéz kegyesen szól
Hozzá ilyenképen:
«Huzd el nékem ezt a nótát
Ujra olyan szépen».

Daccczal veti fel a gyermek
Piros szája szélét,
A vitéznek nagy durczásan
Felel ilyenfélét:

«Tudja meg, hogy az én nótám
 «Nem szól senki másnak,
«Csak magamnak, mesteremnek,
 «Meg a sok virágnak».

Párbeszéd folyt aztán köztök,
 Szót sebesen váltva,
Szólt a vitéz, s felelt rá az
 Erdők vadvirága:

«Gyere velem» - ««Nem megyek én
 ««Légyen velem bármi - »»
«Gyere, hisz a fejedelem
 «Kiván téged látni!»

Olyan érzés szállt a lányra
 Az utolsó szóra,
Mintha szívében megnyílnék
 Egy szép piros rózsa.

Nem kellett már hogy a vitéz
 Hívja, mert két lába
Vitte ötet sebesen, mint
 Amazt paripája.

Az sem kellett, hogy megmondják
 Néki, melyik légyen
A nagy nevű fejedelem,
 Elébe állt épen.

Nagy hiréből nagy Rákóczit
 Immár rég ismerte,
Ugyanilyen bámulatos
 Délczegnek képzelte.

A mint ott áll, eszébe jut
 Virágkoronája,
Még igézőbb, bájosabb lett
 Feldúlt arczocskája.

Szeme kigyúlt, két orczája
 Lángpirosan égett,
Elszégyelte magát nagyon
 A sok virág végett.

Tépve nyúlt szép kondorfürtű
 Fekete hajába;
Megvérezte keze fejét,
 A vadrózsa ága.

Aztán szórta virágait
 El-széjjel a szélben.
Fejedelem lova elé
 Hullottak le épen.

Kérdi tőle nagy Rákóczi
Csengő érczes hangja:
«Hol termettél zöld erdőnek
«Gyöngyvirág-harangja?»»

A kis lány csak hegedűjét
Vállához emelte,
Muzsikaszó feleletben
Áradt ki a lelke.

És hegedült, mint még soha,
Soha életében,
Könny csillogott a harcz-edzett
Vitézek szemében.

Csak Rákóczi szeme maradt
Száraz - már a végett,
Nagy lelkeknek nem ad az ég
Ilyen könnyebbséget.

Szó sem enyhít, könny sem segít
Semmi fájdalmába'
Nagy léleknek - azért erős,
Birja el magába'. -

De arcza, hogy rámosolygott
A kis cigány-lányra,
Olyan volt, mint harmat után
A zöld erdő tája.

Aztán benyúlt tarsolyába;
Halvány, érczes fényben,
Három darab magyar arany
Csillogott kezében.

Oda nyújtá a kis lánynak,
És a haza harczán
Barnúlt keze, végig simúlt
A szép gyermek arczán. -

Ment a sereg, elvágatott
Szélnél sebesebben,
Nem tudták, hogy a lány szíve
Ott van a seregben.

Soká, soká nézte a lány
Porfelleg futását,
Porfellegben megcsillanó
Fegyver villogását.

Aztán majd az arczához nyúlt:
«Itt a keze helye!»
Úgy érezte, mintha arcza
Meg volna szentelve.

Majd lehajlott virághoz,
Hervadt volt és tépett
Valamennyi, hogy Rákóczi
Lova rájuk lépett.

Felszedte a virágokat,
Bekötötte szépen
Három fényes aranyával,
Kendő szegletében.

Kebelébe rejtegette
A sok drágaságot,
Aranyit s az eltaposott,
Letépett virágot.

Aztán újra hosszan nézett
A kanyargós útra,
Merre vitte nagy Rákóczit
Dicsőséges utja.

Két kis kezét, össze téve,
A jó Istent kérte
Forrón kérte, ez egy csodát
Hogy tenné meg érte:

Csak még egyszer hozza vissza
A nagy fejedelmet,
Csak még egyszer ott állhasson
Paripája mellett!

Szavát hallja, szép, fenséges
Vonásait lássa,
Hogy még egyszer rája szálljon
Szeme villámlássa.

CZINKA PANNA FOGADALMA.

II.

Mult az idő szakadatlan,
Friss hó szállt a földre,
Majd a világ tavasz felé
Fordúlt ismét zöldre.

Az idővel nőtt a gyermek,
Hajadonná fejlett,
De feledni csak nem tudta
A nagy fejedelmet.

Nem úgy szólt már hegedűje,
Mint a madárének,
Mint a hogy a zöld erdőben
Madarak beszélnek.

Játékában végig vonult
Csaták riadalma,
Búbánatos visszhangot lelt
Bujdosók siralma.

Nem csak a hang ereje volt,
De árnya mélysége,
Mely lehatolt győzelmesen
A szivek mélyébe.

Ámbár nagy volt művészete,
S csodás már a múltba',
Az «igazit» csak Rákóczi
Szeméből tanulta.

A mit érzett ő iránta,
Pusztán szerelemnek
Nem nevezem, nagyobb volt az -
Nincsen neve ennek.

Mikor néki Rákóczival
Volt találkozása,
Ekkép hangzott a gyermeknek
Szive-fogadása:

«Hozzám szóltál, rám tekintél,
«Te kedves, te édes,
«Te hatalmas, te hősl elkü,
«Te gyönyörűséges.

«Muzsikaszó szép hangjával
«Imádkozom érted,
«Adjon neked a jó Isten
«Minden dicsőséget.

«Megtanulok hegedülni
«Olyan igen szépen,
«Hogy meghallja a jó Isten
«A csillagos égb en.

«És ha megtérsz diadalról,
«Győzelmes csatákról!
«Hadd beszéljen neked a hír
«A kis cigánylányról!»

Igy tanulta művészetét
Rákóczi szeméből,
Igy szállt reá szikra tüze
A hős nagy lelkéből.

Asszony szívnek nagy hirn évre
Ha van vágyódása,
Csak azért van, hogy kedvese
Diadalát lássa.

Hogyha egyszer dicsvágy ébredt
Az asszony lelkében,
Megcsalódott az már nagyon
Szíve szerelmében.

Vagy, lehet, oly magasan jár
A szívének álma,
Hogy nem viszi őt fel oda
Csak nagy hire szárnya.

Czinka Panna hire terjedt
Széles ez országon,
Ott volt minden ünnepélyen,
Minden mulatságon.

Nem is járt már a szép asszony
Egyedül, magába,
Primás volt ő, nagy hirneves
Saját bandájába'. -

Hogy elérte a hajadon
A tizennégy évet,
Jó Lány János pártfogója
Nézett neki férjet.

Muzsikus volt, Pannával járt
Bandájában férje,
Később aztán gyermekei
S két legény-testvére.

Merre jártak, utánok ment
A vigság, a bánat,
A milyen csak muzsikaszó
Hallatára támad.

Szólt is Panna hegedűje!
Soha asszonykézben
Hegedű még nem szólt ilyen
Bűbájosan, szépen.

A frisse is bánatos volt,
Hát a lassúbb része!
Hangzott, mint egy egész ország
Pusztulása, vésze.

De azért a legszomorúbb
Szívrehatóbb nóta
Mégis olyan büszkén zengett,
Diadalmas módra.

És valami fájó öröm
Vonult rajta végig,
Fájó öröm rivalgása
Visszhangzott az édig.

Múlt az idő szakadatlan,
Az asszony csak várta,
Hogy még egyszer Rákóczival
Lesz találkozója.

De elment a fejedelem,
Csak hír szállt már róla -
Czinka Panna hegedűje
Volt a siratója.

Mult az idő, nagy Rákóczi
Elpihent már régen,
Török földön, tengerparton,
Idegen vidéken.

Nem hat többé hozzá semmi
Muzsika szólása.
Elaltatta, elringatta
Mármora zúgása.

Czinka Panna feje felett,
Hogy multak az évek,
Bánatosabb lett a hangja
A hegedűjének...

Nagy fekete két szemében,
Hogyha fellobbant még
Tüzes szikra, nem volt az más
Csak egy muló emlék.

Csendes nyári este szállott
A Sajó partjára,
Czinka Panna kis kertjére,
Szép fehér házára.

Alkonyodott, - de messze volt
Még a sötét éjjel,
Nyugot felől ezerszinű
Fény áradott széjjel.

Lám, az ég is hogy emlékszik
Nap-fejedelmére!
Milyen bibor-arany tüzet
Gyujt az emlékére.

Ott égett még a nap csókja
A nyugoti égen,
Aranyszélű felhők úsztak
A biboros légben.

Sajó vizben megcsillámlott
Az aranyos felhő,
A mint habját felborzolta
Elillanó szellő.

Fény eloszlott, szállt az éjjel,
Harmat szállott véle
Czinka Panna sajjóparti
Virágos kertjére.

Nagy diófa volt a kertnek
Legkiválóbb dísze,
Zöldleveles, széles ága
Ráhajlott a vízre.

Ez volt a ház asszonyának
Kedvencz ülőhelye;
Ábrándoknak, emlékeknek
Volt e hely szentelve.

Hogyha szívét bánat nyomta
Vagy öröm találta,
A diófa árnyékában
Mind elmuzsikálta.

Most is ott ült. Vízről szálló
Ködös esti pára,
Harmatot szórt ezüsthényü,
Szép, fehér hajára.

Halvány arcza pirosabb lett,
Mintha égne lázba',
Gyermekei szépen kérték,
Menne be a házba.

Hüvös az est, hátha megárt! -
Nem akart bemenni,
Ezentúl már, úgy mondotta:
Nem árt neki semmi.

Halkan mondá gyermekinek:
«Szavam van hozzátok,
«Ha meghalok, hegedűmet
«Kezembe adjátok.

«Nagy biboros, hires püspök
«Drága ajándéka,
«Szép zengését utóljára
«Meghalljátok még ma».

Aztán nézett egy csillagra,
És sutogta: «Hát ha?
«Hát ha mégis megtalállak
«Ott a mennyországba? -»

Szállt az éjjel, szállt a harmat,
Véle szállt az élet,
Eljött vége Czinka Panna
Hosszu életének.

Alig pirúlt az ég alja
Három viradatra,
Panna lelke elköltözött
A harmadik napra.

Ott pihent már szép csendesen,
Feszület helyébe
Jó Amáti hegedűjét
Tartotta kezébe.

És elnémult szíve felett,
Begöngyölve szépen,
Szinehagyott piros kendő,
Kopott szegletében,

Rég letépett, porladozó,
Hervadt virágkelyhek,
Békességes, csendes, örök
Nyugvó helyet leltek.

FORGÁCH ZSUZSÁNNÁ.

Forgách Zsuzsánna hites urát várja,
Csak tegnap óta, hogy ő neki párja;
Tegnap fogadta néki esküszóban,
Hogy övé marad búbánatban, jóban.

Nevetős szemét lesüti ölébe,
Hosszasan nézdel a jegygyűrűjére:
«Már asszony vagyok! jó asszony is leszek,
«Édes uramért de mindent megteszek.

«Hogy miként lehet, hogy még se jön hozzám?
«Ha fáradt volna, jaj de elgondoznám,
«Szeméből nézném minden gondolatját,
«Teljesíteném minden akaratját.»

Már száll az alkony Szklabinai várra,
Forgách Zsuzsánna még az urát várja.
Majd gondolatja a multakba téved,
Éled előtte a lánykori élet.

Még is csak szép volt ott a gyerekekkel,
Komjáti kertben, leánytestvérekkel
Gyümölcsöt szedni - nem is volt oly régen,
Pilléket fogni, a virágos réten.

Még is csak ékes lehet ábrázatja,
Élete sorja, az is ezt mutatja.
Kis lány-cseléd volt, mégis észrevették
Még alig nőtt fel, már is férjhez vették.

Pedig ruhája sem volt nagyon ékes,
Honi szövésű, szine is csak kékes.
Most zöld selyemből van ruhája szőve,
Aranynyal áttört csipke fejkötője.

Rubinttal ékes karcsu fűző válla,
Hát neki ilyen nem gyönyörűn állna?
De hogyha nincsen senki a ki nézze!
Tán az ő ura nem is veszi észre?

Révay Ferencz, de kár volt te néked
Magára hagyni szép kis feleséged!
Már egyik ördög megszólalt szívében,
Belé lopodzott hiuság képében.

Kár tivornyázni dőzsölő sereggel,
Borban elázni undok korhelyekkel,
Mig asszonyodra az unalom árnya
Ránő, meglátod, a te lelked bánja.

Nem jön az ördög - jó ember ne lássa -
Soha magába, mindig vagyon társa,
Írás is mondja: hogy oroszlán képben
Jár s elnyeli, ki elnyelésre készen.

Zsuzsánna asszony pengő vergináját
Kapja kezébe. Unalom óráját
Gondolja: azzal majd jobban eltölti,
Most már az ördög nóta képét ölti.

Édes a nóta, úgy szava, mint hangja.
Megkondúl benne mult idők harangja.
Mult idő édes, mint hajnali álom -
Hisz csak tegnap volt - úgy kis-ebéd tájon,

Már is a multé az a tegnap reggel,
Hogy jött egy ifju, a násznép sereggel.
Az egész násznép de nehezen várta,
Hogy koszorúra változzék a párta.

Nehezebb fejdísz lett most már belőle,
Mintha csak nyomná asszonyfejkötője.
Mért szól szívéhez az az édes nóta
Oly igen fájó, megrikató módra?

Csak tegnap hangzott először fülébe,
Mért égett úgy be még is emlékébe?
Az ifju volt, ki olyan szépen mondta -
De neki erre ugyan hát mi gondja?

«Jaj, édes uram, jaj de soká késel!
«Hogy is hívták csak? - talán Bakics Péter?
«Mosoly volt ajkán, mosoly volt szemében,
«Szép piros virág volt a süvegjében.

«Szép hugom asszony! 'kedvesen így mondta,
«Talán a «szépet» igazán gondolta?
«Mért ne gondolná? hisz anyai ágra
«Az én urammal vagyon rokonságba' .»

Folyosó végén most léptek haladnak,
Visszhangja éled boltíves falaknak,
Kőfolyosóról hallatszik most beszéd,
Tétova visszhang, hozza-viszi neszét.

Hogy a szó hallik, hogy a láb feltoppan,
Zsuzsánna szíve jaj de nagyot dobban.
«Ez az ő hangja, ő épen így lépdel!» -
Ki? - nem az ura, hanem - Bakics Péter.

«Ejh, Bakics Péter! - hisz uramat várom,
«Eszem sem jár jól, elnyomott az álom.
«Én édes uram, de nagyon szeretlek,
«Ha Isten segít, boldoggá is teszlek!»

.....

Révay Ferencz, de kár volt tenéked
Magára hagyni asszonyfeleséged,
Hogyha letévedt az ő gondolatja,
Azt idő többé vissza nem adhatja.

Fiatal asszony, világot nem látott,
Nyugtalan lelke vigalomra vágyott,
Örvendni kívánt a nyiló tavasszal,
Versenyt dalolni légi madarakkal.

S most is csak ott ül, egyedül, magába,
Mogorva ősi szklabiniai várba;
Néha kilépdél magas könyöklőre,
Forró könyecseppje hull a hideg kőre.

Könnyét felszivja a nevetés napja,
Hogyha a szivét pajzánságon kapja.
Hej de sok dőre gondolatra ébred
Vigságra vágyó elhagyatott lélek!

Forgách Zsuzsánna ki szól a frajjának:
«Felöltözöm most nyalka katonának,
«Karmazsin piros selyem dolmányt öltök».
Már *bolondságra* csábitja az ördög.

Várszolga népe lent a tánczot járja;
Megyen Zsuzsánna, utána a frájja.
Vigadók közé belevegyül ő is,
A többi tánczol, hadd tánczoljon ő is.

Karmazsin selyem dolmány feszül rajta,
Kordovány sárga piczi czizma tartja
Kis lábát fogva; sarkantyuját rázza,
De szépen, vigan pengett az a tánczba.

Zsuzsánna asszony, esztelenül tetted;
Rád nehezül majd balga, dőre tetted.
Ha urad vártad, mostan ő vár téged,
Ha előkerülsz jaj akkor tenéked!

Reszketve áll a ura elébe
Forgách Zsuzsánna, halavány a képe,
A Ferencz uré pedig ég és lángol
Kemény italtól, öreg haragjától.

«Mit tettél asszony?» mordul, rival rája,
Ócsárló szóval elhalmozza szája.
Ócsárló szóra Zsuzsánna szívébe'
Büszkeség ébred, pirosabb lesz képe.

Felveti fejét: «A mint tettem, tettem,
«Gonoszat, rosszat sohsem cselekedtem.
«Ha magam untam, e mogorva várba',
«Békeveredtem egy kis multságba».

Jaj, mért volt e szó? Jaj, a vad oroszlán
Nem szágúld olyan bőszen a sik pusztán,
Mint Ferencz, ugrik most ülőhelyéből,
Vad haragjába szinte belekékül.

Tör az asszonyra, talán meg is ölné,
Gyöngé teremtés, tán össze is törné,
De ajtót nyitva belép Bakics Péter,
Villámló szemmel, félelmetes képpel.

Mennydörgő hangja a falat is rázza,
Mennydörgő hangon bekiált a házba,
Csak egy szót: «Ferencz!», de azt úgy kiáltja,
Hogy hangzik benne pokol minden átka.

Visszatántorog Ferencz ez egy szóra,
Már csak árnyéka van ott az ajtóba'.
Az is elsuhan, most már csak magában
Zsuzsannát tartja Péter a karjában.

Az asszony kezét a kezébe vette,
Leülteti majd puha kerevetre,
Szépen szól hozzá, biztatóan mondja:
Hogy őt megvédeni ez már az ő gondja.

Péter szép szava, úgy száll Zsuzsannára,
Mint langyos eső eltikkadt virágra,
Édes gyöngeség ömlik a szívére,
Lehajtja fejét Péter kebelére.

Csöndesen zokog e pihenő helyen,
Nincs mód, hogy lelke nyugodalmat leljen;
Péter biztatja gyöngéd édes szóval,
Hogy ez sem használ majd édesebb csókkal.

De nagyon édes! csak az a kár benne,
Ha nem vón' édes, tán méreg se' lenne,
Pedig az méreg, életölő méreg,
Melybe belévész a szív és a lélek.

.....

II.

Felszállott a nyirkos ködös pára
Szürke kövü szklabinjai várta,
Völgy mélyéből szürke leple terjed,
Terjed a köd, száll a szürke felleg.
Ölelésre, az égből elébe,
Hozzá hajlik ködös hasonképe,
Őszi eső permetező cseppje,
Hogy a várat hamvasan belepje.

Elmúlt a nyár, halad az ősz útja,
Levelet hint a kis kerti útra.
Tarkállani vón' még annak kedve,
De megszürkül, hogy a köd belepte.
Viztől nehéz leszen sárgás lapja
Szegény levél! az ég fényes napja
Nem süt már rá - messze van még nyárig -
Csak megbarnúl, barna földdé válik.

Nagy fenyőfa ott a bejáratnál,
Zöld tűddel tavaszt mutathatnál,
Jaj, de a zöld hamuszinre válik,
A nagy ködbe - messze van még nyárig.
Zöld fenyőfa minden tűje, ága,
Harmatos lett, mint akár csak nyárba'.
De a harmat nem vet már világot,
Őszi ködbe ólomszinre váltott.

Elmult a nyár, halad az enyészet,
Magába szállt, gyászol a természet.
Ha az élet elszállt már belőle,
Mért nincs neki fehér terítője?
Csak már az ég fehér hava hullna!
Csak már ez a nagy szürkeség múlna!
Nem oly nehéz a halottat látni,
Mint a hosszú, lassú halált várni.

Lassú halált, sziv halálát várja
Zordon ősi szklabinyai várba
Szép úrnője a mogorva várnak,
Egyet érez, de majd gondol százat.
Hogy a hulló őszi ködöt látja,
Egyik emlék a másikat váltja,
Két emlékbe szive belevásik,
Egyik édes, keserű a másik.

Keserű, mert édesnek kén' lenni,
Hát esküje ő neki már semmi?
Jaj, nem semmi, hogyha csak az lenne!
De gyűlölség keletkezik benne.
Kit gyűlölt meg? Hites urát épen,
Jaj, nem lehet - megöli a szégyen.
Nem, nem, csak a szive melegsége,
Az fagyott meg - szerelmének vége. -

Bár úgy lenne, jaj, bár csak úgy volna!
De hát akkor másra nem gondolna,
Férjes asszony, kit szeretne másat,
Mint a hozzá kötött élettársat?
Mégis, mégis, mért reszket és fázik,
Ha eszébe jut csak az a másik?
Ha szól róla, vagy ha gondol rája,
Mért tüzel úgy szegény szive tája?

Igazitná gondolatját helybe,
De visszacsap, mint a mérleg nyelve,
Ha nehéz súly huzza le a tálat;
Szegény asszony, de hiába fárad!
Emlékéből bárhogy távoztatja -
Visszafordul minden gondolatja,
Bár tagadja - Bakics Péter végett,
Od'adná az örök idvességet.

Hej a szivét de hiába készti,
Benn a házban unalom emészti,
Künn a kertben ott is rája támad,
Az a titkos, soh'sem múló bánat.
Por lepte be pengő vergináját,
Rég nem hallá senki vig nótáját,
Rokkáján is finom kender szálba
Be van kötve a pókháló szála.

A fonástól gyenge keze fárad,
Nóta hangján szivéből kiárad
Az a bánat, melylyel titkon, rejtve,
Szegény szive csordultig megtelve.
A tűzhelyen nagy hasábfa lángol,
Piros lángja messze kivilágol,
Kivilágít szürke ködös éjbe,
Rásüt a nagy nyárfa tetejére.

Hogy ráhajlik a vár ablakára,
Pirosas lesz leveletlen ága,
Egy két levél ha van tetejében,
Az is zörren, lehullásra készen.
Szép Zsuzsánna irigykedve látja.
Sárga levél lehullást hogy várja,
Az ő szive sárga levél régen,
Lehullásra, elmulásra készen.

Lángol a tűz, de csak fénye árad,
Melege nem tölti be a várat.
Hideg a ház, őszi köd párája
Belefészkelte nyirkos kőfalába.
Nyíló ajtót vastag szőnyeg tartja,
De a szél csak átsivíthat rajta,
Vastag kárpit takarja a falat,
De a hideg csak keresztül halad.

Hideg, néma a nagy, csendes éjjel,
Szép Zsuzsánna ijedve néz széjjel;
Mintha hangja ébredne az éjnek,
Mintha gonosz szellemek jönnének.
Egér zörmöl a fás kamarában,
Szú kopácsol a szemöldök fában,
Tán a drága terített damasztal
Meg is mozdult a nagy tölgyfa asztal.

Nyoszolyának színes takarója
Gazdag selyem zöld szunyog hálója
Libben-lebben, talán a szél hajtja,
Vagy kísértet szárnya seper rajta?
Az egész ház mozdulásban látszik,
Hogy a tűzfény a falakon játszik,
Beh népes lett ez a csendes éjjel
Elsuhanó rémek seregével.

De az éjnek legundokabb réme
Ottan fészkel Zsuzsánna szívébe',
Mint kigyószik dermesztően rajta
Szegény szívét örületbe hajtja:
«Milyen szép volt, milyen kedves, édes,
«Szép szeme is nevetős, beszédes,
«Csengő hangja szívhez szóló, drága,
«Ő maga is lovagok virága.

«De ha tilos, tilos ötlet látni!
«Rágondolni, ötlet megimádni,
«Reá nézni gyönyörködő szemmel,
«Őt követni örült szerelemmel!»
Jámbor asszony, sohasem gondol másra,
Csak a kihez köti fogadása;
Gondoljon hát ő is az urára,
Hozzá kötött élete párjára.

Gondol is majd - a szerelem csalja:
Ha az ura hirtelen meghalna!
Jaj, az Isten bocsássa meg vétkét!
Nem kívánja ő az ura végét.
Nem, nem, inkább ő megy a halálba,
Elbujdosik széles e világba.
Úgy sincs néki nyugta, békessége,
Zord az élet - ha vége - hát vége.

Hej, Zsuzsánna, fiatal vagy még te,
Dehogyan van az életednek vége,
Dehogyan van a szíved eltemetve,
Nem múlt még el a te élted kedve.
Fiatal szív, de mindent is várhat,
Jövője még gyönyörűre válhat,
Hacsak idő van, várni, remélni,
Jó még addig e világon élni...

.....

Magas a fű a Morava partján,
Virág himzi gyönyörűen, tarkán,
Magas fűben de szépen is állnak
Gyenge, karcsu rengő virágszálak.
Nefejejsnek szép, halavány kékje
Ráhajlott a Morava vizére,

A habokon himbál könnyű ága,
Habokba hull szerelem virága.

Gyönyörű szép selymes, gyepes réten,
Magas fűben, csendben pihen régen
Bakics Péter. Szomorúan néz be
Felcsillanó Morava vizébe.
Belé tekint révedező szemmel,
Gerjedező igaz szerelemmel,
«Szegény asszony!» szomorúan mondja
«Gyenge szived de sok bánat nyomja».

«Megfogadtam, megtartom ha élek,
«Minden bajtól, bánattól megvédlek.
«Úr vagyok én az uraddal szemben,
«Kézírása itt vagyon kezemben,
«Melyben magát kötelezi végkép,
«Megjavitja undok korhely éltét,
«Nem bánt téged ócsárló szavakkal,
«Nem halmoz el durva bántalmakkal.

«De a vén cser nem hajlik már jobbra,
«Korhely marad, ki az ital foglya,
«Fa tuskóból arany láncz nem válik,
«Az volt, az is marad mind halálig.
«Lovag vagyok, azzá rendelt Isten,
«Az ártatlant védni nekem tisztem,
«Ki olyan szép, ártatlan és drága,
«Mint Szklabinya gyenge virágszála?

«De ha olyan gyönyörű nem lenne,
«Ha engem oly boldoggá nem tenne
«A látása, lovagja lennék-e?
«A *csunyáért* csatába kelnék-e?
«Jaj előttem tátong, mint egy árok,
«Ez a kétség: igaz úton járok?
«Vagy csak szívem kötelesség örvén
«Csalogatja, huzza ez az örvény?

«Mért is nyúltam avatatlan kézzel
«Hivalkodó, gyöngé emberészszel
«Parázs tűzbe? Szenvedek a végett,
«Ki csodálja, hogy a tűz megéget?
«Másra hagyom, mi másnak a gondja,
«Jó szándékom kétségbe ne vonja
«A teremő, csillagos égben,
«Bizakodom igaz kegyelmében.»

Csak hogy másra térjen gondolatja,
Bakics Péter hívja, csalogatja
Német hadnagy szép tarka kutyáját,
Kitanitott vadászó vizsláját.
Okos kutya, idegen vidéki,
Bakics Péter egyet füttyent neki,

Moravába süvegjét bedobja,
Hogy a kutya a vizből kifogja.

Széles a viz, benne meg sem állhat
Az az okos, szófogadó állat.
Hogy felloccsan a viz körülette,
Bakics Pétert de megneveltette.
Ablak nyilik magas Holics várba,
Kitekint a Morava partjára
Egy süveges asszony ábrázatja
Vasrács mögül magát megmutatja.

Feltekintve, szól a kertész legény:
«Ki lehet az? talán fogoly, szegény?»
Szól a halász: «Pár napja hogy láttam,
«Úri asszony lakik fent a várban.

«Nem láthatom ide, hogy ki lenne,
«De úgy vélem, szívesen kimenne,
«Azt beszélük: Révay nagysága
«Feleségét zárta be a várba».

Ferencz úr ezt miért cselekedted?
Nem okosan, nem is bölcsen tetted.
Fogva tartod asszony-feleséged,
Hidd el nékem, csak kinevet téged.
Ellened jár ravasz asszony észszel,
Ellened tör erős, ügyes kézzel,
Erős a fal, de erős akarat
Mebontja a legerősebb falat.

Fogva tartod, arra erőltetnéd,
Hogy a szive hozzád melegedjék,
Nem melegszik, ha kihül még jobban,
Kényszerült szív visszájára dobban.
Igyekezett, hogy szivéből végkép
Kitaszitsa Bakics Péter képét,
De hogy tőle bizalmas megvontad,
Pétert csak még jobban hozzá fontad.

Nem emészti már a régi bánat,
Daczos szivén nagy büszkeség támad:
«Engem tartson ez a várfal fogva?
«Én legyek a férjem uram foglya?
«Majd megvállik, árok elég mély-e?
«Elég-e a falak erőssége?
«Nem parancsol nekem olyan ember,
«Ki erősnek parancsolni nem mer.

«Ha Bakicscsal állna mégis szembe’,
«Tiszteletre hogyha méltó lenne,
«Alázatos lennék hozzá én is,
«Megtisztelném, talán szeretném is,
«De ő azt csak nyomorultan kéri,

«Javulását írásban igéri,
«Háta megett mond csak rája vádat,
«Akkor bátor, ha az fordít hátat».

.....

Holics várban van csak a gyöngy élet
Ha trombitás, hegedűs betéved,
Felhivatják a nagy úri várba,
Bevezetik majd az asszonyházba.
Ott muzsikál szépen, nagy sokáig,
Néha napján hajnal hasadtáig,
Az úrasszony csendesen hallgatja,
Vagy a tánczot jókedvűen rakja.

Vendég is van, Bakics Margit neve,
Balassának elhagyott özvegye,
Zsuzsannának barátnéja, társa.
Lovaglásba', minden vigadásba'.
Felöltöznek bohó ruházatba,
Szép zsinóros piros dolmányokba,
Úgy járnak le Bakics úr szerére,
Néki is van Holics várban része. -

Jön is, megy is sok kedves üzenet,
Álarczosok viszik a levelet,
Hű apródok jelekre ügyelnek,
Lánycselédek hírekre figyelnek.
Sok fiatal nép lakja a várat,
Kalandban az de szívesen fárad,
Úrnőjüket szeretik, imádják,
Vad Révayt szívékből utálják.

Révay úr őrzi feleségét,
Gyanakodás nem hagy neki békét,
De már este feje a sok bortól
Megnehezül, nagy erős mámortól,
Felocsúdik valahogy csak reggel,
Körül is néz gyanakvó szemekkel,
Mulatságnak ha veszi is neszét,
Nem bizonyosság az, csak olyan beszéd.

Olyan hír is hallatszik a várba',
Hogy urától a szép asszony válna,
Nagy bánatját panaszos levélben
Most írta meg a szentszékhez épen.
Hogy ez a hír a népség közt terjed;
Ferencz uram nagy haragra gerjed,
Itt az asszony, itt még hatalmába',
Vetteti is sanyarú fogságba.

Elkergeti a hű cselédséget,
Ki hoz már az úrasszonynak étket?
Bakics Péter hű legénye lopva
Sok drága bort, jó pecsenyét hozza.

Szép Zsuzsánna hiába néz széjjel,
Szót sem válthat kedves Péterével.
Lesz még idő - ez is majd megválnak,
Hogy Péterrel marad mind halálig.

III.

Lódobogás,
Mi lenne más?
Hangzik a néma éjszakába.
Most szerteszét,
Világot vet
Egy elsikamló fényes fáklya.

Fel-feltűnik,
Majd eltűnik,
Mint hulló csillag tünde fénye,
Ki tudja, tán
E fény után
Megy egy halandó végreménye.

Malomgátnál
Lovas megáll,
Rázörget a ház ablakára:
«Molnár hallgass,
«Utat mutass,
«Meglesz a fáradságod ára.»

Egy pillanat -
S már elhaladt
Mint csalfa álom szövevénye,
Tovább, tovább -
Mi jelt se hágy,
Titokzatos éj jövevénye.

Lovas mögött
Szekér zörög,
Hat ló röpti a sötétben,
Délczeg lovag
S két nőalak
Személyi ülnek a szekérben.

Majd felsivit
Egy női hang:
«Az Istenért, ne késedezzünk!
«Péter, hol vagy?
«Oh, el ne hagyj!
«Már hajnalszellő kél felettünk.

«Csak el, csak el,
«Im, égi jel,
«Már a fiastyuk kél reggelre,
«Magosra hág,

«Tovább, tovább -
«Figyeljete az égi jelre».

Nagy éj után,
Hajnal korán
Eléri detrekői várat,
Szekér zörög,
Szekér mögött
Becsukódik a nagy bejárat.

Üldök előtt,
A gyöngé nő
Elrejtí Detrekőnek vára.
Vég alkonyúl,
Reá borúl
Jövendő századok homálya.

IV.

Hír sem hallatszik már Forgách Zsuzsannáról,
Nem jön ki üzenet Detrekő várából.
Hogyha fel is veszi nevét a hír szárnya,
Nem maga Zsuzsanna az már, csak az árnya.
Nem nyugszik az ura nagy bosszúságában,
Felesége után nagy bánkódásában.
Zaklatja levélben kicsinyét és nagyját
Széles ez országnak: neki visszaadják
Az ő feleségét, - vétek a mi vétek, -
Gonosz csábítóját pedig büntessék meg.
Országgyűlés elé az ügyét felviszi,
Az majd segít rajta, igazában hiszi,
Lesz tanúbizonyság, vád és eskütétel,
Nem szabadul már se Zsuzsanna, se Péter.
Nagy vád hallatára a komoly férfiak
Némán összenéznek, e gonoszság miatt.
Jó férjét hogy hagyta el a csalárd asszony,
Csakhogy mást szeressen, mással mulathasson.
Mind elszörnyűködnek, egynek sincs kételye,
Készülnek szigorú igazságtételre.
De fordul a koczka, majd hogy előállnak
Mostani lakói detrekői várnak.
Zsuzsannáról is majd megmásúl a beszéd,
Hogy előmutatja Révay levelét,
Mig végre kimondták, mindent összevetve:
Az asszony, ha nem jól, de érthetőn tette.

Reá borult lassan évszázadok fátyla
E szomorú, régi, nagy históriára.
Lázongó szivekre barna földnek hantja
Reá borult régen, - porladnak alanta.
De én, mintha látnám azt a bájos képet,

Régi krónikákból mely élémbe tévedt,
Szép asszony alakját, nevetős szemekkel,
Pillantása telve édes szerelemmel.
Mint küzdött háborgó fiatal szívébe'
Ébredő szerelme, fogadott hűsége.
Szerelmét, hűségét férjének ajánlta,
Mi haszna, ha benne támaszt nem találja.
Szíve gazdagsága, nem ösmerve féket,
Uráé nem lehet, csoda, hogy másé lett?
Gyöngé a nád szála, ráhajlik a tóra,
Asszony szíve gyöngébb, hajlik rosszra, jóra,
Hogy hű volt a szíve, sorja is mutatja,
Bakics Péteré lett minden gondolatja
Élete végéig, tán még azon túl is
Látszik, általa irt testámentomból is.
Ha még ma is igaz az írás, a régi,
Meg leszén bocsájtva, ha mi bűn volt néki.
Ha sokat szenvedve, nem jól cselekedett
Meg leszén bocsájtva, mert nagyon szeretett.

A HANGVERSENY.

Ódon terem - boltives - a keret:
Benne mulatni vágó emberek.
Sárgás falon barnuló ősi képek,
Elmult időből fenmaradt emlékek.
Égő gyertyáknak álmatag világa
Gyöngéd fényt olvaszt kétes félhomályba,
De nem marad sötétlő szögletekben,
Fél-úton már fáradtan visszarebben.
Lágyan simul a sugár, mintha félne,
Hogy a pihenő árnyat ébredésre
Felcsalja - nem - csak körülötte téved,
Mint egy őrtálló csendes néma lélek.
Alvó mellett ki áll, az némán álljon,
Az élet fáradságos, szent az álom,
Ne háborítsuk álmodok nyugalmát,
Ne háborítsuk álmok birodalmát.
A sugár száll, majd visszarezzen fénye,
Mint becsillámlik tükör keretébe.
Hogy fénylenek az apró üvegek!
- Üveg darabkákból van a keret -
Tükör idő-homályosított lapja
A nagy teremnek képét visszaadja.
De nem hatol a kép túl a homályon,
Alatta elvonul egy múltó álom.
Miként ha ódon pergamentet látnék,
Melyen a régi írás már csak árnyék,
Ujabb írás betűje vetve rajta,
De az *avúltat* jobban őrzi, tartja.
Tükörre rászáll jelen élet képe,
De más emléket tartogat mélyébe'
Ott őrzi, a mit egykor, régen, látott,
Elporladott, elhamvadt ó világot. -
Szép a terem, a szinezet mély, régi,
Az árny meleg, a fény átlátszó, légi:
Összpontosúl a fény a nagy csilláron,
De az sem élet, inkább emlék, álom.
Aranya már rég elvesztette fényét,
Még az arany is változtatta lényét,
Itt az már nem a dőreség jelképe,
Nem a tömegnek átkos istensége.
Bágyadtan fénylik a csillár aranya,
Reá borúlt elmúlt időknek hamva.
Egy más fény még - hatása bárha tetsző,
Hideg sugára összhangzatlan, metsző,
Elszálló fénye halvány, holdvilágos: -
Lovagpánczél, lezárt sisakkal páros.
Ódon teremnek túlsó szögletében,

Lovag alakja áll ezüstös fényben.
Arczát sisak rostélya eltakarja,
Paizst emel harczedzett vértés karja.
A pánczél-védte láb, most mintha lépne,
Úgy jó a bal a jobbnak elejébe,
Sietne bár, de nem tud elhaladni.
Mi késteté oly soká itt maradni?
Ki ez alak? Tán elkésett csatából,
Midőn szép nője rózsás ajakáról
Utolsó csóknak édes mézét szedte?
Rohamzatos idő elszállt felette.
S ő elmaradt, hogy soha fel ne lelje
Többé a küzdtert tétovázó lelke.
Zúg a csata, a harczi kürt üvölt,
Lódobogás alatt megreng a föld.
«Jaj késő, késő - hagyjál - nem lehet,
«Hát ha az ütközet már elveszett?» -
Már úgy is mindegy, a csatának vége,
Leszállt a nap, behalt, letűnt az éjbe,
És a lovag, még most is ottan áll,
Mi tartja őt fenn? élet vagy halál?
Oh merre tévedt képzetemnek álma?
Mintha ott élő, érző ember állna!
Ha volt is egykor lelke és alakja -
Üres pánczél most, vetve báb-alakra.
S a csatazugás, és a bűvös ének,
Midőn búcsút mond gyöngé hitvesének?
Ez mind való, ez már nem képzelet,
Hisz' most hangzott el a szívem felett!
Vagy más összhang hulláma szállt felettem?
Igaz! hangverseny van - el is feledtem.
Hogy illik múlt időknek keretébe
Jelen életnek szivárványos képe;
Ezerte fényre széttördelt sugára,
Ezernyi színben csillámló világa?
Oly nagy a fény, oly nyugtalan a kép,
Oly színpompával omlik szerte szét,
Hogy lelkünk felfoghatja bár, - megérti,
De háborgó szívünket bántja, sérti.
Fáradt szemünkre szivárvány helyébe
Reá borúl színmentes szürkésége.
Mi az oka e hamvas szürkéségnek?
Miért oly bágyadt, hervatag a lélek
Jelen világban? hogyan tört le szárnya?
A tér szabad, nagy - és ő még se szállna?
Kifáradt már az új kor gyermeke,
Nehéz a súly mit szíve fölszede,
Mert lelkesülés szíven sohasem kapja -
Mit ér a szín, ha nincs az égnek napja?

De elszáll hozzá még is néha-néha
Egy égi fénynek tündöklő árnyéka,
Varázslatos összhangja égi kéjnek,
Magasztos álma hullámozó zenének.
Most hangzik, sóhajt végig a teremben,
Egy szikra csillan sok kifáradt szemben,
A szikra lángra lobban, terjed, éled,
A tetszhalottba viasszaszál a lélek. -

Ott ül merengve egy szép szőke lány,
A megszokott mosoly van ajakán.
Bár szíve fáradt, ajka csak nevet,
Nevetés nála kérdés, felelet.
Kedves mosolyra tanítá szülője,
Majd e mosoly lett kinja, üldözője.
Egy percze csak, de áldás szállt felette,
Egy percze csak, mosolyát elfeledte.
Most felpillant, ábrándos kék szemével,
Találkozik anyja tekintetével,
Ez egy tekintet megérteti véle,
Hogy elcsúszott ruhája fodra széle.
Mosolygva nyúl a halvány szép leány
Ellenszegülő fodrozat után,
A mámor eltűnt, újra visszatére
«Bájos mosolya» halvány képére.

Tovább ott éltes nő, világot látott,
Soká kereste ő a boldogságot,
De nem találta, most már tervét váltja,
«Mulatságot» keres a nagy világba.
Pártolja ő a kor művészetét,
Mulatságból kedveli a zenét,
Fejét szék támlájára visszahajtva,
Mulatság öntudatja látszik rajta.

Egy ifjú hölgy még - minden mozdulása
Szabályos, finom. Ruhája szabása
Hű példányképe divatos tökélynek,
Hatása megvan minden kis szegélynek.
Nagy legyezőjét kis keze hogy tartja,
Hogy domborúl világító fehér karja.
A csipke fodrozat hullámiból,
A márványhomlokra hogy kondorúl
Fürtös haja. Nagy hideg szép szemébe
Hogy tükröződik meglelégedése:
«Szép, szép vagyok!» ezt mondja pillantása,
«Azért vagyok szép, hogy mindenki lássa,»
De rászáll sűrű hosszú pillájára
Borongó gondolatnak szürke fátyla:
«Szép, szép vagyok, mondják naponta nékem,
«Mit ér ha mondják? és mit ér szépségem?
«Oh egykor, régen, másképp volt ez még is,

«Vidám mosolylyal nézett rám az ég is.
«Még nem gyanítám, hogy oly szép vagyok,
«Nem tudtam, hogy szememben tűz ragyog,
«Rászállt a tűz, egy ifjú hő lelkére,
«Felgerjedt tőle forró szenvedélye,
«Oh akkor, egy tekintet mondta nékem,
«Hogy szép vagyok - s én áldottam szépségem.
«Azóta - de hát mért gondolnék rája?
«Szegény volt - szépség hogy lehetne párja?»

Tovább a nagy teremben állanak
Komoly, meggondolt érett férfiak.
És a vidéknek ifjú nemzedéke,
Jövő idők reménye, büszkesége.
Sok szép alak, nemes, finom vonások,
Kezők sima, előkelő tartásuk,
De egy életvidor pajzán szemet
E sok szép arcban lelteni nem lehet.
Fáradtan, málán nézi a világot
Az ifjú is, ki husz tavaszt se látott;
Fáradt közönyt hoz a férfi szemére
Leküzdött, eltűrt negyven-ötven éve.
Tovább száll néha, fáradt pillantásuk
A nők felé - «kik vannak itten lássuk?»
Selyem ruhákban, ragyogó színekben,
Leányok ülnek nevető seregben.
Egy ifjú feltekint: «mi szép e lány!»
Tekintetén szerelme ébred tán?
Oh nem; elnéző gúny-mosolylyal látja
A szép leány miként tekint utána.
«Szeret, úgy mondják - ejh a lány szerelme
«Ma napság már, csak a túlművelt elme
«Megczáfolhatlan biztos számítása,
«Vágyódik fényre, névre, változásra.»
Nyugodt boldogság, megelégedés
Egy arczon sincs - s ez mégis oly kevés,
Élvezni, mit az édes óra ad;
Örömré már nem képes a világ.
Szeretik ők mindnyájan a zenét,
De gondolatjuk árad szerte szét,
Nem képesek habjában elmerülni,
Nem képesek érezni, lelkesülni.
Emezt itt fontos hivatalja nyomja,
Amazt kísérti gazdaságnak gondja,
S gondolja, hogy munkától elveszett
Minden perc, mit egy édes élvezet
Sugára fényes, ragyogóvá téssen.
Az óra sürget, ő munkára készen.
Nem tudja, hogy a lélek fehér szárnya
Porlepte lesz, munkálkodó világba',
Lassan rá nehezül az élet járma,

Fáradtan unva, a kimért kört járja,
Nem szabadulhat, nem mehet belőle,
Előre hát! - kör nem vezet előre -
A kör? - ejh úgy kell, ki a körnek foglya,
Tűzlelket nem tart egy kerítés fogva.
Szikrája átsap, lángol, éget, terjed,
A kerítés is tiszta lángra gerjed,
Elhamvad véle, a tér már szabad,
Királyi sasként száll a gondolat.

Tűz sugárzik az ifjú szemében,
Ki most ott áll egy ablakmélyedésben.
Árnyékba' van a karcsú szép alak,
A nemes arczélt világítja csak
Ellobbanó gyertyáknak fénysugára,
Költészetnek varázsát hintve rája.
Fejét most könnyedén előre hajtja,
Hogy a zenét még jobban értse, hallja,
És érti, hallja, hullámával szállva
Egy jobb, egy tisztább nemesebb világba
Tér lelke vissza, újra ébred, él,
Szeret és lelkesül, hisz és remél.
Hő lelkesülés tiszta sugarába'
Uj bimbót hajt a szerelem virága,
Elérhet mindent, minden lehetséges,
Nagy a jövő, a pillanat szép, édes.
Zenére enyhül nagy szemének éle,
Már nem vonaglik finom ajka széle
Gúnyos mosolyba' mint az imént; rája
Virágot hint a költészet muzsája.

A dallam száll, most kételkedve, habozva,
Miként ha ködfátyolból bontakozna
Borús akkordok tömegéből szépen
Az ég felé száll, tiszta sugárképen.
Oly tiszta, csengő, átlátszó a hang,
Vélnéd megszólalt egy ezüst harang,
Vagy angyaloknak távol éneke,
Emelkedik áttetsző lényege.
Nő a terem, tágulnak a falak,
Lelkünk előtt tűzoszlopként halad
Zenének zúgó nagy harmóniája. -
A nagy természet örök templomába
Elszállott szivünk, hullámán keresztül,
Érzésünk ébred, lelkünk szárnya rezdül.
És szállna, szállna, oh, a végtelenbe,
A végtelen hullámszik e terembe'.
Nem ott, nem ott, kitágult a keret,
Ledönté azt az érzés, képzelet;
Belátunk már a végtelen nagy égbe,
Felcsillanó ezüstös tengerkébe.

Majd tétovázunk harmatos gyepen,
Mely mint remény zöld, lágy, mint a selyem,
A napsugár csillámlik minden szálon,
Harmat-gyémánt reszket minden virágon,
Egy fényözön hullámozó tengere,
A nap bűbájos hő költészete.
Varázslatos kép tündöklő világa
Tündöklő árnyat is foglal magába.
Áttetsző színes játszi könnyű árnyak
E fénytengerben ingadozva szállnak.
A fényözön előttünk elterül
Lelkünk a fényözönbe elmerül,
De - este van, a nap leáldozott,
Mi az, mi téged újra felhozott,
Napisten, ez elalkonyult világba? -
Egy régi mester régi áriája.

Majd csend, majd taps, majd hangok zürzavarja,
Hangos beszéd, csak hogy mindenki hallja.
Mit érzett ez, meg ez, - majd műbirálat,
Ez jó, ez rossz volt, na, ez még megállhat.
Most már elmondják aztat is egymásnak
A mult percekbe miket gondolának,
Kicsinyes tréfák apró megjegyzések,
Fontoskodó nagyképű érvelések.

Istennek hála, elhallgattak újra,
Csend, néma csend, csak is a hangszer húrja
Szól lágyan, mélyen. Andalító kéjbe
Ringatja hallgatóját zengeménye.
A dallam egyszerű, azabb az érzés,
Nincs benne mennyet, poklot járó kérdés,
Egy fénye van csak, egy színe, sugára,
Hűs erdők harmaton nőtt vadvirága.
Igy érezhettek mások - régen - régen,
Érzés ha van ma, nem az már az még sem.
Most - mintha a zenének dallamára
Egy elmúlt korszak újra visszaszállna.
Mintha, fonálját újra visszaadva,
Fordulna az időnek gombolyagja.
Lemenő napba, ki sokáig nézett,
Fénytől túlárado szemén a képzet
Napot fest újra, a nyugati égen
Ott látja mindig ha leszállt is régen.
Lement a nap, már szürke lett a tájék.
De ő csak nézi, nézi, látja, vár még.

Az egyszerű dallamra újra éled
Egy rég lezajlott, rég eloszlott élet.
Elszáradt rózsák aszú levelére,
Visszaözönlik múlt tavasznak fénye,
Penész szagát majd illatosra váltja,

Csillogva nyílik rózsaszín virága.
Közel sirboltokból mind viasszaszállnak
Elmúlt idők ködébe olvadt árnyak,
Alakját egyik-másik visszakapja,
Már újra van érzése, gondolatja.
A dallam hallatára eljövénnek.
Most felzendül a bűvös szellem-ének,
Előbb csak halkán, halkán, félve, távol,
Majd énekel az egész szellem-tábor,
Már zúgva éled, nő a kardal árja,
Fejlődik, terjed nagy harmoniája,
Szavát is hallom, énekét megértem,
Elmúlt idők varázsát látom, érzem.
A kardal szellemhangon ilyen hangzik:

«Mikor ifjak voltunk régen,
«Ezt hallgattuk; már napunk
«Rég letűnt, elalkonyult, de
«Mi csak még sem alhatunk.

«Sirüregbe esti szellő
«Elhozta az éneket,
«Azt a régit, melyre szívünk
«Ujra visszaébredett.

«Ezt dalolta réges régen
«Kertünk nyirott lombfalán
«Csillagfényes éjszakákon
«Dalban élő csalogány.

«Ezt dalolta a leányzó
«Hiva véle kedvesét
«Ez az édes, bűvös bájos
«Dal hullámozott szerte szét.

«Mások hallgatják most itt a
«Meg nem értett éneket,
«Melyen lelkünk melegüle,
«Szívünk sirt és nevetett.

«Mások vannak e teremben, -
«Hol egykor csak mi valánk;
«- Hogy eljöttünk otthonunkba -
«Idegenként nézve ránk.

«Most néktek virul az élet,
«Most tiétek a világ. -
«Vissza kéri majd a holnap
«Mit a ma, s a tegnap ád.

«Nyugovást idő nem ismer,
«Multba olvad a jelen,
«Szép sajátos otthonokban
«Ti is léztek idegen.

«Akkor már idő nem választ,
«Egymást értve, már rokon
«Lészen lelkünk, együtt szállunk
«Végtelenbe akkoron».

Sűrű ködös lesz a gyertyák világa,
Sötét borongó a teremnek árnya
A szín, s a szintelen mind egybe olvad
Egyenlők már az élők és a holtak.
Csörrenve mozdúl a lovag sisakja.
Régen letűnt, rég szétoszlott alakra
Reá borúl újból a pánczél vértje.
Sisak rostélyán átszáll a fénye
Izzó szemének. Ott dereng szemén
Egy, még a sirban sem pihent remény,
Egy álom, mely a sirban is kísért,
Mely boldogságot, szerelmet ígért.
Először tűnik a lovag elébe
Szerelme, boldogsága álmoképe,
Ott, a teremben az az egy leány.
A gyertyafény hogy csillog szép haján!
Hogy tükröződik mély tekintetébe?
Lelkének röpte, szíve melegsége.
Érzésbe olvadt minden gondolatja,
A dal hulláma lágyan elringatja.
De mostan tűz futott el szíve mellett,
Izzó tűz, és fagyos hideg lehellet.
Egy más világból rá szállt - szivverése
Megállt e fájó, félő érintésre.
Ki nézi őt? - Nagy Isten, e szemek
Mi túlvilági tűzben fénylenek!
Most már egy távol hang is hívja, kéri,
Néki szerelmét, hűségét igéri:
«Enyém vagy lány, enyém vagy, mert szeretlek,
«Ösmerlek rég, a sirban sem feledlek,
«Hiszen nekem, nekem vagy szánva régtől,
«Nekem vagy szánva a teremtő égtől.
«Kerestelek, míg itt, a földön jártam,
«Rád oly epedve, jaj de hosszan vártam!
«Te elkéstél, karomba nem jöttél el,
«Majd meglepett a hosszú siri éjjel,
«Majd meglepett a hosszú siri álom,
«Előbb jött nálad váratlan halálom.
«Te élsz! csak most élsz, de ez hát mit tenne?
«A szív él csak - míg szerelem van benne,
«A lélek él, míg melegítő fénye
«Ki nem aludt: - szerelme és reménye,
«A többi, úgy ezen, s a más világon
«Csak egy zavargó szívtompító álom».
Kinyújtja most pánczélos jobb kezét,
A lány nem hallja már a szép zenét.

Csak azt a hangot, mely szerelmét vallja,
Csak azt a félő siri hangot hallja.
Hogyan kíséri lángoló szemével!
Jaj, közeleg - feléje nyúl kezével.
Éles sikoly - már vége a zenének.
«Mi volt? mi történt?» kérdik a vendégek,
«Mi volt, mi az összhangot megzavarta?»
««Egy diszsonáncz, - a művész úgy akarta.»»
«Nem - egy húr pattant meg a hangszeren.»

Ujra zszibong, zúg, éled a terem.
«Uj gyertyákat! mert már ezek leégtek.»
««Nem lesz most késő haza menni néktek?»»
«Nem, már jelentik: itt van a fogat,
«Innen hazáig csak egy gondolat.»
Majd kézsorítás, hosszas búcsúvétel,
«Jer jer, már menjünk - kérlek most ne késs el».
Kocsi robbaja elhangzik az éjbe
Lámpák világa béhal a sötétbe.

Mi hűs üdítő tiszta éjji lég!
Hogy tündöklök a nagy, hatalmas ég!
Sötét kék fényes boltja mint ragyog,
Hogy égnek rajt' az örök csillagok!
Most újra hallom hangját a zenének,
Most újra terjed az a bűvös ének,
Összhang, melynek nincs változása, vége:
A szeretet, a hit, remény, a béke.
Összhang, a melybe lelkünk elmerül,
Hullámszik ott a csillagok körül,
Telíti az egész nagy életet,
Mig lágyan elhangzik szívünk felett.

PRÉDIKÁCZIÓ.

(Templom előtt.)

I.

Ébredj! mert nagy ünnep van ma,
«Szent háromság vasárnapja!»
Kis pacsirta reá szállott,
Kopogtatott az ablakra.

Reá szállott a virágra,
A pünkösdi rózsafára
Tarka pille - csalogatta:
«Ébredj, ünnep hajnalára».

Harangszó száll a vidéken,
Hivogatón, lágyan szépen;
«Jer az Isten templomába,
«Munkálkodó édes népem!»

Jaj de magas, tiszta az ég,
De gyönyörű világos kék!
Ünnepnapra nem templomba,
Hanem inkább égbe mennék.

II.

Zóli a mi falunk - legszebbik leánya,
Az első napsugár már ébren találta.
Kinéz az ablakon: «Jaj de szép nap vagyon!
«Koszorut kell kötni e szent vasárnapon».
Nézi a szoknyáját: «Az alsókat veszem,
«Ünneplő ruhámat tönkre dehogy teszem,
«Befogná a fűszál, meg a cser levele,
«Virágos foltokkal lenne mindjárt tele.»

Könnyű kendőcskét köt meztelen nyakára,
Fehér nyakát a nap ne fogja barnára.
Szalad a szomszédba; visszaretten lába
Hogy rá lép harmatos útifű lapjára.
De hűvös a harmat, nap sem szította még fel,
Hogy benőtt az ösvény útifű levéllel.
Keskeny a gyalogút; ráborúl lábára
Csiklandozó fűnek harmatvégű szála.
Harmatot lerázza, s bekiált a leány
Nevetős, vig hangon szomszéd-ház ablakán:
«Trézsi lelkem kélj fel, itt vagyok már régen,
«Koszorúkötésbe te légy segítségem.

«Disztelen a templom, szegényes, ha nincsen
«Ki az oltár elé virágokat hintsen.»
Még egyszer betekint, bekiált a házba,
Aztán kötényéből virágit kirázza.
Terítve körülte az udvar homokja,
Maga majd elsülyed tarka virágokba.
Térdig áll már benne, szoknya kopott széle
Szines, csillanó lesz a visszavert fényre.
Körülte zöldellik cser letördelt ága,
Körülte tündöklik kert s mező virága.
Fehér lapda rózsa, aranyárga pimpó,
Menta, kék nefelejts, piros rózsa bimbó
Piros barnás színben «asszony czipellője»
Bazsalikom, mályva, lepkék szeretője.
Mintha körülette virágtenger folya,
Mintha egyik virág nagyobbra nőtt volna
A többiek közül - mosolylyal, nyugodtan,
Reggeli napfényben - úgy áll Zóli ottan.

Szeretnétek tudni, hogy a leány szép-e?
Ki kérdi, hogy szép-e, a kikelet képe?
Szép-e a hajnalnak első pirulása,
Hajnal tiszta légben, pacsirta szólása?
Szép a fiatalság, az öröm, a remény,
Szép a fiatal szív élete reggelén.
Napsugár most szemét fényesre csókolja,
Kerekded orcáját pirosra lángolja,
Fényesen előmlik a gömbölyű vállon,
Kopott szürke szoknyán fehér gyolcs ingvállon.
Minden egyes ránczba magát beleveszi,
Az egész alakot ragyogóvá teszi.
Most nyílik az ajtó, kilép hason képe,
Nevetősen, vigan áll társa elébe.
Szavakat mondanak - nincs értelem benne -
Hát a madárének értelmetlen lenne?
Mikor hang hangot vált - szivöröm beszéde -
Értelmetlen volna vigsága, negéde?

Fonják a koszorút. - «Jaj, Zóli, az eszed
Merre jár, galambom? hogy észre sem veszed
Fonál szakadását. Elömlik a virág,
Hitvány koszorúnkkal kinevet a világ.
Mondd ki, mit gondoltál? nem közeljárt szemed,
Elszaladt nézésed, gondolatod veled.»
Megrezzen a leány, pirulósan néz fel,
Végig törül száján kis barna kezével:
«Bátyámra gondoltam, ki hadgyakorlaton
Katona táborba Kassa mellett vagyon.»
««Úgy se mondsz igazat, nem bátyád az néked,
Hiszen csak «mostoha» nem «édes» testvéred.
Nem bátyád az néked, kire szived vágyott -

Kérjed a jó Istent, tán még ma meglátod.»»
Jaj de édes öröm nyilalt a szívébe,
Örömtől hol halvány, hol piros lett képe:
«Nem lehet, nem lehet, hiszen olyan távol
Szegény kis falunktól nagy kassai tábor.
Nem lehet, nem lehet - de ha mégis lenne -
Fáj a szíve, nem fér már az öröm benne,
Meglátni, meglátni, kit a szívünk szeret!
Nem ösmer a világ ennél szebb örömet.
Menten idvezülni csak az egy nézésbe,
Meghalni, behalni csak ez egy érzésbe.

III.

Nagy kőrisfa csipkés ága
Ráhajlott a kápolnára,
Kisdéd templom bele simúl
Zöldes hives árnyékába.

Régen ösmeri a helyet,
Rég ott áll a nagy fa mellett,
Már egy század, ha nem kettő,
Hogy e hajlék templommá lett.

Régi kert van körülette,
Hej e kertet ki ültette?
Az a kéz már sirban porlad,
Enyészet szállt rég felette.

Nem eleven az a kéz sem,
Ki e házat olyan szépen
Gyermekeinek, családjának
Felépité réges-régen.

Kis kápolna csak egy része
Uri háznak, - onnan nézte
Az úrasszony nagy ablakon
Minden áldott vasárnapon,

Hogy misézett házi papja
Minden áldott vasárnapra.
Most a nép ott már az áldást
Csak nagy ritkán néha kapja.

Idegené lett már a ház,
Idegen, ki benne tanyáz,
Idegen, ki kertjét nézi,
Idegen, ki reá vigyáz.

Elszéledtek a gyermekek,
Az úrasszony öreg, beteg,
Más vidéken - no de semmi,
Elmegy úgy is megpihenni.

Nem sokára ura mellé,
Rég elpihent ősök mellé
Kik már régen jó előre
Elmentek a temetőbe.

De a nap csak újra felszáll,
Felébred a dallos madár,
Ébred, mert nagy ünnep van ma,
Szentháromság vasárnapja.

(A TEMPLOMBAN.)

IV.

Kisdéd kápolnában elhangzott az ének
Legutolsó hangja: «Oh, jöjj el Szentlélek!»
Ki őszinte hitben, hívta, csalogatta,
Maglehet, hogy lejött ég fehér galambja,
Hogy szívébe leszállt, meglehet, meglehet,
Igaz hit még ma is, nagy csodákat tehet.

Ki úgy szólott hozzá, mint ösmerőshöz,
Melynek látására jót, rosszat nem érez.
Ki a szent éneket csak lezakatolta,
Mint gép, mely nem bánja, *ez* vagy *az* e dolga.
Ki majd erőltetett, torzult áhitattal
Beszélt a mennyei szép fehér galambbal.

Érdes, durva hanggal lesz az egyház teljebb,
Majd éles, sivitó emelkedik feljebb.
Elhangzik majd ez is lágy hang morájába,
Egygyé olvad a szép ének folyamába.
Szent ének szövését tarkára kitoldja
Lelkük összevetett ezerszinű foltja.

Sok a szín, sok, igaz, de a tetsző kevés,
Az is a többi közt, eltompúl, belevész.
Rikító a színek, undok a keverék,
Mint ha sarat hoz fel a forduló kerék.
Fájdalmas, szaggatott volt az egész ének,
Összhangzatlan, éles, mint az emberélet.

Csak az orgonán szállt az ének hulláma
Mélyen, meg nem értve, bánatos magába
Vitte az éneket lassan az ég felé,
De sok nehéz salak keveredett belé,
Keresztül kuszáltak hamis éles hangok,
Mint sok csilingelő nyugtalan harangok.

Irigykedő öreg, gyenge sivitása,
Itt-ott hasadozó szívek zokogása,
Durva hivalkodás, elnyomott félelem,
Harag, követelés, kétkedő szerelem,

Mind-mind összevegyül, úgy száll az ég felé,
Az örök irgalom kegyes színe elé.

Az örök irgalom ha *ezt* meg nem szánja,
Úgy már a világot igazán nem bánja.
Oh, mennyi örület, oh, mennyi gyöngeség
Ostromol most téged, örök, hatalmas ég!
Nincs mentség, irgalom? nincs ir e sebekre,
Szelid gyógyítóan a mely behegeszsze?

Jaj, ha az örület, mely most kötve, fogva
Mindegyik szívben él, oda lenne dobva
A néptömeg közé, ha vad indulatja
Bőszén feltámadna! s minden gondolatja
Láthatóvá lenne mindenki szemének! -
Már nem hallgathatom - szörnyű ez az ének.

Zúg-búg bánatosan, mint a tenger habja,
Őrült vihar szárnya csapkodja, felkapja,
Kimerülten, gyöngén, hull a partról vissza,
Kemény part csak ezer bánatkönnyét issza,
Hová fordulhatok? vigaszt kitől kérjek?
Szivemből felhangzik: «oh, jöjj el, Szentlélek!»

.....

Oltár előtt áll már az Isten szolgája,
Fehér alapra szőtt aranyos ruhába',
Áldást hint a népre felemelt kezével,
Tömjénfelhő terjed körülötte széjjel.
Sűrű tömjén felhő páráján keresztül,
A felemelt kereszt halvány fénye rezdül.

Égő viaszgyertyák ködbe olvadt fénye
Álmatagon szállong zöld cser levelére,
Mely az oltárképnek - koszorúba fonva -
Aranyos ráámát zöld árnyékba vonja.
Felette ott lebeg - mintha messze, távol,
Égy rég ide tűzött menyasszonyi fátyol.

Meglebben, megrezzen könnyü fátyol széle,
Belopódzott szellő enyelegne véle,
Játszik a nagy galyon, mely az oltár felett
Összeborúl, mint egy eleven zöld keret,
Fel-fellobogtatja viaszgyertyák lángját,
Meg-megcsókolgatja koszorú virágát.

Elsimúl a szellő a nagy nyirfa galyon,
A zöld sással ékes, kékes szürke falon.
Zöld sás hosszú szála keresztbe van rakva,
Bágyadt zölden borúl a szürke alapra.
Hangtalan zöreijű, hosszú levelével
Intetet, beszélget, elillanó széllel.

Hajlong ide-oda, csak zizeg, csak beszél,
Vékony, hajladozó, halk zörejű levél
Talán imádkozik a leborult néppel,
Mely az oltár előtt imádkozva térdel:
«És bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket,
Uram, a gonosztól szabadíts meg minket!»

.....

Kisded kápolnából jönnek az emberek
Prédikációhoz, szűk lett e kis keret,
Ősi szokás tartja, hogy e szent reggelen
Egyházi beszéd is a szabadban legyen.
Kint áll már a szószék a szabad ég alatt,
Mellettem a sok nép özöne elhaladt.

Hogy jönnek tolongva, lépnek ki a fénybe,
Mögöttök borong a kápolna sötéte,
Tarka ruházatjuk csillámlik a napon,
Színes eleven kép sötétes alapon,
Sötétes a templom, csak a gyertya fénye
Siet áradozva napsugár elébe,

Elér az ajtóig, ott olvad a fénybe,
A nap elhullámzó arany tengerébe,
Felveszi a napfény a gyertyavilágot,
Véges fény élete végtelenbe szállott.
Az örök szeretet világitó képe -
Igy hajlik szerelmünk paránya elébe.

Örökös napsugár, oh, örök szeretet!
Világítsd meg ezt a zavargó életet,
Szívünket elfödi borus sötétsége
Mennyei sugárból hintsél fényt felébe,
Hallgasd meg, mit mostan imádkoznak épen:
Szánd meg az életet, könyörülj e népen!

Felemelte kezét az Isten szolgálja.
Egy napsugár tévedt szeme pillájára.
Átszűrődött a nagy kőrisfa levelén
Zöldes arany fényben, úgy akadt meg szemén.
Mondaná, mondaná már a szent beszédet,
Nem tudja kezdeni a sugár úgy éget.

Kirázná szeméből, - hiába, - nem lehet,
Elfordúl - ott is csak körülötte lebeg.
Szavába huzódik, által a szeméből,
Szaván is megakad a mennyei fényből
Egy szikra, egy sugár, de szavak szövése
Igen nehéz fátyol a mennyei fényre.

Itt-ott átcillámlik - belefonnyad végre
Egy nagy, jól kigondolt egyházi beszédbe.
Sűrű nehéz eszmék, melynek gondolatját
Sűrű nehéz szavak vissza nem adhatják.

Értelmünk nem fogja, szivünk meg nem érzi,
A nép csak hallgatja - bámulja - nem érti.

A szószerk lépcsőjén öreg ember mellett,
Egy fiatal, csinos asszony foglal helyet.
Egyszerű az arcza, nyílt homlok és kék szem,
De közönségesnek, nem mondhatni még sem.
Nincs rajta megkapó, mindennapi alak,
Csak nézésén látszik, nincs lelkében salak.

Tisztességes rendes öltözetje, haja,
Ünneplő ruhája, a tisztesség maga.
Barna szövet ruha, lilaszín virággal,
Tarka kendő köti a derekát által.
Fekete selyemből van fejkeszkenője,
Fekete selyemből szegélyes kötője.

Fekete kötőjén nyugszik piros párna,
Párnába bekötve egy kis virágszála
Az elmúlt tavasznak, piczi kedves gyerek,
Még alig élhetett néhány rövid hetet.
Nem rég mosolyog még rá a nyári világ,
Kedves, gyenge, alig fakadozó virág.

Csak csendesen fekszik, oly csendesen épen,
Mint a kis megváltó ott az oltárképen. -
Milyen lesz majd egykor lelke, tehetsége?
Körülte a jövő minden lehetsége,
Reménye, sugára - hisz az is meglehet,
Fényre, boldogságra ébred ez a gyerek.

Milyen csalogató, milyen fényes remény,
Ez a «lehetséges» életünk reggelén!
De ha ő is csak majd, sivár vándor útra
Kidobva, kiteve, sivatagba jutna.
Fáradva bolyongna, nem tudná, hogy minek?
Szívét ajánlaná - nem tudná, hogy kinek?

Járna mint a «többi», egymást nem is szánva,
Hogyha sok a nyomor, az egyest ki bánja?
Tompá álomjáró - s hogyha majd felébred
Csak egy kérdése vón': ugyan minek élek?
Járna mint a «többi» - oh, édes Istenem,
Könyörülj legalább ez egy kis gyermekén!

Megmozdúl a gyerek, kis kezét kinyújtja,
Levegőbe kapkod, tiz kis gyenge ujja.
Álmos légy szállt reá, nincs már nyugodalma,
Ide-oda gurúl, mint egy piros alma
Nyugtalan kis feje, meleg két orcája,
Mosoly és sirás közt elhuzódik szája.

Mozdúl szempillája, a mint végig megyen
A légy, e kis álmos, félig nyitott szemén.
Mozdúl ajka széle, a mint szája alatt

A hat vékony légyláb csiklándozva halad.
Nyugtalan és hozzá álmos is a gyerek,
Bágyasztón izgatja a nagy csendes meleg.

Hullámszik a légbe a nap meleg árja,
Üdítő friss szellő alig-alig járja,
Ha itt-ott a lég is mozdulásba' lenne,
Csak a meleg hullám tolakodik benne.
Megáll az is lassan - mindent elfeledtünk -
Tikkasztó melegben - a kék ég felettünk. -

Aranyos tengerén fényes napsugárnak
Szárnyas bogárfajták ezerével járnak,
Dongó-zsongó méhek - távol hangszer képen
Légy- és szunyogzúgás hozzá hangzik szépen,
Elillanó pillék repülő moráját
Inkább csak szemeink lágyan érzik - hallják.

Szitakötő fényes sugár-szötte szárnya,
Mintha fennakadna fényes napsugárba'.
Csak egy helyen remeg, mozgatja a léget,
Nem tud szabadulni a sok sugár végett.
Száraz hangu röpte, mintha most is fázna,
Mintha esti szellő sáslevelet rázna.

Zúg a bogársereg, zúg az emberélet,
De csak álmatagon, ide-oda téved
Minden egyes hangja. - Életteli világba
Mintha minden hang csak fátyol alatt szállna.
Arany fátyol alatt, napsugárból szöve,
Elolvad, elszéled a kék levegőbe.

Most a hangok felett, mintha messze, távol
Hangzik a szent beszéd a szent háromságról.
Rövid időközben egyhangú szótagok,
Értelmetlen szavak, nehéz gondolatok;
Nehézkes szövetük nem olvad a légbe,
Nagy a súly, nincs szárnya, nem juthat az égbe.

Ránehezül súlya az asszony fejére,
Ki most nézett épen alvó gyermekére.
Hol a szent beszédet áhitva hallgatja,
Hol gyermekére tér újra gondolatja.
Ragyogva néz végig a párna vonalán,
Majd elborúl szeme a beszéd fonálán.

Hiába, meglátszik, hogy e homlok alatt
Az elme munkája még nem sokat haladt.
De hogy ott lekötve homályos fény ragyog,
Szabadulást várnak szabad gondolatok.
Minek? hisz nem «gondolt» egész életébe,
Sem anyja, nagy anyja, semmi nemzetsége.

Vagy talán gondoltak? de a munkát járva,
Letörte, megfogta kemény élet járma.

S most ez asszonyfejben mély gondolat támad,
Tompá, meg nem értett szívet ölő bánat.
Nincs az égnek nagyobb, igazándibb átka,
Mint a szív vagy elme *fölös* gazdagsága.

Lehajlik az asszony ismét gyermekéhez,
Már nem gondolkozik, most csak újra *érez*,
Hangzik a szent beszéd, terjed a nagy meleg,
Az egész álmatag gyülekezet felett.
Nem egy egész már az elemekre foszlott,
Mióta az ének véghangja eloszlott.

Ki-ki áll magába, vagy egyedül térdel,
Nincs köze a hangzó egyházi beszédnek,
Nem fűzi ez össze a gyöngye sziveket.
Feloszlás szelleme beszéd, s ember felett.
Mindenki magába, mindenki elárad
Kis saját «én»jébe, másért dehogy fárad.

Betegség, gyöngeség bántja az öreget,
Hiúság lakja a fiatal sziveket,
Másképp nyilvánul, de egy az önzés szála:
Mért boldog a «többi»? hisz az se jobb nála!
Hogyha fel is kiált: édes jó Istenem!
Csak egy szava vagy: adjál nekem, *nekem!*

Áhitattal térdel ott egy öreg asszony,
Hogy magára áldást az égből fakaszszon,
Ránczos ajka széle a szót csak morzsolja,
Aszott képét majdnem az oltárig tolja.
Kér és imádkozik, hívja pártfogóját,
Hogy - az ég rontsa meg a roszakaróját.

A fiatal kántor, ének közben lopva,
Szeme pillantását a lányokra dobja,
Forgatja a zsoltárt szürke keztyűs kézzel,
Énekel, majd megint ide-oda nézdel.
Csinált virág kék van gomblyukába tűzve,
Előkelőség van a «csinálthoz» fűzve.

Keszkenőjét hajtja egy fiatal leány,
Mintha nem is látná a legényt oldalán.
Ki rábámúl - hosszan nagy őszinte szemmel,
Elpalástolhatlan igaz szerelemmel.
Jó fiú, csinos is, de vele mi dolga?
Ő, egy gazda lánya! amaz - csak egy szolgál.

Amott még leányok ülnek a zöld gyepen.
Napsugár előmlik rikitó színeken.
Rózsaszínű szoknyák, kék kötő felébe,
Nyakukra ráborúl a gallér fehérre.
Fehér gallér felett, kék vagy aranyárga
Csilló üveg, gyöngysor, gömbölyödő szála,

Nem örülnek ők már ruhájuk színének,
Egymásra fanyaron irigykedve néznek.
«Azt hittem, az enyém lesz a legszebb itten,
«De amazé még szebb - verje meg az Isten.
«Pedig az apja csak nyomorult napszámos,
«Mi lesz a világból, ha *ilyen* is számos.»

Bár merre is nézzek, bár merre tekintsek
Nem lelem a drága, rég keresett kincset:
Elfogulatlan szív édes mosolygását,
Elfogulatlan szem vidám pillantását.
Nincs, nincs, nincs hát sehol? bár merre keresem.
Mai vasárnapon *ezt* add, uram, nekem!

De van! - ott egy rongyos vékony gyermek-leány,
Aranyos fény játszik kondor, borzas haján.
Fekete volt e haj, de fakóra égett
A sok rája lövelt napégetés végett.
Barna, fakó bőrén meglátszik a meleg.
Sok napsütést állt ki már e szegény gyerek.

Barna, fakó szoknya fedí az alakot,
Ez is már sok jó meg rossz időt láthatott.
Egy vak cigányasszony árva vezetője,
A falun vezeti - majd a temetőbe.
Ő czepli haza, hogyha kap kenyeret
Az asszony, - morzsáját megeszi a gyerek.

Árván felfogadta, ez is szerencse még,
Hogy a koldusasszony róla gondoskodék.
Úgy a hogy csak telik egy-egy falat néha.
Jut neki legalább étkezés árnyéka.
Most szabad a gyerek, - faluban az asszony, -
Meghagyta, hogy soká oda ne mulasson.

Mit tudja ő, soká vagy kevés ideje,
Hogy itt a napsugár nyájaskodik vele?
Azt tudja: hogy meleg, azt tudja: hogy végre
Magába van, szabad! Felnevet az égre.
Aztán szoknyájából csomó zöld levelet
Elővesz, megnézi, erre is ránevet.

Szemére szorítja a hűvös zöld lapot,
A levelen által nézgi a napot.
Gyenge sóskalevél, most a kertben szedte,
Örül, hogy az Ur a sóskát teremtette.
Kis fehér fogával rágcsálja, kóstolja,
De savanyú, de jó! örömmel gondolja.

Van hát öröm mégis, vidám szív és elme,
Nem fogyott még ki az örök ég kegyelme,
Édes szeretettel ott vagyon letéve
A kis uti-sóska gyenge levelébe.
Ujra hangzik - de már égbe száll - az ének,
Összhangzatos lágyan: oh, jőjj el, Szentlélek!